

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Kuvionuottimuskari” - Kuvionuottien mahdollisuudet päiväkodissa toteutettavassa musiikkikasvatuksessa

Repo, Maria

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

"Kuvionuottimuskari" - Kuvionuottien mahdollisuudet
päiväkodissa toteutettavassa musiikkikasvatuksessa

Maria Repo
Sosionomi
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2017

Maria Repo

”Kuvionuottimuskari” – Kuvionuottien mahdollisuudet päiväkodissa toteutettavassa musiikkikasvatuksessa

Vuosi 2017 Sivumäärä 135

Opinnäytetyö oli toiminnallinen opinnäytetyö, jossa ohjattiin musiikitoimintaa kuvionuottien avulla pääkaupunkiseudulla sijaitsevan yksityisen päiväkodin 4-5 -vuotiaiden lasten ryhmälle. Kuvionuotit ovat Kaarlo Uusitalon kehittämä vaihtoehtoinen nuotinnusmenetelmä. Kuvionuotit kertovat saman tiedon kuin perinteiset nuotitkin, mutta muotojen ja värien avulla. Niiden avulla myös yksilöt, jotka eivät kykene omaksumaankin perinteistä nuottikirjoitusta, voivat soittaa.

Työn tavoitteena oli selvittää kuvionuottien mahdollisuuksia osana varhaisiän musiikkikasvatusta ja lisätä musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin keväällä 2017. Toiminnallinen osuus koostui kymmenestä toimintatuokiosta, joilla käytiin läpi musiikkikasvatuksen sisältöjä kuvionuottien avulla. Toiminnallisen osuuden lisäksi työn aikana syntyi vihkonen kuvionuottien mahdollisuuksista päiväkodin musiikkikasvatuksen osana. Työn tietoperusta pohjaa tietoon 4-5 -vuotiaan kehityksestä ja musiikillisesta kehityksestä. Työtä arvioitiin työntekijöille toteutetuilla haastatteluilta sekä suullisella ja kirjallisella palautteella.

Työn perusteella voidaan todeta, että kuvionuotit sopivat hyvin osaksi päiväkodissa toteutettavaa varhaisiän musiikkikasvatusta. Toiminnassa tulee huomioida lapsilähtöisyys ja harjoitusten leikkisyys, joka innostaa lapsia oppimaan. Kuvionuottien tuominen varhaiskasvatukseen kuitenkin edellyttäisi kasvattajille järjestettävää koulutusta menetelmästä sekä sen mahdollisuuksista.

Maria Repo

"Figurenote Music Playschool" - The Possibilities of Figurenotes in Early Childhood Music Education in Daycare

Year	2017	Pages	135
------	------	-------	-----

This Bachelor's thesis examines the possibilities of Figurenotes in early childhood education. Figurenotes is a method in which the traditional notation is presented through figures and colours. They offer the same amount of information as the traditional notation but in a form that is easier to grasp. This means they enable playing to individuals who cannot learn the traditional notation. Figurenotes was developed by Kaarlo Uusitalo.

The thesis research was conducted in a private daycare facility within the Helsinki metropolitan area. The goals of the thesis were to examine the possibilities of Figurenotes as a part of the early music education in daycare and to increase the amount of music in the day-to-day life of the daycare. The thesis consists of theoretical and empirical sections. The theoretical section is based on information about the overall and the musical development of four to five-year-olds. The empirical section consists of ten music sessions with the daycare's four to five-year-old children. During the sessions Figurenotes were used to practise the contents of music education with the children. The thesis was evaluated by interviewing the staff before and after the empirical sessions and asking them for feedback both orally and with feedback forms. As a part of the thesis a booklet about the possibilities of Figurenotes in early childhood music education was made for the daycare.

The thesis demonstrates that Figurenotes fit well into early childhood music education offered in daycare facilities. Being child-oriented and making games out of exercises is important in early childhood music education. However, to make Figurenotes a part of the early childhood education, training about the subject should be offered to early childhood educators.

Keywords: Figurenotes, early childhood education, early childhood music education, music, daycare

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Termien määrittelyä.....	8
3	Lapsen kehitys 4-5 -vuotiaana	10
4	Lapsi ja musiikki	14
4.1	4-5 -vuotiaan musiikillinen kehitys	14
4.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja musiikki.....	16
4.3	Musiikin merkitys ja hyödyt lapsen kehitykselle	17
4.4	Musiikin vaikutukset aivojen kehitykseen	19
5	Kuvionuotit.....	21
5.1	Kuvionuotit menetelmänä	21
5.2	Kuvionuottien aiempi tutkimus	25
6	Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointimenetelmät.....	28
6.1	Tavoitteet	28
6.2	Arviointimenetelmät.....	30
7	Toteutus	31
7.1	Prosessin eteneminen.....	32
7.2	Toimintakerrat.....	34
7.2.1	Ensimmäinen tuokio: Tutustuminen	35
7.2.2	Toinen tuokio: Ohjeiden seuraaminen	37
7.2.3	Kolmas tuokio: Syke.....	40
7.2.4	Neljäs tuokio: Peräkkäisyys.....	42
7.2.5	Viides tuokio: Säestäminen	45
7.2.6	Kuudes tuokio: Nuoteista soittaminen	48
7.2.7	Seitsemäs tuokio: Viestin soitto.....	50
7.2.8	Kahdeksas tuokio: Nuottien aika-arvot.....	51
7.2.9	Yhdeksäs tuokio: Muotojen esittely ja soittimet	53
7.2.10	Viimeinen tuokio: Toivekerta.....	56
8	Arviointi	58
8.1	Tavoitteiden arviointi	59
8.1.1	Haastattelujen tulokset	59
8.1.2	Päätavoitteet.....	60
8.1.3	Henkilökohtaiset tavoitteet.....	62
8.2	Työn eettisyyden arviointi	65
8.3	Työn luotettavuuden arviointi.....	69
9	Pohdinta	71
	Lähteet	78
	Kuviot.....	82

Taulukot	83
Liitteet	84

1 Johdanto

Toteutin toiminnallisen opinnäytetyön pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa päiväkodissa. Opinnäytetyöni päätavoitteena oli tutkia kuvionuottien mahdollisuuksia osana päiväkodissa järjestettävää varhaisiän musiikkikasvatusta ja lisätä musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä. Halusin työlläni tuoda uuden musiikkikasvatuksen menetelmän päiväkodin käyttöön ja näin kehittää päiväkodissa järjestettävää musiikkikasvatusta.

Toiminnallinen opinnäytetyö on yksi opinnäytetyön toteuttamisen tapa. Sillä pyritään antamaan ohjeita tai opastusta tai vaihtoehtoisesti järjestämään toimintaa työelämässä. Tavoitteena voi olla myös jonkin käytännön järkeväksi tekeminen. Työn tulos voi olla ohje, opaskirjanen tai esimerkiksi tapahtuma. Tärkeää siinä on, että se yhdistää tutkimusmenetelmät ja tutkimuksenomaisen raportoinnin käytännön toteutukseen. Toiminnallisen opinnäytetyön, kuten muidenkin opinnäytetöiden, tulisi tavoitella työelämälähtöisyyttä ja käytännönläheisyyttä, mutta myös olla tutkimuksen tavoin raportoitu ja osin toteutettukin. Työn olisi hyvä myös heijastaa tekijänsä taitoja ja tietoja, joiden tulisi työssä olla riittävällä tasolla. Opinnäytetyön tulisi myös tuoda kohderyhmälleen merkitystä ja olla alan kannalta mielenkiintoinen. (Airaksinen & Vilka 2003, 9-10, 157.)

Valitsin kuvionuottien käytön varhaiskasvatuksessa aiheekseni, sillä olen kiinnostunut musiikista ja musiikkikasvatuksesta. Olen itse harrastanut musiikkia pienestä pitäen ja tiesin jo opinnäytetyötä suunnitellessani, että haluan käyttää työssäni musiikkia. Olen myös kiinnostunut lapsista ja työskentelystä päiväkodissa, joten aihe tukee mielenkiintoani työskennellä lasten parissa. Osana tutkintoani suoritan myös lastentarhaopettajan pätevyyden, joten minun tuli suunnitella pedagogista toimintaa osana opinnäytetyötäni. Kuvionuottien soveltaminen varhaiskasvatukseen valikoitui aiheekseni, kun pohdin ohjaajani kanssa musiikin yhdistämistä opinnäytetyöhöni. Halusin aiheen, joka tuo uutta näkökulmaa ja tietoa alalle. Kuvionuotit sopivat tähän pyrkimykseni, sillä vaikka niiden käyttöä on tutkittu kohtuullisesti, tutkimustieto on vielä vähäistä eikä varhaiskasvatuksen kentällä tunnu olevan menetelmästä paljoa tietoa.

Yhteistyöpäiväkotini henkilökunta oli kiinnostunut kehittämään musiikkitoimintaansa ja halusi tutkia kuvionuottien soveltuvuutta siihen. Päiväkoti järjesti viikoittaista musiikkileikkikoulua osana toimintaansa jo ennen omaa toimintaani. Kuvionuotteja oli myös käytetty osana musiikkileikkikoulutoimintaa. Musiikkileikkikoulu oli kuitenkin ulkopuolisen tahon järjestämä, joten päiväkodin henkilökunta ei itse osallistunut sen suunnitteluun tai ohjaamiseen. Opinnäytetyöni suuntautuikin nimenomaan tiedon ja taidon lisäämiseen päiväkodin henkilökunnan keskuudessa, jotta myös heillä olisi mahdollisuus ohjata musiikkitoimintaa lapsille kuvionuotteja käyttäen.

Opinnäytetyöni koostuu yhdeksästä luvusta. Työni tietoperusta pohjaa kohderyhmäni, 4-5 -vuotiaiden, kehitykseen. Esittelen yleisesti tämän ikäisen lapsen kehitystä ja tuon lisäksi esiin musiikillisen kehityksen. Kerron uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden suhteesta musiikkiin ja sen osuuteen varhaiskasvatuksessa ja erittelen musiikin hyötyjä lapsen kehitykselle. Kerron myös musiikin vaikutuksista lapsen aivojen kehitykseen. Kuudennessa luvussa esittelen oman toteutukseni tavoitteet ja käyttämäni arviointi- ja tiedonkeruumenetelmät. Seitsemännessä luvussa kerron opinnäytetyöprosessini etenemisestä ja avaan toimintakertojen sisällöt yksityiskohtaisesti. Lopuksi arvioin työtäni ja pohdin sen aikana oppimiani asioita. Pohdin myös, mitä keinoja tulisi käyttää, jotta kuvionuotit voitaisiin tuoda osaksi varhaiskasvatusta sekä kuvionuottien osuutta päiväkodin musiikkikasvatuksessa.

2 Termien määrittelyä

Opinnäytetyöni keskittyy varhaiskasvatuksen ja musiikkikasvatuksen välimaastoon. Lukijan on siis tärkeää ymmärtää, mitä nämä termit tarkoittavat. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan yhteiskunnallista palvelua (Opetushallitus 2016, 14). Se muodostuu hoidosta, opetuksesta ja kasvatuksesta. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Erityisesti pedagogiikkaa painotetaan. (Opetushallitus.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan: ”Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa.” Varhaiskasvatus myös ohjaa lapsia täysivaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä kohti. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa monella eri muotoa, joista yksi on päiväkotina. (Opetushallitus 2016, 14.) Kaikilla alle kouluikäisillä on oikeus varhaiskasvatukseen (Opetushallitus).

Musiikkikasvatuksella taas tarkoitetaan musiikin avulla yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi kasvamista (Rantala 2014, 50). Varhaisiän musiikkikasvatus on siis varhaiskasvatuksessa, tai sen piiriin kuuluville lapsille, toteutettavaa musiikkikasvatusta. Sen tavoitteena on musiikillisten elämysten, valmiuksien ja taitojen tarjoaminen. Varhaisiän musiikkikasvatuksella pyritään tukemaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä sekä luovuutta ja itseilmaisua. (Ruokonen 2016, 129.) Ensisijaisesti varhaiskasvatuksessa toteutettavalla musiikkikasvatuksella pyritään herättämään lapsen kiinnostus musiikkia ja musisointia kohtaan (Opetushallitus 2016, 42; Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen, Mäkinen 1993, 9).

Varhaisiän musiikkikasvatus koostuu viidestä eri toimintatavasta. Näitä ovat laulaminen, soittaminen, kuunteleminen, liikkuminen ja integraatio. Integraatiolla tarkoitetaan musiikin yhdistämistä muuhun luovaan toimintaan. Sitä on esimerkiksi musiikkimaalaus tai musiikin yhdistäminen draamaan. (Ruokonen 2016, 129-131.) Näitä toimintatapoja tulisi käyttää monipuolisesti varhaisiän musiikkikasvatuksessa.

Musiikki koostuu eri aineksista, joita kutsutaan musiikin parametreiksi (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 22; Kaikkonen 2005, 75). Näitä parametreja on yhteensä kahdeksan ja niistä musiikki rakentuu. Musiikin aineksia ovat rytmi, tempo, melodia, äänen kesto, sointiväri, harmonia, dynamiikka ja musiikin muoto. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 23.) Nämä käsitteet ymmärtämällä musiikkia on helpompi hahmottaa ja musiikkikasvatusta toteuttaa. Musiikkikasvatuksen yhtenä tavoitteena tulisikin olla lapsen musiikillisten taitojen kehittäminen.

Rytmillä tarkoitetaan musiikin sykettä. Rytmillä on musiikin selkäranka ja vaikuttaa mielikuvaamme esimerkiksi jostain musiikkikappaleesta. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 25.) Rytmillä liittyy vahvasti äänen keston käsitteeseen, sillä eripituiset äänet muodostavat rytmejä. Äänen kesto tarkoittaa konkreettisesti sitä, kuinka pitkään yksittäinen ääni kestää. Äänen keston hahmotus auttaa myös aika-arvojen ymmärtämisessä (Ruokonen 2016, 133). Äänen keston ja rytmiin liittyy myös vahvasti tempon käsite. Temmolla tarkoitetaan musiikin etenemisnopeutta (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 23). Tempo voi yksittäisen kappaleen aikana vaihdella ja niin lapsi voi oppia esimerkiksi, mitä tarkoittaa hidas, nopea, hidastuva ja nopeutuva (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 23; Ruokonen 2016, 133).

Melodian käsite liittyy varhaisiän musiikkikasvatuksessa vahvasti sävelkorkeuteen. Melodia tarkoittaa peräkkäin soivia säveliä (Eerola & Ruokonen 1994, 7). Ääni voi liikkua korkealla tai matalalla ja jonkin kappaleen melodia voi olla nouseva, laskeva tai vaikka pomppiva (Ruokonen 2016, 133). Sävelkorkeuteen liittyvät myös intervallit. Intervalli on minkä tahansa eri äänten etäisyys toisistaan. Erilaisia intervaleja ovat esimerkiksi terssi, kvintti ja oktaavi. Oktaavilla tarkoitetaan kahden saman sävelen etäisyyttä toisiinsa. Oktaavi on siis matka esimerkiksi sävelestä C seuraavaan säveleen C. (Juris, Liu-Tawaststjerna & Louhos 2002, 35.) Oktaaveja toisistaan erottamaan on kehitetty oktaavialan käsite. Sillä tarkoitetaan eri oktaaveja ja niiden sisältämiä säveliä. Nämä oktaavialat ovat aina C-sävelestä seuraavaan. (Sibelius-Akatemia 2.) Äänet voivat soida myös eri voimakkuuksilla. Äänen voimakkuudesta puhuttaessa käytetään termiä dynamiikka. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 23.) Varhaisiän musiikkikasvatuksessa lapset oppivat, miltä kuulostaa kova ääni ja miltä hiljaisuus sekä mitä tarkoittaa hiljenevä ja voimistuva (Ruokonen 2016, 132).

Äänet voivat siis olla eripituisia, soida eri voimakkuuksilla ja olla eri etäisyyksillä toisistaan. Äänet voivat soida eri- tai samanaikaisesti. Harmonialla tarkoitetaan samaan aikaan soivien äänten sointia (Eerola & Ruokonen 1994, 8; Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 23, 31; Ruokonen 2016, 134). Harmonia ei siis tarkoita pelkästään keskenään hyvin sointuvien sävelten sointia vaan minkä tahansa äänten yhtäaikaista sointia. Harmoniaa on siis myös erilaisten soitinten sointi samanaikaisesti (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen, Mäkinen

1993, 31). Soittimiin vahvasti liittyvä käsite on myös sointiväri. Sointivärillä viitataan erilaisiin ääniin ja siihen, miltä ne kuulostavat (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen, Mäkinen 1993, 23; Ruokonen 2016, 132). Ihmisen äänellä on monia sointivärejä (kimittävä, mörisevä, lempeä) ja jokaisella soittimella on oma sointivärinsä. Myös monilla muilla asioilla on oma sointivärinsä, kuten eläimillä ja esineillä. (Ruokonen 2016, 132.) Sointiväri viittaa siis äänen ”kuultavaan väriin”.

Kaikella musiikilla on myös muotonsa. Musiikin muodolla viitataan musiikin rakenteeseen, eli miten samanlaiset musiikilliset kuviot esiintyvät kappaleen sisällä (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen, Mäkinen 1993, 33). Musiikista on siis erotettavissa samalta kuulostavia osasia, joiden toistuminen muodostaa musiikin muodon. Esimerkiksi kappale ”Rati, riti, ralla” on rakenteeltaan ABA; siinä alun samalta kuulostama sävelkulku toistuu kappaleen lopussa uudestaan ja niiden välissä on toisenlainen musiikillinen osio (Ruokonen 2016, 134). Musiikin muoto on luettavissa esimerkiksi kappaleen nuoteista. Musiikin kirjoittamista, eli nuottikirjoitusta, kutsutaan myös notaatioksi (Sibelius-Akatemia 1).

3 Lapsen kehitys 4-5 -vuotiaana

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan ”lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa” (Opetushallitus 2016, 18). Lapsen kehitystä tulee siis tuntee pedagogisen ja ikäryhmälle sopivan toiminnan suunnittelemiseksi. Lapsen kehitys koostuu neljästä eri kehityksen alueesta: motorisesta, kognitiivisesta, sosiaalisesta sekä emotionaalisesta kehityksestä. Seuraavassa määrittelen 4-5 -vuotiaan lapsen kehitysvaihetta näiden osa-alueiden kautta. Yhdistän kehitystä myös lapsen musiikillisiin taitoihin. Jokaisen lapsen kehitys on kuitenkin yksilöllistä eikä välttämättä kulje näiden yleisten linjojen mukaan.

Yleisesti ottaen 4-5 -vuotias on reipas leikki-ikäinen lapsi. Hän koettaa selvittää hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän välistä eroa ja kehittää moraalitajuaan. Lapsen mielikuvitus on voimakas ja se voi aiheuttaa lapselle pelkojakin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 129.) Vilkas mielikuvitus mahdollistaa myös ikäkaudelle tyypilliset roolileikit (Kivelä-Taskinen 2008, 77). Lapsi muistaa jo asioita pitkälle taaksepäin ja on kehittänyt oman huumorintajunsa. Omaan sukupuoleen samaistuminen myös alkaa tässä iässä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 127.)

Motorinen kehitys on yksi ehkä helpoiten havaittavista kehityksen osa-alueista. Motoriikka tarkoittaa liikkeiden kehitystä, taitoamme liikkuu. Se jakautuu karkea- ja hienomotoriikkaan. Karkeamotoriikalla tarkoitetaan suurten lihasten hallintaa ja koordinoitua. Esimerkkinä karkeamotoriikasta voidaan mainita esimerkiksi käveleminen, kieriminen, heittäminen ja hyppy. Hienomotoriikalla taas viitataan pienten lihasten, kuten sormien, hallintaan. (Kirveslahti ym. 2014, 132-134.) Nelivuotias on jo motorisesti hyvin taitava. Nelivuotiaana

lapsi saavuttaa perusliikuntataidot. Näitä ovat hyppiminen, juoksu, kävely, heittäminen, potkaisu, kiipeäminen ja tasapainotaidot, kuten yhdellä jalalla seisominen. (Aaltonen ym. 2008, 29.) Perusliikuntataitojen saavuttaminen rikastuttaa musiikkiliikuntaa, kun musiikin mukaan voidaan liikkua monin uusin tavoin. Viisivuotiaalla on jo kaikki motorisen kehityksen perusvalmiudet (Koivunen & Lehtinen 2015, 161). Tämän ikäinen lapsi jaksaa liikkua pitkään, eli kestävyys on vahvistunut (Aaltonen ym. 2008, 30). Karkeamotoriset taidot kehittyvät edelleen lapsen kasvaessa ja viisivuotiaan liikkeiden hallinta onkin nelivuotiaasta parempaa ja lapsi on ketterämpi liikkeissään (Koivunen & Lehtinen 2015, 161; Aaltonen ym. 2008, 30). Liikkeet ovat myös sulavampia ja niiden yhdistely sujuu paremmin (Koivunen & Lehtinen 2015, 161).

Myös hienomotoriikka on 4-5 -vuotiailla jo kohtuullisen pitkälle kehittynyttä. Nelivuotias osaa käyttää saksia ja piirtää kolmiosaisen ihmisen (Aaltonen ym. 2008, 29; Stormi 2009, 130). Lapsi hallitsee myös oikean kynäotteen ja osaa kiertää pullon korkin itse kiinni (Aaltonen ym. 2008, 29; Karvonen 2005, 71). Viisivuotiaana kehon yksityiskohtien, kuten polvien, lantion ja olkapäiden, liikutus onnistuu lapselta aiempaa paremmin (Koivunen & Lehtinen 2015, 161). Viisivuotiaana lapsi osaa jo piirtää kuusiosaisen ihmisen, jäljentää numeroita sekä kirjoittaa oman nimensä (Kirveslahti ym. 2014, 135; Aaltonen ym. 2008, 29; Koivunen & Lehtinen 2015, 161). Hienomotoriikan kehittyminen sallii tarkemman suorituksen musisoidessa. Esimerkiksi kanteleen ja kitaran soitto vaatii sormien hienomotoriikan hallintaa. Myös pianon melodiasoitossa lapsi käyttää hienomotoriikkaa. Silmä-käsi -koordinaatio on kehittynyt niin, että lapsi kykenee myös pujottamaan helmiä lankaan ja osaa avata ja sulkea napit esimerkiksi takistaan (Aaltonen ym. 2008, 30). Silmä-käsi -koordinaation kehittyminen helpottaa lapsen soittoa, kun haluttu kosketin, laatta tai vaikka rummun reuna löytyy aiempaa helpommin. Tämä antaa lapsille lisää valmiuksia soittoon.

Kognitiivinen kehitys on toinen kehityksen osa-alue. Se tarkoittaa tiedonkäsittelytaitojen, joihin kuuluu oppiminen, tarkkaavaisuus, havaitseminen, muisti, ajattelu ja kieli, kehittymistä (Koivunen & Lehtinen 2015, 147). Ajattelun kehitystä teorisoinut Jean Piaget on jakanut ajattelun kehityksen viiteen vaiheeseen, joista neljä-viisivuotias on esioperationaalisessa vaiheessa. Tämä on toinen ajattelun kehityksen taso. Lapsi käy esioperationaalista vaihetta läpi 2-5-vuotiaana. Tässä vaiheessa lapsen kielellinen ajattelu alkaa kehittyä. (Kirveslahti ym. 2014, 151-152.) Lapsen kieli alkaa kehittyä esioperationaalisen vaiheen alussa, jolloin hän ei vielä osaa puhua kovin paljoa. Nelivuotiaan lapsen puhe on kuitenkin jo selkeää ja muistuttaa aikuisen puhetta (Kirveslahti ym. 2014, 157; Aaltonen ym. 2008, 209). Nelivuotiaan puhe on kuitenkin enemmän kertovaa ja kyselevää kuin viisivuotiaan (Aaltonen ym. 2008, 20). Tämän ikäinen lapsi käyttää kaikkia sanaluokkia ja taivutusmuotoja puheessaan, mutta artikulaatiovirheitä voi vielä esiintyä (Kirveslahti ym. 2014, 157; Aaltonen ym. 2008, 20; Koivunen & Lehtinen 2015, 154). Hän myös

ymmärtää puhetta hyvin ja on kiinnostunut kirjoituksesta (Aaltonen ym. 2008, 20). Puheen kehitys on yhteydessä myös lapsen laulutaitoihin (Huotilainen & Peltonen 2017, 48, 49; Ruokonen 2016, 127; Huotilainen 2012, 103). Laulamisen vaikutuksista puheen ja kielen kehitykseen kerron tarkemmin alaluvussa ”Musiikin vaikutus aivojen kehitykseen”.

Lapsi on myös tietää monia asioita tässä iässä. Nelivuotias tuntee jo koko kehonsa ja osaa nimetä sen kaikki osat. Nelivuotiaskin tietää, että kehossa on kaksi puolta, mutta kehon puolien erottelu toisistaan hahmottuu hitaasti. Viisivuotias tunnistaa jo kehon eri puolia, muttei välttämättä osaa vielä erottaa esimerkiksi vasenta ja oikeaa puolta toisistaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 151, 161.) Lapsi tuntee tässä vaiheessa myös päävärit, osaa luokitella esineitä, viisivuotiaana jopa alaluokkiin (Koivunen & Lehtinen 2015, 155; Aaltonen ym. 2008, 16). Kuvionuottisoitto edellyttää kahden samanlaisen asian yhdistämistä, eli luokittelun vaatimia taitoja. Myös värien tunteminen auttaa lapsia kuvionuottisoiton kannalta. Lapsi osaa myös laskea jo vähintään kymmeneen (Murphy 2008, 96). Lapsen laskutaito on musiikkitoiminnan kannalta merkittävää. Kun lapsi tietää, miten lasketaan neljään, soittaminen on helpompaa, koska lapsi pysyy nuotin mukana. Lapsen on myös helpompi seurata aikuisen antamia tahtiin tai musiikin laskuihin liittyviä ohjeita, kun hän osaa itse laskea. Viisivuotias tuntee myös ajallisia määreitä (Aaltonen ym. 2008, 16).

Esioperationaalisessa vaiheessa lapsi ei ole vielä kovin hyvä loogisessa ajattelussa ja hänen ajattelunsa on itkeskeistä (Kirveslahti ym. 2014, 151-152). Nelivuotias esimerkiksi uskoo vielä, että se, mitä hän tahtoo, myös tapahtuu ja ajattelu syntyy suoraan havaintojen pohjalta. Viisivuotias lapsi taas ymmärtää jo, ettei näin ole, ja hahmottaa syy-seuraus -suhteita ja myös sääntöjä paremmin. Viisivuotias lapsi erottaa myös toden ja sadun toisistaan. Lapsi osaa viisivuotiaana pohtia asioita ja ratkaista ongelmia, väitellä ja esittää vaihtoehtoja ratkaisuksi. Neljä-viisivuotias lapsi osaa myös vertailla asioita ja hänen omatuntonsa ja moraalinsa on hyvin kehittynyt. (Aaltonen ym. 2008, 15-16.)

Muisti on yksi oleellinen osa ihmisen kognitiivisia taitoja. Muisti voidaan jakaa työmuistiin ja säilömuistiin, joista jälkimmäinen jakautuu vielä kolmeen luokkaan: tietömuistiin, taitömuistiin ja elämäntapahtumamuistiin. Nelivuotiaan työmuistikapasiteetti on noin kolme-neljä muistiyksikköä, eli esimerkiksi kirjainta tai numeroa, kun taas viisivuotias muistaa jo neljän-viiden yksikön verran (Aaltonen ym. 2008, 15-16; Koivunen & Lehtinen 2015, 152). Suurempi työmuistikapasiteetti helpottaa lasta ohjeiden seuraamisessa niin musiikkituokioilla kuin muissakin tilanteissa. Lapsi pystyy tässä vaiheessa palauttamaan mieleensä entistä useampia asioita ja esimerkiksi viisivuotias muistaa paremmin menneisyyttä (Aaltonen ym. 2008, 15-16). Tämä tarkoittaa, että lapsen on helpompaa palauttaa aiemmin opeteltu asia mieleen. Se sallii lapsen kehittää entistä vaativampia taitoja, jotka rakentuvat edellisten taitojen varaan.

Kognitiivisiin toimintoihin kuuluvat myös tarkkaavaisuus ja oppiminen. Lapsi alkaa kehittää tahdonalaista tarkkaavaisuuttaan syntymästään saakka. Nelivuotias lapsi on kuitenkin vielä luontaisesti vilkas eikä hän jaksa suunnata tarkkaavaisuuttaan samaan kohteeseen kovin kauaa. Tämän ikäinen jaksaa keskittyä lähinnä niihin seikkoihin, joita pitää mielenkiintoisina. Varsinainen tahdonalainen tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus kehittyvätkin vasta 5-6-vuotiaana. Tätä nuorempienkin kanssa tarkkaavaisuutta ja keskittymistä voi kuitenkin harjoitella. (Koivunen & Lehtinen 2015, 148, 172.) Myös oppiminen on tärkeä osa kognitiivista kehitystä. Lapsi oppii kokonaisvaltaisesti ja koko ajan (Koivunen & Lehtinen 2015, 147). Kokonaisvaltainen oppiminen tarkoittaa, että lapsi oppii hyödyntäen kaikkia aistejaan. Pienillä lapsilla mallioppiminen on tärkein oppimisen muoto, eli lapsi oppii hänelle näytetystä mallista (Koivunen & Lehtinen 2015, 147).

Kolmas kehityksen osa-alue on sosiaalinen kehitys. Tämä tarkoittaa lapsen kehittymistä sosiaalisten yhteisöjen jäseneksi (Koivunen & Lehtinen 2015, 174). Käytännössä sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan siis taitoja, joita lapsi tarvitsee muodostaakseen suhteita muihin ihmisiin ja toimiakseen heidän kanssaan. Lapsi kiinnostuu toisten lasten seurasta jo kahden kuukauden ikäisenä ja nelivuotiaana lapsi on jo hyvin kiinnostunut kavereista ja leikkii vähemmän yksin (Karvonen 2005, 84; Stormi 2009, 170). Lapsi nauttii muiden seurasta ja ilon tuottamisesta toisille (Aaltonen ym. 2008, 34). Lapsi alkaa myös arvioida omia kykyjään ja vertailla niitä muiden kykyihin (Koivunen & Lehtinen 2015, 176). Myös oman toiminnan säätely on osa sosiaalisia taitoja. Nelivuotias ei ole enää yhtä itsekäs kuin aiemmin, minkä vuoksi muiden huomioon ottaminen alkaa jo onnistua, mutta odottamista lapsi vielä harjoittelee (Koivunen & Lehtinen 2015, 176; Kirveslahti ym. 2014, 163). Myös jakaminen onnistuu nelivuotiaalla entistä paremmin (Koivunen & Lehtinen 2015, 176). Viisivuotias onkin jo yhteistyökykyinen, osaa neuvotella ja joustaa haluistaan (Aaltonen ym. 2008, 35; Koivunen & Lehtinen 2015, 176). Kavereiden mielipiteet vaikuttavatkin viisivuotiaan omiin mielipiteisiin. Viisivuotias lapsi osaa myös kertoa muille, miltä hänestä tuntuu. (Koivunen & Lehtinen 2015, 176.) Tämä helpottaa sosiaalisten suhteiden ylläpitoa.

Myös emotionaalinen kehitys on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Nelivuotias oppii vielä uusia tunteita alkaessaan tuntea pikkuhiljaa vastuuta ja myös syyllisyyttä (Aaltonen ym. 2008, 11). Tämän ikäinen osaa kuitenkin jo piilottaa omia tunteitaan (Koivunen & Lehtinen 2015, 146). Viisivuotiaan tunnekehitys on tasoittunut. Hän on tasapainoinen, osaa sopeutua ja on rauhallinen. Lapsi on myös omatoiminen, aloitteellinen ja tahtoo auttaa muita. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146; Aaltonen ym. 2008, 11.) 4-5 -vuotias saa kuitenkin vielä kiukkukohtauksia ja tunteiden nopea vaihtelu on normaalia (Koivunen & Lehtinen 2015, 146). Viisivuotias osaa jo tunnistaa ja nimetä monia tunteitaan ja ilmaiseekin esimerkiksi pelkonsa kielellisesti (Koivunen & Lehtinen 2015, 146; Aaltonen ym. 2008, 11-12). Pelot

suuntautuvat kuviteltuihin asioihin ja epäonnistumiseen, kun taas aiemmin lapsi on pelännyt lähinnä nähtäviä asioita, kuten oudon näköisiä ihmisiä tai käärmeitä (Aaltonen ym. 2008, 11-12; Koivunen & Lehtinen 2015, 146).

4 Lapsi ja musiikki

Yhdistyneitten kansakuntien yleissopimus lasten oikeuksista sanoo, että lapsilla on oikeus taide-elämän kokemiseen ja siihen osallistumiseen (YK:n yleissopimus lasten oikeuksista, 23). Lapsilla on siis näin ollen myös oikeus musiikin kokemiseen ja harrastamiseen. Kuten edellisessä kappaleessa osoitettiin, lapsen kokonaisvaltainen kehitys vaikuttaa myös hänen musiikillisiin taitoihinsa. Musiikilla on kuitenkin myös vaikutuksia lapsen kehitykseen. Tässä luvussa tarkastelen lapsen ja musiikin välistä suhdetta. Kerron ensin 4-5 -vuotiaan musiikillisesta kehityksestä ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden näkemyksestä musiikkiin ja musiikkikasvatukseen päiväkodissa. Tämän jälkeen erittelen musiikin hyötyjä lapsen kehitykselle ja kerron musiikin vaikutuksista lapsen aivojen kehitykseen. Lopuksi nostan esiin muutamia seikkoja, jotka on hyvä huomioida lasten musiikkitoiminnassa.

4.1 4-5 -vuotiaan musiikillinen kehitys

Lapsille suunnattua musiikkitoimintaa suunnitellessa tulee lapsen kehitysvaiheen lisäksi huomioida myös lapsen musiikillinen kehitys. Lapsen musiikillinen ja kokonaisvaltainen kehitys kulkevat käsi kädessä. Opetellessaan puhumaan lapsi opettelee myös laulamaan ja harjoitellessaan hienomotorisia taitoja hän harjoittelee myös soittamiseen vaadittavia taitoja. Musiikillinen kehitys on kuitenkin osin kokonaisvaltaisesta kehityksestä eroava asia. Se käsittelee nimenomaan musiikkiin ja sen osatekijöiden oppimiseen liittyviä taitoja (Ahonen 2004, 84).

Musiikkiin lapsi tutustuu jo kohdussa. Sikiö tiedostaa äänen värähtelyn ja äitinsä äänen jo 5-12 viikon iässä ja vauvan korva on täysin kehittynyt 24. raskausviikolla (Hongisto-Åberg, Lindberg-Piiroinen, Mäkinen 1993, 52; Tiede 2006). Kuulojärjestelmämme myös oppii jo ennen syntymää (Huotilainen & Peltonen 2017, 22, 40). Näin ollen lapsen musiikillinen kehitys alkaa jo kohdussa. Musiikin oppiminen etenee viidessä vaiheessa: ensin lapsi oppii kuulemaan musiikkia, sitten jäljittelemään musiikkia toiston avulla, tämän jälkeen opitaan kommunikoidaan musiikin avulla sanoja käyttäen, sitten lukemaan musiikkia ja viimeiseksi kirjoittamaan sitä (Kivelä-Taskinen 2008, 6).

Jokeltelu on yksi ensimmäisistä lapsen musiikin tuottamisen muotoja (Ahonen 2004, 85). Laulun kautta onkin helppoa tarkastella lapsen musiikillisen kehityksen etenemistä. Lapsen laulun kehitys voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: spontaanin laulun vaiheeseen, jäljittelyvaiheeseen ja tonaalisuuden omaksumisen vaiheeseen. 4-5 -vuotias lapsi on jäljittelyvaiheessa, jol-

loin lapsi on kiinnostunut opettelemaan uusia lauluja, oppii niitä nopeasti ja haluaa myös toistaa oppimaansa paljon. Viisivuotias lapsi osaakin jo monia lastenlauluja. Oleellisin muutos spontaanin laulun vaiheen ja jäljittelyvaiheen välillä onkin, ettei lapsi enää tuota omia spontaaneja laulujaan yhtä paljon kuin aiemmin. Lapsen kyky tuottaa musiikkia luovasti ei kuitenkaan ole hävinnyt, vaan lapsen mielenkiinto vain siirtyy tunnettujen laulujen opetteluun. Laulutaidon kehitys alkaa sanojen oppimisesta, seuraavaksi opitaan laulun rytmi, sitten melodia ja viimeiseksi intervallisuhteet. Nelivuotias hallitsee näistä elementeistä jo sanojen oppimisen hyvin ja rytmin sekä melodian oppimisen kohtalaisesti. (Ahonen 2004, 86, 87, 88.) Lapsi on tässä vaiheessa jo niin tarkka laulun elementeissä, että kykenee yhteislauluun ja nauttii siitä (Ahonen 2004, 87; Ruokonen 2001, 126).

Lapsen laulamisesta tulee tässä vaiheessa myös sosiaalista: lapsi ei laula enää lauluja itselleen vaan kuulijalle. Nelivuotias ei kuitenkaan hallitse vielä esimerkiksi intervallisuhteita, vaan oppii kappaleen melodian suurpiirteisen kulun. Lapsen on myös vielä hankalaa pysyä kappaleen vireessä. (Ahonen 2004, 87-89.) Lapsi oppii hiljalleen melodiaan liittyviä äänen aspekteja, ensin korkea-matala -vastaparin ja myöhemmin sävelkorkeuden tarkemmin (Ruokonen 2001, 126). Lapsi haluaa kuitenkin hallita laulun yksityiskohtia paremmin ja pyrkii olemaan tarkka laulaessaan (Ahonen 2004, 88). Viisivuotias laulaa oppimiaan lauluja jo paljon nelivuotiasta tarkemmin (Ruokonen 2001, 126). Vaikka laulun sanat ovatkin tässä vaiheessa jo hyvin lapsella hallussa, ne voivat kuitenkin välillä unohtua, kun laulun tarina vie lapsen mennessään (Ahonen 2004, 87).

Rytmin hahmottamisen yksi herkkyyksikausi sijoittuu 4,5-7 -vuoden ikään (Kivelä-Taskinen 2008, 26). Nelivuotiaana lapsi ei välttämättä hallitse kunnolla edes perussykettä, mutta osaa taputtaa sanarytmejä. Viisivuotias taas osaa jo taputtaa tuottamansa laulun sykkeen sekä käyttää käsiä ja jalkoja itsenäisesti rytmin ilmaisuun; kävellä sykkeessä taputtaen samalla sanarytmiä. (Ahonen 2004, 92; Ruokonen 2001, 126.) Tärkeää on huomata, että lapsi pystyy määrittämään sykkeen itse tuottamastaan musiikista, ei kuunnellusta (Ahonen 2004, 92). Musiikin tahtiin liikkuminen on myös kehittymässä 4-5 -vuotiaana ja se voi olla vielä vaikeaa (Kivelä-Taskinen 2008, 41). Nelivuotias kuitenkin reagoi tempoon liikkeillään ja viisivuotias on kehittymässä musiikkiliikunnassa tempon ja sykkeen suhteen (Ruokonen 2001, 126). Soittaminen kuunnellun musiikin sykkeessä voi kuitenkin olla helpompaa (Kivelä-Taskinen 2008, 41, 79). Viisivuotias lapsi pitääkin esimerkiksi laululeikkeihin liittyvistä tansseista ja oppii ne helposti (Ruokonen 2001, 126).

Sointiväriin ja harmonian taju kehittyy lapsella myös vähitellen. Jo nelivuotias osaa tunnistaa soittimia kuullessaan niiden äänen ja viisivuotias ymmärtää jo mitä harmonia ja soinnut ovat. (Ruokonen 2001, 126.) 4-5 -vuotias kehittää myös sisäisen kuulemisen taitoaan, musiikillista muistiaan ja ymmärtää yksinkertaisia muotorakenteita (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen,

Mäkinen 1993, 76,78; Kivelä-Taskinen 2008, 53). Myös äänen keston liittyvät käsitteet pitkä-lyhyt ja nopea-hidas opitaan 4-5 -vuotiaana. Lapsi oppii myös havainnollistamaan joitakin musiikkiin liittyviä käsitteitä. (Ruokonen 2001, 126.)

Lapsi käy siis 4-5 -vuotiaana läpi erittäin oleellisia vaiheita tulevaa kehitystä ajatellen. Nämä musiikillisen kehityksen vaiheet linkittyvät myös vahvasti lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen: kun opetellaan puhumaan, harjoitellaan jokeltelua, kun mallioppiminen on oppimisen keskeisin muoto, samalla myös jäljitellään musiikillisia asioita. Onko musiikista sitten hyötyä lapselle, jos musiikillinen kehitys kulkee käsi kädessä muun kehityksen kanssa?

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja musiikki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) on uusi Suomen valtakunnallista varhaiskasvatusta ohjaava asiakirja. Se määrittelee varhaiskasvatuksen tehtäväksi lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisen yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös opettaa lapsille taitoja ja tietoja, jotka vahvistavat lasten osallisuutta, ja ohjata lapsia kohti täysivaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet nojaa vahvasti varhaiskasvatukseen ja ottaa myös tavoitteensa sieltä. Varhaiskasvatuksen tavoitteina on lapsen kehityksen tukemisen lisäksi muun muassa elinikäisen oppimisen ja oppimisen edellytysten tukeminen sekä myönteisten oppimiskokemusten anto, monipuolisen pedagogisen toiminnan toteutus, kaikkien kulttuuriperinteiden ja muiden ihmisten kunnioitus ja ymmärtäminen, lapsen tuen tarpeen tunnistus ja siihen vastaaminen sekä lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehittäminen. (Opetushallitus 2016, 8, 14, 15-16.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on jakanut varhaiskasvatuksen sisällöt viiteen eri oppimisen alueeseen. Nämä ovat: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Musiikki on osa ilmaisun oppimisuutta, jonka tarkoitus on ”tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön”. Varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan tavoitteena on edellisten lisäksi musiikillisten kokemusten tuottaminen lapselle sekä lapsen kiinnostuksen vahvistaminen musiikkiin. (Opetushallitus 2016, 41, 42.) Lapsen suhdetta musiikkiin halutaan siis tukea ja siitä halutaan tehdä positiivinen. Tarkoitus ei ole varsinaisesti kasvattaa lapsen musiikillisia taitoja vaan musiikin avulla tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja herättää kiinnostus ja innostus musiikkia kohtaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman kaikki tavoitteet ovat nähtävissä varhaisiän musiikkitoiminnassa. Sen avulla voidaan tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, edistää suvaitsevaisuutta, opettaa kulttuuria lapsille ja luoda positiivisia oppimiskokemuksia lapselle sekä vahvistaa lapsen

myöhempiä oppimisvalmiuksia. Musiikkitoiminnan järjestäminen onkin helppo tapa varmistaa, että varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet toteutuvat. Seuraavaksi esittelen, miten nämä tavoitteet toteutuvat musiikkitoiminnassa osana lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemista.

4.3 Musiikin merkitys ja hyödyt lapsen kehitykselle

Musiikin sisällyttäminen varhaiskasvatukseen on tärkeää monista syistä. Taide on tärkeä osa ihmisyyttä ja jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus ja oikeus taiteen kokemiseen (Kirveslahti ym. 2014, 239; Karppinen, Puurula, Ruokonen 2001, 6). Lisäksi musiikki voi tarjota lapselle iloa ja mielihyvää, mikä on myös tärkeää pienelle lapselle (Ruokonen 2001, 122). Ehkä oleellisin syy sisällyttää musiikkia varhaiskasvatukseen on kuitenkin, että musiikin avulla voidaan tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä monipuolisesti.

Kognitiiviset hyödyt	Sosiaaliset hyödyt
<ul style="list-style-type: none"> • Kielelliset taidot (äidinkieli ja vieraat kielet) • Tiedon lisääminen • Ongelmanratkaisukyvyyn kehitys • Tarkkaavaisuuden suuntaamisen kehitys • Keskittymisen kehitys • Mieleen painamisen kehitys <ul style="list-style-type: none"> ➤ Testeissä suoriutuminen ja oppiminen helpompaa, oppii akateemisia taitoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Vuorovaikutustaitojen kehitys • Itsenäisyys ryhmässä • Yhteisten sääntöjen harjoittelu • Joukkoon kuulumisen tunne • Rooliin samaistuminen • Toisen huomioon ottaminen • Toisen arvostus ja hyväksyntä
Motoriset hyödyt	Persoonan ja tunnetaitojen hyödyt
<ul style="list-style-type: none"> • Karkeamotoriikka (musiikkiliikunta) • Kehon tuntemus ja hallinta (musiikkiliikunta, kehorumpu) • Hienomotoriikka (soittaminen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Minuuden rakentaminen • Persoonallisuuden osa-alueiden rikastuttaminen • Itsen ilmaisu • Tunnetaitojen vahvistus <ul style="list-style-type: none"> ➤ Esim. kyky tunnistaa, huomioida & ymmärtää tunteita, tunteiden säätely- & ilmaisukyky ➤ Pelkojen käsittely, jännityksen & ahdistuksen laukaisu

Taulukko 1: Musiikin hyödyt lapsen kehitykselle

Musiikilla on potentiaalia tukea lapsen kehitystä jokaisella kehityksen osa-alueella. Musiikin harrastamisessa on havaittavissa paljon hyötyjä esimerkiksi lapsen kognitiiviselle kehitykselle. Laulamalla lapselle ja lapsen kanssa erilaisia lauluja ja loruja voidaan tukea lapsen kielellistä kehitystä (Kirveslahti ym. 2014, 251; Huotilainen 2012, 103-105; Ruokonen 2001, 134). Laulamisen avulla lapsi voi esimerkiksi oppia tavutuksen alkeet, eli että puheen voi jakaa osiin (Ruokonen 2013, 127). Musiikkia harrastettaessa kuuloaisti harjoittuu ja tällä on läheinen yhteys esimerkiksi luku- ja puhetaitoon. Musiikin harrastaminen kehittääkin taitoja kuulla ja havaita puhetta. (Huotilainen & Peltonen 2017, 48.) Myös lukemis- ja kirjoitustaitoja voidaan vahvistaa musiikkileikkien avulla, esimerkiksi notaatioharjoituksilla (Kivelä-Taskinen 2008, 6, 80). Lukunopeus ja -tarkkuus kehittyvät musiikkia harrastavilla paremmiksi (Huotilainen 2012, 103). Musiikin harrastamisella voidaan helpottaa myös myöhempää vieraiden kielten oppimista. Tämä johtuu siitä, että musiikkiharrastuksessa kuuloaisti kehittyy tarkemmin erottelmaan erilaisia ääniä toisistaan, minkä vuoksi myös esimerkiksi vieraaseen kieleen liittyvät äänneet on helpompi hahmottaa. (Huotilainen 2012, 104-105.)

Musiikin harrastaminen kehittää myös muita kognitiivisia taitoja. Musiikkia harrastamalla tarkkaavaisuuden suuntaaminen, keskittyminen sekä mieleen painaminen kehittyvät (Huotilainen 2012, 106; Ruokonen 2001, 122). Näiden taitojen kehittäminen johtaa siihen, että lapsi oppii ja suoriutuu testeissä paremmin ja oppii akateemisia taitoja. Nämä taidot kehittyvät musiikkia harrastamalla erityisesti, sillä musiikin harrastaminen vaatii näitä taitoja ja niiden harjoittelua. (Huotilainen 2012, 106.) Myös tiedonkäsittelytaidot ja kyky olla kognitiivisesti ketterä kehittyvät musiikkia harrastamalla (Huotilainen & Peltonen 2017, 50). Lisäksi musiikin harrastaminen kehittää lapsen kykyä analysoida, järjestellä, luokitella, yleistää ja vertailla (Ruokonen 2001, 129). Myös ongelmanratkaisutaidot ja keksimiskyky kehittyvät musiikkia harrastamalla (Ruokonen 2016, 134; Ruokonen 2001, 129). Esimerkiksi säveltäminen on harjoitus, joka kehittää lapsen ongelmanratkaisukykyä (Ruokonen 2016, 134). Kokonaisuudessaan voidaan siis sanoa, että musiikin harrastaminen kehittää koulunkäynnissä tarvittavia valmiuksia (Ruokonen 2001, 122). Näin ollen voidaan olettaa, että musiikkia harrastavilla lapsilla on hyvät valmiudet pärjätä kouluelämässä.

Lapsen tietämystä voidaan kehittää musiikin avulla. Erilaisten laulujen avulla lapsi voi oppia uusia sanoja ja käsitteitä sekä saada lisää tietoa maailmasta ja muista kulttuureista (Höngisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 76; Ruokonen 2016, 136). Tämä avartaa lapsen maailmankuvaa, jolloin hänen ennakkoluulonsa vähenevät ja hän oppii arvostamaan erilaisuutta (Ruokonen 2016, 136). Myös käsitteiden muodostusta ja matemaattisia taitoja voidaan kehittää musiikkitoiminnalla (Ruokonen 2001, 134).

Lapsen motoriset taidot ja liikesarjat kehittyvät musiikkitoiminnassa (Kirveslahti ym. 2014, 251). Motorisia taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi musiikkiliikunnan, rumputtelun sekä

erilaisten laululeikkien avulla (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 80). Samoilla keinoilla myös kehon ja liikkeiden hallinta paranee (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 80; Ruokonen 2001, 133, 134-135). Erityisesti eri soittimia soittamalla myös hienomotoriikka kehittyy (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 78; Huotilainen 2012, 107-108).

Musiikkitoiminta tukee lapsen sosiaalista kehitystä. Osa sosiaalista kehitystä on oman kulttuurin oppiminen (Ruokonen 2016, 128). Musiikkitoiminnan avulla lapsi oppii omaan kulttuuriinsa liittyviä piirteitä. Voidaankin sanoa, että varhaisiän musiikilla on tärkeä tehtävä lapsen kulttuurin tuntemisen ja sivistyksen kehittämisessä. (Ruokonen 2016, 128; Ruokonen 2001, 121.) Musiikki on yhteydessä lapsen sosiaalisen elämän kehitykseen ja kehittää lapsen itsenäisyyttä (Ruokonen 2001, 132). Myös tärkeät sosiaaliset taidot kehittyvät musiikkitoiminnassa. Musiikin avulla lapsi voi harjoitella toisen rooliin samaistumista, toisen huomioon ottamista sekä toisten arvostusta ja hyväksyntää (Kirveslahti ym. 2014, 239; Ruokonen 2016, 134). Myös oikeudenmukaisuuden tajua ja suvaitsevaisuutta voidaan kehittää musiikkitoiminnalla (Ruokonen 2001, 135). Lapsi saa ryhmätoiminnasta myös joukkoon kuulumisen tunteen, sillä yhdessä soittaessa jokaisen panos on tärkeä (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 1993, 76-80).

Musiikilla on tärkeä tehtävä lapsen persoonallisuuden sekä tunnetaitojen kehittäjänä ja rakentajana. Pitkäaikaisella musiikin kuuntelulla voidaan vahvistaa esimerkiksi tunnetaitoja, kuten kykyä tunnistaa, huomioida ja ymmärtää tunteita sekä tunteiden säätely- ja ilmaisukykyä (Huotilainen 2012, 100; Saarikallio 2012, 39; Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6). Musiikki voi auttaa lasta käsittelemään pelkoja ja toimii jännityksen sekä ahdistuksen laukaisijana (Ruokonen 2016, 134; Kirveslahti ym. 2014, 239). Musiikin avulla voi jopa lievittää stressiä. Musiikilla on myös tärkeä rooli tunteiden jakamisen kannalta, mikä luo yhteenkuuluvuutta ihmisten välille. (Saarikallio 2012, 39-40.) Lapsi voi ilmaista itseään ja tunteitaan musiikin avulla (Kirveslahti ym. 2014, 239; Ruokonen 2001, 122, 132). Musiikin harrastaminen vaikuttaa myös lapsen persoonallisuuden kehitykseen. Sen avulla voidaan rakentaa lapsen minuutta ja rikastuttaa lapsen persoonallisuuden osa-alueita. (Kirveslahti ym. 2014, 251; Ruokonen 2001, 121.) Musiikin avulla voidaan rakentaa lapsen itsetuntoa ja lapsi oppii tuntemaan itseään paremmin (Ruokonen 2001, 132; Kivelä-Taskinen 2008, 6). Myös lapsen mielikuvitusta ja taitoa eläytyä voidaan kehittää musiikkiharrastuksen avulla (Ruokonen 2001, 134; Ruokonen 2016, 136; Kirveslahti ym. 2014, 251). Musiikin yksi tärkeimmistä hyödyistä on kuitenkin musiikista saatava mielihyvä ja ilo (Kirveslahti ym. 2014, 239).

4.4 Musiikin vaikutukset aivojen kehitykseen

Musiikin vaikutukset lapsen kehitykseen perustuvat musiikin vaikutuksiin aivoissa. Ihmisen aivot kehittyvät todella nopeasti, jo kuusivuotiaan lapsen aivot ovat 90% aivojen lopullisesta koosta (Kivelä-Taskinen 2008, 16). Myös ihmisen hermosto kehittyy varhain ja lapsen neljä

ensimmäistä elinvuotta ovat sen normaalin kehityksen kannalta tärkeimmät (Ruokonen 2001, 120). Musiikin vaikutukset kehitykseen johtuvat sen tavasta aktivoida aivoja. Musiikin käsittely aktivoi aivoja laajalti. Musiikin harrastamisella on todettu olevan positiivisia vaikutuksia aivojen kehitykseen. (Huotilainen & Peltonen 2017, 25, 42.) Musiikkia harrastavien aivot ovat monella tapaa erilaiset kuin muiden: heidän kuuloaivokuoren alueensa ovat laajenneet, hienomotorisen säätelytoiminnan ja oppimisen alueet kasvaneet ja aivokurkiainen vahvistunut (Huotilainen 2012, 102). Myös tarkkaavaisuuden alue on laajempi musiikkia harrastavilla lapsilla. Näillä muutoksilla aivoissa on positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. (Huotilainen & Peltonen 2017, 25, 50.) Aivokurkiainen on se osa aivoista, joka yhdistää aivojen vasemman ja oikean aivopuoliskon (Huotilainen 2012, 102; Kivelä-Taskinen 2008, 16). Aivokurkiaisen vahvistuminen tarkoittaa tehokkaampaa viestintää aivopuoliskojen välillä, jolloin ihminen käyttää aivojaan tasaisesti. (Kivelä-Taskinen 2008, 16). Esimerkiksi kuuloalueiden kasvu taas vaikuttaa positiivisesti puheen havaitsemiseen ja kuulemiseen sekä kirjoittamiseen. Musiikin harrastaminen kehittää myös kaiku- ja muuta muistia ja erityisesti laulaminen helpottaa äänteiden erottelua toisistaan. Tämä tarkoittaa sitä, että musiikin harrastamisella voidaan hoitaa ja ehkä jopa ehkäistä lukihäiriötä ja puheen kehityksen haasteita. Musiikkiharrastus olisikin siis erityisen tärkeää niille, joilla on vaikeuksia näillä alueilla. (Huotilainen & Peltonen 2017, 45-50.)

Motorisen alueen kasvu aivoissa kohdistuu lähinnä hienomotoriikkaan. Soittoharrastus laajentaa sormien edustusalueita aivoissa, jolloin niiden prosessointikapasiteetti kasvaa. Myös motoristen alueiden ja lihasten välillä olevat hermoradat paksuuntuvat, jolloin lihakset voivat vastaanottaa enemmän hermoimpulsseja samassa ajassa. Lisäksi musiikkiharrastus kasvattaa pikkuaivojen kokoa. (Huotilainen 2012, 107-108.) Pikkuaivot ovat tärkeä osa liikesarjojen oppimisen ja suorittamisen kannalta (Huotilainen 2012, 108; Kivelä-Taskinen 2008, 15). On myös todettu, että musiikkia harrastavien aivovasteet kehittyvät muita nopeammin. Esimerkiksi taajuuden muutoksen havaitseminen ja tarkkaavaisuuden kääntyminen ovat kehittyneempiä niillä lapsilla jotka laulavat ja joille on lapsena laulettu. (Huotilainen & Peltonen 2017, 45, 48, 49-50.)

Musiikkiharrastus vaikuttaa siis aivojen kehitykseen. Erityisesti, jos musiikkiharrastus on aloitettu lapsuudessa, muutokset ovat pysyviä (Ruokonen 2016, 127). Koska musiikkiharrastus vaikuttaa muun muassa hermoston kehitykseen, se voi tasoittaa ja ennaltaehkäistä hermoston kehityksen vaihteluja. (Ruokonen 2001, 120.) On tärkeää huomata, että edellä mainitut muutokset aivoissa eivät ole käytettävissä ainoastaan musiikillisen tiedon prosessointiin vaan kaikkeen toimintaan (Huotilainen 2012, 102). Musiikilla voidaan siis oikeasti vaikuttaa positiivisesti lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja muokata lapsen valmiuksia monella tapaa positiiviseksi tulevaisuuden kannalta. Kiinnostuksen herättäminen musiikkia ja musisointia kohtaan onkin varhaisiän musiikkikasvatuksen osalta sen tärkein tehtävä. Näin

voidaan osaltaan edistää sitä, että lapsesta kasvaa vastuullinen aikuinen ja täysipainoinen yhteiskunnan jäsen, kuten varhaiskasvatuksen tavoitteena on.

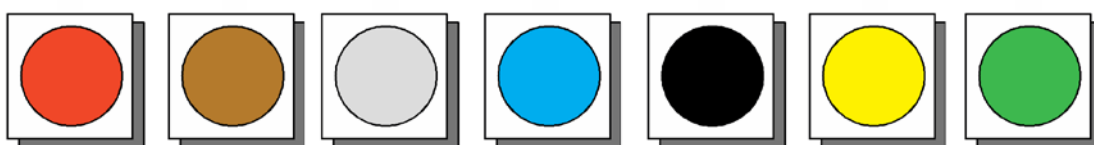
5 Kuvionuotit

Kuvionuotit ovat Kaarlo Uusitalon kehittämä vaihtoehtoinen nuotinnusmenetelmä (Kaikkonen & Uusitalo 1 2005, 5). Se on tapa kirjoittaa nuotteja tavalla, joka on perinteisiä nuotteja helpommin ymmärrettävissä. Kuvionuotit mahdollistavat näin soittamisen myös sellaisille kohderyhmille, joille se ei perinteisillä nuoteilla olisi mahdollista. Tässä luvussa esittelen kuvionuotit, miten niitä käytetään ja minkälainen yhteys niillä on perinteisiin nuotteihin. Kuvionuotteista tehtyjä tutkimuksia. Keskityn erityisesti Kirsi Vikmanin väitöskirjaan kuvionuotteista pianonsoiton alkeisopetuksessa sekä Hannele Huhtisen tutkielmaan kuvionuotien käytöstä osana musiikkileikkikoulutoimintaa.

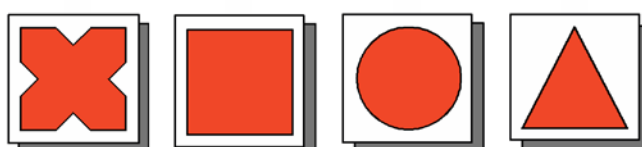
5.1 Kuvionuotit menetelmänä

Kuvionuotteilla voidaan ilmaista lähes kaikki sama informaatio kuin perinteisilläkin nuotteilla (Kaikkonen & Uusitalo 1 2005, 5). Ainoastaan vaikeimpia rytmikuvioita ja hyvin korkeita ja matalia ääniä ei voida kuvionuotteilla kirjoittaa. Saman tiedon tarjoaminen mahdollistaa sen, että kuvionuotteista on helppo siirtyä askeleittain perinteiseen nuottikuvaan, jos tämä on yksilön kannalta tarkoituksenmukaista. Kuvionuotteissa perinteisten nuottien tieto ilmaistaan värien ja kuvioiden sekä kuvion leveyden avulla. (Kaikkonen & Uusitalo 1 2005, 5.)

Kuvionuotteilla voidaan siis ilmaista kaikki sama tieto, kuin perinteisellä notaatiollakin. Kuvionuotteissa eri notaation aspektit on vain koodattu toisilla asioilla. Kuvionuotteissa jokaisella sävelellä on oma värinsä ja jokaisella oktaavilla oma muotonsa. Muodon ja värin yhdistelmällä kuvataan siis kappaleen sävelkorkeutta ja melodiaa. (Kaikkonen & Uusitalo 2 2005, 7.) (Kuviot 1 ja 2).

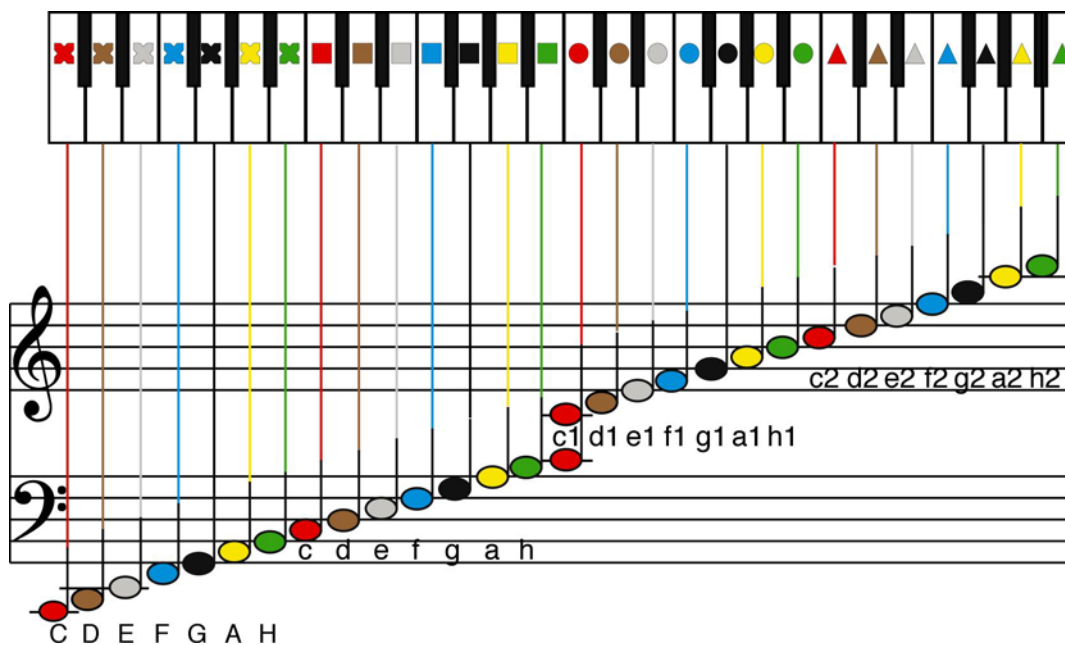

Kuvio 1: Kuvionuottien sävelten värit

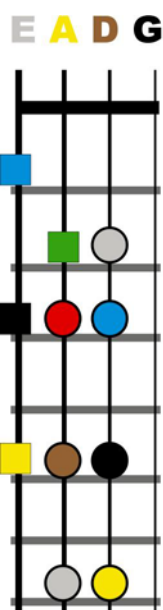

Kuvio 2: Kuvionuottien oktaavien muodot

Soitettava sävel on siis muodon ja värin yhdistelmä. Soitettava sävel löytyy soitinta katso-
malla. Soittimeen on liimattu tarrat oikeiden sävelten kohdalle, joten soittajan tulee vain
löytää soittimesta samanlainen kuvio kuin nuoteissa oikean sävelen soittamiseksi (Kuviot 3 ja
4).

Kuvio 3: Kuvionuottien sävellet nuottiviivastolla ja kuvionuotit pianossa

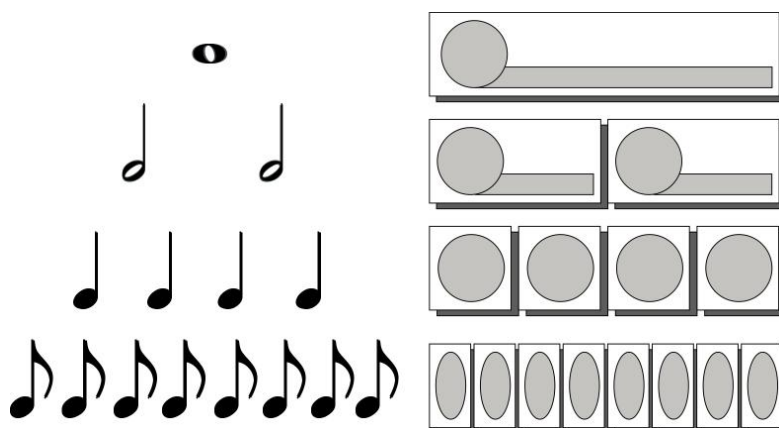

Kuvio 4: Kuvionuotit bassossa

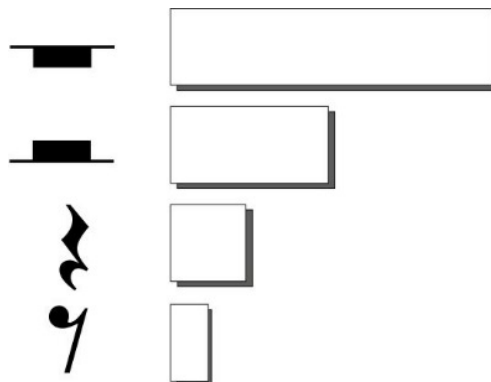
Eri oktaavialat, eli sävelten korkeudet, merkitään eri merkkien avulla (kuvio 2). Suuri oktaaviala merkitään vinoristillä, pieni oktaaviala neliöllä, yksiviivainen oktaaviala ympyrällä ja kaksiviivainen oktaaviala kolmiolla. Muita oktaavialoja ei kuvionuoteissa ole koodattu pedagogisista syistä. Useimmat kappaleet liikkuvat enintään kahden oktaavin alalla, jolloin ne ovat soitettavissa kuvionuoteilla. Kappaleet, jotka liikkuvat laajemmalla alueella, vaativat taitoa

prosessoida monipuolisempaa musiikki-informaatiota. Jos soittaja kykenee prosessoimaan tätä tietoa, hän usein pystyy myös hahmottamaan perinteisen nuottikirjoituksen ja opetuksessa on siirrytty tähän. (Kaikkonen & Uusitalo 2 2005, 7-8, 30.)

Nuottien aika-arvot on esitetty fyysisesti nuottien pituutena. $1/8$ -osanuotti on puolet ka-
peampi kuin $1/4$ nuotti, joka taas on puolet pienempi kuin puolinuotti, joka on puolet koko-
nuotin pituudesta. Tauot ilmaistaan vastaavasti tyhjän nuotin pituutena. (Kaikkonen & Uusi-
talo 2 2005, 8.) (Kuviot 5 ja 6).

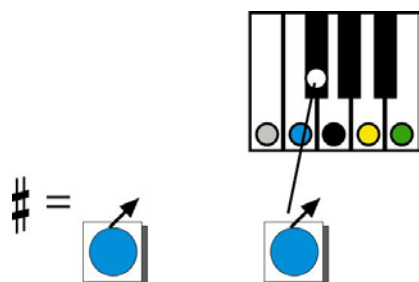

Kuvio 5: Kuvionuottien aika-arvot verrattuna perinteisiin nuotteihin

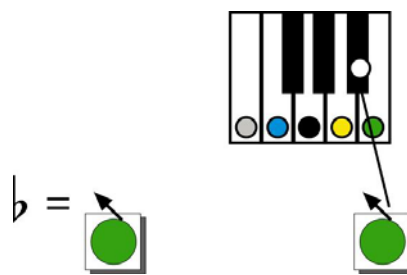

Kuvio 6: Kuvionuottien tauot verrattuna perinteisen nuottikirjoituksen taukoihin

Ylennykset ja alennukset on kuvionuoteissa merkitty liittämällä nuoli siihen suuntaan, missä ylennys tai alennus sijaitsee. Ylennykset merkitään oikealle osoittavalla nuolella kun taas alennuksissa nuoli osoittaa vasemmalle. (Kaikkonen & Uusitalo 2 2005, 9.) (Kuviot 7 ja 8).

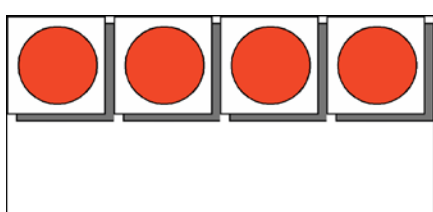

Kuvio 7: Ylennys kuvionuoteilla

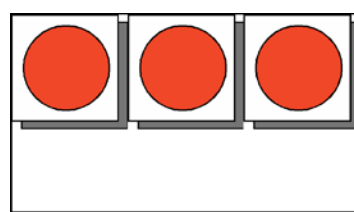

Kuvio 8: Alennus kuvionuoteilla

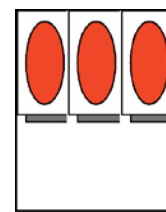
Kuvionuoteissa tahdit merkitään tahtilaatikkoina. Tahtilajia ei kuitenkaan erikseen merkitä, sillä tahtilaji nähdään kuvionuottien kohderyhmille liian vaikeaselkoisena käsitteenä (Kaikkonen 1 2005, 36). Tahtilajin voi kuitenkin päätellä siitä, kuinka monta 1/4 - tai 1/8-nuottia yhteen tahtilaatikkoon mahtuu. (Kuviot 9, 10 ja 11).

Kuvio 9: 4/4-tahti kuvionuoteilla

Kuvio 10: 3/4-tahti kuvionuoteilla

Kuvio 11: 3/8-tahti kuvionuoteilla

Tahtilaatikkoon merkitään melodia yläriville, mahdolliset sanat melodian alle ja soinnut laatikon vasempaan alakulmaan (Kaikkonen & Uusitalo 2 2005, 9). Komppilapuissa, eli säästämiin tarkoitetuissa nuoteissa, sanat ovat laatikon keskellä ja sointumerkki laatikon yläkulmassa. (Kuviot 12 ja 13).

												<i>melodia</i>
Sa - tu	me - ni			sau -	naan.	Lait- toi	lau - kun			nau -	laan.	<i>sanat</i>
c				%			G			c		<i>soinnut</i>

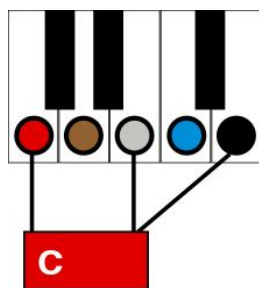
tahti

Kuvio 12: Melodianuotti kuvionuoteilla kirjoitettuna

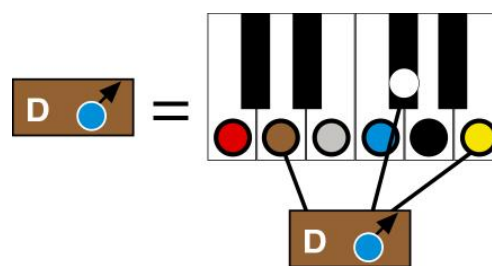

Kuvio 13: Komppilappu kuvionuoteilla kirjoitettuna

Soinnut merkitään kuvionuotteihin laatikkona, joka on sävelen värinen ja jossa on sävelen nimi sisällä. Jos soinnun soittaminen vaatii jonkun sävelen ylentämistä tai alentamista, se merkitään sointuun erikseen. Myös ylimääräiset äänet soinnussa merkitään erikseen. (Kaikkonen & Uusitalo 2 2005, 13.) (Kuviot 14 ja 15).

Kuvio 14: C-duuri kuvionuoteilla ilmaistuna

Kuvio 15: D-duuri kuvionuoteilla ilmaistuna

Yksinkertaisin tapa soittaa sointuja on soittaa soinnun pohjasävelen väriä (Kaikkonen & Uusitalo 2 2005, 12). Eli esimerkiksi C -duuri- tai C -mollisoitu soitetaan painamalla mitä tahansa C:tä, eli punaista väriä. Kolmisointujen rakentaminen harjoitellaan erikseen. En kuitenkaan keskity tähän omassa työssäni, sillä käytin itse yksinkertaisinta tapaa, eli pelkästään soinnun värin soittamista, sointujen soittamiseen.

5.2 Kuvionuottien aiempi tutkimus

Kuvionuotteja ja niiden käyttöä on tutkittu menetelmän kehittämistä saakka 1990-luvulla. Kuvionuotteja on tutkittu muun muassa dysfaattisten lasten (Laaksonen 1998) ja aivohalvauspotilaiden kuntoutuksessa (Laitinen & Pataila 2000), kehitysvammaisten aikuisten opetuksessa (Auramo 1999; Ilanen 2016), pianonsoiton alkeisopetuksessa (Vikman 2001; Ylä-Soininmäki 2002; Peuna 2015; Nuorsaari 2016), improvisoinnissa (Törmälä 2004) ja musiikkiterapiassa (Ylä-Soininmäki 2003) (Kaikkonen & Uusitalo 3 2005, 152-157; Ilanen 2016; Vikman 2001; Peuna 2015; Nuorsaari 2016). Lisäksi kuvionuotteja on tutkittu musiikin yleisopetuksessa (Joensuu 2015; Alppi 2014), kitaransoiton opetuksessa (Henriksson 2014), sosiaalialan opiskelijoiden työvälineenä (Sämpä 2011), opettajien työvälineenä (Saarikivi 2007), bänditoiminnassa (Seppälä 2006), lukitaidon osaprosessien harjaannuttamisessa (Semann 2008) ja oppilaan minäpöytätyön edistäjänä (Vuorisalo 2013) (Joensuu 2015; Alppi 2014; Henriksson 2014; Sämpä

2011; Peuna 2015, 17). Kuvionuotteja käyttäen on myös kehitetty sovellus sadutusmenetelmästä: tarinasäveltäminen. Menetelmä syntyi Kyyhkyspuiston päiväkodissa käynnistetyssä projektissa, jonka tavoitteena oli kehittää kuvionuottien käyttöä lasten kanssa (Tarinasäveltäminen 2015). Tarinasäveltämistä on myös tutkittu (Hakomäki 2005; Nummi & Sinkko 2012). Menetelmän kehittäjä Hanna Hakomäki on kirjoittanut aiheesta väitöskirjan "Tarinasävellyksen tienä lapsen sisäiseen maailmaan. Musiikkiterapiakokeilu kanssatutkija-lapsen kanssa" (Story-composing as a Path to a Child's Inner World. A Collaborative Music Therapy Experiment with a Child Co-Researcher) sekä menetelmän opaskirjan "Tarinasäveltämisen taito" (Hakomäki, 2013; Hakomäki 2007). Laajin kuvionuotteista tehty tutkielma on Kirsi Vikmanin väitöskirja Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa.

Kuvionuottien käyttöä osana varhaiskasvatusta on tutkittu hyvin vähän. Kuvionuottien käytöstä musiikkileikkikoulussa on tehty yksi tutkimus (Huhtinen 2002), mutta tämän lisäksi kuvionuotteja varhaiskasvatuksen osana ei ole tutkittu. Saadakseni vertailupohjaa omalle opinäytetyölleni ja arvioidakseni sitä aiempien tutkimusten valossa valitsin muutaman tutkimuksen, joihin perehdyin tarkemmin. Pysin valitsemaan töitä, joilla olisi yhtymäkohtia oman aiheeni kanssa. Päätin keskittyä Kirsi Vikmanin väitöskirjaan kuvionuottien käytöstä pianonsoiton alkeisopetuksessa sekä Hannele Huhtisen tutkielmaan kuvionuottien käytöstä osana musiikkileikkikoulutoimintaa.

Kirsi Vikmanin väitöskirja kohdistuu kuvionuottien käyttöön pianonsoiton alkeisopetuksen osana. Tutkimus keskittyi siis kuvionuottien mahdollisuuksiin pianopedagogiikassa. Tutkimus oli sekä toiminta- että tapaustutkimus. Vikman piti puoleentoista vuoden ajan pianotunteja eri kohderyhmille kuvionuottien avulla ja keräsi tunneilta aineistoa, joiden pohjalta teki tutkimuksensa. Aineisto koostui tutkimuspäiväkirjoista, kahdesta haastattelusta, 32 videoidusta tunnista sekä vanhempien täyttämästä kyselystä. Tutkimuskysymykset, jotka muodostuivat lopullisiksi tutkimuksen aikana, olivat "Minkälaisia opetus- ja oppimisprosesseja syntyi pianonsoiton alkuopetuksessa kuvionuottimenetelmää käytettäessä tässä toimintatutkimuksessa?", "Mitä kuvionuottiopetus merkitsi yksilöllisissä oppimisprosesseissa?" ja "Miten opettaja voi käyttää opetuksessaan kuvionuotteja oppilaan oppimisen tukemiseksi?" (Vikman 2001, 2, 77, 88.)

Tutkimukseen osallistui yhteensä kahdeksan 4-16 -vuotiasta lasta ja nuorta, joista osalle opetusta järjestettiin yksityisesti ja osalle ryhmänä. Ryhmäopetusta annettiin neljästä ensimmäisen luokan oppilaasta koostuvalle ryhmälle sekä kahdelle Down-syndrooman omaavalle nuorelle. Yksityisopetusta sai kaksi alle kouluikäistä tutkimukseen osallistujaa. Nuorimmat tutkimukseen osallistuneet olivat 4-vuotias tyttö ja 6-vuotias poika. (Vikman 2001, 76, 80.) Kertoessani tutkimuksen tuloksista keskityn yleisten tulosten lisäksi erityisesti kahden

nuorimman osallistujan kohdalla huomioituihin seikkoihin, sillä nämä ovat lähinnä oman työni kohderyhmän ikäluokkaa.

Hannele Huhtinen on omassa tutkielmassaan tarkastellut kuvionuotteja osana musiikkileikkikoulutoimintaa. Hänen työnsä oli kvalitatiivinen tapaustutkimus, joka tarkoittaa, että hän pyrki työllään tutkimuskohteen perinpohjaiseen ymmärtämiseen eikä tulosten yleistämiseen. Tutkimus koostui lastentarhaopettaja ja musiikkikasvattaja Esa Lamposen puolistrukturoidusta teemahaastattelusta sekä Lamposen pitämien musiikkileikkikoulutuntien havainnoimisesta. Huhtinen seurasi neljän eri ryhmän tunteja kaikkia vähintään kerran, nelivuotiaiden tunteja kuitenkin viisi kertaa peräkkäisinä viikkoina. Lisäksi Huhtinen videoi seuraamiaan tunteja. Tutkimuskysymyksiä oli kolme ja ne kaikki sisälsivät useita alakohtia. Tutkimuskysymyksinä toimivat ”Miten kuvionuottimenetelmän käyttö on haastateltavan mielestä vaikuttanut musiikkileikkitoimintaan”, ”Miten Esa Lamponen käytännössä etenee kuvionuottien käytössä musiikin varhaiskasvattajana toimiessaan?” ja ”Miten kuvionuottimenetelmä haastateltavan mielestä sopii musiikkileikkikoulumaailmaan?” (Huhtinen 2002, 2, 41, 43-44, 47.)

Edellä mainituissa tutkimuksissa on saatu positiivisia tuloksia kuvionuottien käytöstä musiikkileikkikoulussa ja pianonsoiton opetuksessa. Kuvionuottien käyttö helpotti ja auttoi lasten soittamiseen vaadittavan hienomotoriikan kehittymistä. Kuvionuottien avulla voidaan opetella myös musiikin parametreja, kuten rytmiä ja muotoa, jotka ovat samalla musiikin teorian alkeita. Rytmin hahmottamisen osalta kuvionuotit koettiin jopa perinteisiä nuotteja paremmiksi. (Vikman 2001, 106, 183, 186.) Kuvionuottisoitto vaikutti toimivan siltana perinteisen nuottikuvan opettelulle erityisesti pienillä lapsilla ja vaikutti helpottavan sen myöhempää opettelua (Vikman 2001, 183, 186; Huhtinen 2002, 49, 51, 68). Lisäksi kuvionuotit mahdollistivat lapsille uusia tapoja toteuttaa itseään musiikillisesti ja kokea musiikkia yksilöllisesti (Vikman 2001, 97, 115). Kuvionuotit tuovat myös monia uusia mahdollisuuksia soittamiseen, kuten yhteissoiton ja säestämisen, melodiasoiton useilla eri soittimilla, ostinatojen soiton sekä jopa säveltapailun (Vikman 2001, 130, 185; Huhtinen 2002, 50, 52, 60, 63, 69). Kuvionuotit loivat lapsille myös onnistumisen kokemuksia, mikä nosti lasten itsetuntoa ja lisäsi soittomotivaatiota. Kuvionuotit myös lisäsivät lasten mahdollisuuksia itsenäiseen soittoon ja auttoivat lapsia keskittymään soittamiseen. (Vikman 2001, 100, 104-105, 122, 187.) Kuvionuottien koettiin hyödyttävän myös niitä käyttäviä opettajia monin tavoin ja mahdollistavan lapsilähtöisyyden. Kaiken kaikkiaan kuvionuottien koettiin sopivan hyvin sekä pianonsoiton alkeisopetukseen että musiikkileikkikoulutoimintaan ja sopivan hyvin eri kohderyhmillä käytettäväksi. (Vikman 2001, 166, 183, 186, 187, 189; Huhtinen 2002, 2, 51, 55 70-71.)

Kuvionuottisoitossa mainittiin myös muutamia ongelmakohtia. Mahdollisiksi ongelmiksi mainittiin perinteisen nuotinkirjoitusmenetelmän arvostaminen kuvionuotteja enemmän, soittoharastuksen keskittyminen liikaa nuottien lukemiseen, ”ylöspäin” ja ”alaspäin” -käsitteiden hahmottaminen, soiton mahdollistaminen vain kuvionuottitarrat omaavilla soittimilla sekä suuri työmäärä uusien kuvionuottien luomiseksi (Vikman 2001, 189, 190-191; Huhtinen 2002, 53). Useimpiin näistä haasteista voidaan kuitenkin vaikuttaa työtavoilla tai tietoa levittämällä, joten niiden ei tulisi olla syy olla kokeilematta kuvionuottisoittoa.

Sekä Vikmanin väitöskirja (2001) että Huhtisen tutkielma (2002) vaikuttavat olevan reliabeleita ja valideja. Vikman toteaa omassa tutkimuksessaan, että reliabiliteetti-käsite on toimintatutkimuksessa aina vaikea, koska samaa tulosta ei ole saavutettavissa uudelleen samalla tai toisella kohderyhmällä. Tutkimuksen validiteetti on Vikmanin mukaan kuitenkin kunnossa, jolloin tutkimuksen tulokset ovat myös luotettavia. (Vikman 2001, 187.) Huhtinen ei omassa työssään tarkastellut erikseen sen luotettavuutta. Hän kuitenkin kysyi esimerkiksi Esa Lamposelta, saako hän nimetä tämän työssään ja mainitsi, että tutkimuksen ja tulosten tulisi olla tarkasti kirjatut työn ollakseen luotettava. Osan hänen käyttämistään haastattelukysymyksistä voi luokitella hieman puolueellisiksi, mutta suurin osa palvelee hyvin tutkimuksen tavoitetta. (Huhtinen 2002, 41, 44, 77-78.) Kokonaisuudessaan Huhtisen työ vaikuttaa kuitenkin myös luotettavalta.

6 Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointimenetelmät

Tässä luvussa kuvaan opinnäytetyöni tavoitteita ja sen arviointimenetelmiä. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tulee aina olla jokin tavoite. Tavoitteen tulisi tähdätä työelämän kehittämiseen ja lähteä työelämän tarpeista. (lähde tähän.) Omalla työlläni oli kaksi päätavoitetta, jonka lisäksi asetin itselleni muutamia henkilökohtaisia tavoitteita. Opinnäytetyötä tulee myös arvioida (Airaksinen & Vilkkä 2003, 154). Esittelen tässä luvussa myös omassa työssäni käytettyjä arviointimenetelmiä. Käytin työni arviointiin haastatteluja, kirjallista ja suullista palautetta sekä oppimispäiväkirjaa.

6.1 Tavoitteet

Opinnäytetyölläni oli kaksi suurempaa tavoitetta. Ensisijainen tavoitteeni oli selvittää, sopivatko kuvionuotit osaksi päiväkodin musiikkikasvatusta. Halusin tietää, miten kuvionuotteja voitaisiin käyttää päiväkodissa, toimivatko tähän käytetyt tavat, voidaanko niiden avulla käydä musiikkikasvatuksen sisältöjä läpi ja toisivatko ne mahdollisesti jotain uutta varhaiskasvatukseen tai päiväkodin musiikkikasvatukseen. Lisäksi tavoitteenani oli tuoda kuvionuotit osaksi päiväkodin musiikkikasvatusta. Halusin kehittää päiväkodin musiikkitoimintaa tuomalla

siihen uuden menetelmän: kuvionuotit. Varsinkin yhteistyöpäiväkotini kannalta oli myös tärkeää pyrkiä lisäämään musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä. Tavoitteeni olivat siis seuraavat:

1. Selvittää kuvionuottien mahdollisuuksia osana varhaisiän musiikkikasvatusta

Miten niitä voidaan käyttää ja toimivatko nämä tavat, voidaanko niillä käydä musiikkikasvatuksen sisältöjä läpi, tuovatko ne jotain uutta varhaiskasvatukseen

2. Lisätä musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä

Ensimmäistä päätavoitettani lähdin tavoittelemaan suunnittelemalla toimintaa, jossa käsiteltiin musiikkikasvatuksen sisältöjä ja harjoituksia, jotka sisälsivät kuvionuotteja ja niiden elementtejä monipuolisesti. Kokeilin myös varhaisiän musiikkikasvatukselle entuudestaan vieraampia toimintatapoja, kuten melodia- ja yhteissoittoa, selvittääkseni, voisivatko kuvionuotit tarjota jotain uutta musiikkikasvatukselle. Haastattelin myös päiväkodin työntekijöitä ennen toteutustani ja toteutukseni jälkeen kartoittaakseni heidän käsitystään kuvionuottien mahdollisuuksista ja käytettävyydestä varhaiskasvatuksessa.

Toista päätavoitetta pyrin toteuttamaan ensisijaisesti käyttämällä päiväkodin resursseja omista tuokioissani. Ainoa musiikkituokioille tuomani asia oli oma kitarani, jonka otin mukaan sen vuoksi, että oma kitarani oli minulle soittimena tutumpi ja turvallisempi kuin päiväkodissa käytössä oleva kitara. Näin pystyin myös virittämään kitaran ennen tuokioiden alkua ja säästin tuokioiden aikaa itse musiikkitoimintaan soittimien virittämisen sijasta. Lisäksi toin viimeisille kahdelle tuokiolle mukaan kuvionuottikirjan, josta liimasin tarroja päiväkodissa käytettäviin kehärumpuihin ja djembeihin, sillä päiväkodissa ei ollut kuvionuottikirjaa valmiina. Muut tuokioilla käyttämäni materiaalit olivat päiväkodin omia. Lisäksi käytin tuokioillani muutamia lauluja, joiden tiesin olevan lapsille jo entuudestaan päiväkodin toiminnasta tuttuja. Käytin tuokioillani myös paljon uusia lauluja, niistäkin monet paljastuivat lapsille ennestään tutuiksi. Pyrin myös keskittymään tuokioilla niihin musiikin sisältöihin, joissa päiväkodin väliaikainen musiikkileikkikoulunopettaja koki lapsilla olevan vielä haasteita. Näistä ainoana musiikkileikkikoulunopettaja mainitsi rytmin ja sykkeessä soiton, johon lasten kanssa keskityimme paljon. Enimmäkseen pyrin tavoitteeseen kuitenkin koostamalla päiväkodille vihkosen kuvionuottien perusteoriatiedosta ja ideoista, miten kuvionuotteja voitaisiin käyttää päiväkodin musiikkitoiminnassa.

Työn tavoitteiden lisäksi minulla oli myös henkilökohtaisia tavoitteita, joita halusin opinnäytetyön aikana kehittää. Yksi tavoitteistani oli antaa soittamisen kokemuksia lapsille. Tähän

tavoitteeseen pyrin sisällyttämällä tuokioihin harjoituksia, joissa lapset pääsivät itse soittamaan sekä ohjaamalla lapsia soittotilanteissa. Toinen henkilökohtainen tavoitteeni liittyi toiminnan suunnitteluun sekä pedagogiseen toimintaan. Halusin kehittyä lasten ohjaajana ja oppia suunnittelemaan pedagogista toimintaa. Toivoin myös havainnointi- sekä ohjaustaitojeni kehittyvän työn aikana. Erityisesti toivoin kehitystä musiikkitoiminnan suunnitteluun, sillä se ei ollut minulle ennestään kovin tuttua. Toivoin, että opinnäytetyön jälkeen kokisin omaavani vahvemmat toiminnan ohjauksen ja suunnittelun taidot ja olisin näin valmiimpi lastentarhanopettajan työhön. Pyrin tavoitteeseeni ensisijaisesti varaamalla aikaa toiminnan suunnitteluun ja pyrkimällä suunnitelmissani pedagogisuuteen. Pyrin myös havainnoimaan lasten taitoja ja suunnittelemaan toimintaa näiden havaintojen pohjalta sekä refleктоimaan tuokioita kokonaisuuksina toteutuksen jälkeen. Pyysin aina myös minua seuranneilta henkilökunnan jäseniltä palautetta toiminnastani ja otin tämän palautteen myöhemmässä toiminnassani huomioon.

6.2 Arviointimenetelmät

Toimintatuokioiden toteutuksen lisäksi käytin muutamia tutkimusmenetelmiä opinnäytetyöni vaikutusten arviointiin ja oman suunnitteluni tueksi. Yksi käyttämästäni menetelmästä oli haastattelu. Haastattelu on ihmisten kokemusten keräämistä puheen muodossa. Haastatteluja on kolmenlaisia: strukturoituja haastatteluja, teemahaastatteluja sekä avoimia haastatteluja. Strukturoidussa haastattelussa haastattelija on etukäteen päättänyt kysymysten muodon ja järjestyksen, jossa hän ne haastatellulle esittää. Strukturoitu haastattelu on sopiva silloin, kun haastattelulla ei toivota saatavan tietoa kovin laajasta asiasta tai ilmiöstä. Haastatteluja voidaan suorittaa yksilö-, pari- tai ryhmähaastatteluina. (Vilkkä 2015, 78-79, 81.)

Pidin ennen työni toteutusta henkilökunnalle strukturoidun haastattelun heidän kuvionuottien tuntemuksestaan ja ajatuksistaan niiden käyttöön liittyen. Haastattelin jokaista henkilökunnan jäsentä yksitellen, jotta he pääsisivät kertomaan aidot ajatuksensa ja tuntemuksensa kuvionuoteista ilman muiden ajatusten ja tiedon vaikutusta omiin vastauksiin. Tarkoitukseni oli toistaa vastaava haastattelu toimintatuokioideni päätyttyä. Tämä ei kuitenkaan valitettavasti onnistunut, joten suoritin loppuhaastattelun sähköisesti lähettämällä henkilökunnalle haastattelurunkoni. Tähän haastatteluun kaksi päiväkodin työntekijää vastasi yhteisesti ja lastentarhanopettaja erikseen.

Haastattelun kysymykset käsittelivät henkilökunnan tietoja kuvionuoteista, niiden käytöstä sekä heidän näkemyksensä omista mahdollisuuksistaan käyttää kuvionuotteja ja kuvionuottien soveltuvuudesta varhaiskasvatukseen. Loppuhaastattelurunko sisälsi myös kysymykset kuvionuottien hyödyistä ja haasteista. Vertailin lopuksi haastatteluja ja pyrin niiden avulla arvioimaan olinko lisännyt työntekijöiden tietoa kuvionuoteista ja miten heidän näkemyksensä kuvionuottien käytöstä olivat muuttuneet toteutuksen aikana.

Käytin myös palautelomakkeita toimintani arviointiin ja kehittämiseen. Koostin ennen toteutusta jokaiselle toimintakerralle erillisen lomakkeen, jonka täyttivät tuokion jälkeen toimintaani havainnoimassa ollut työntekijä sekä minä itse. Lomake koostui kysymyksistä, jotka liittyivät toiminnan kiinnostavuuteen, vaikeusasteeseen sekä eri kerroilla muutamaiin muihin seikkoihin. Käytin palautelomakkeita toimintani kokonaisuuden arvioimiseen toteutuksen jälkeen. Olen kirjannut jokaiselta tuokiolta palautelomakkeessa saamani tiedon toimintatuokion loppuun.

Pidin toteutuksen aikana myös oppimispäiväkirjaa. Kirjoitin jokaisen tuokion jälkeen kotiin päästyäni oppimispäiväkirjaani ylös toimintakerran kulun ja sen aikana huomanneeni asiat. Kuvasin myös suullisesti saamani palautteen sekä lapsilta että henkilökunnalta oppimispäiväkirjaan. Tämän lisäksi purin päiväkirjaan tuokion aikana puhjenneita havaintoja, ajatuksia sekä tunteita. Oppimispäiväkirja oli hyödyllinen sekä tunteiden purkamisen kanavana että lopulta työn arviointimenetelmänä. Pystyin toteutuksen jälkeen tarkastelemaan oppimispäiväkirjaani kirjoittamiani asioita ja liittämään niitä toteutuksen kuvaukseen sekä arvioimaan toimintaani niiden avulla.

Tämän lisäksi keräsin sekä lapsilta että päiväkodin työntekijöiltä palautetta toiminnastani lähes jokaisen toimintatuokion päätteeksi. Tässä käytin valmiita kysymyksiä palautteen keruun pohjana. Pyysin palautteen suullisesti ja kirjasin sen heti itselleni ylös. Kirjasin suullisen palautteen myös oppimispäiväkirjaani. Käytin palautetta tulevien toimintakertojen suunnitteluun sekä lopulta myös koko työni arviointiin.

Lapsille suunnattu suullinen palaute kohdistui lähinnä tuokion sisältöön ja sen haastavuuteen sekä mielenkiintoisuuteen. Kysyin lapsilta joka tuokion jälkeen mikä heidän mielestään oli ollut kivaa ja oliko jokin ollut tylsää. Kysyin myös mitkä asiat olivat lasten mielestä helppoja ja mitkä vaikeita.

Työntekijöiden suullinen palaute taas kohdistui omaan toimintaani ja ohjaukseeni sekä tuokioilla käyttämäni harjoitusten käytettävyyteen. Työntekijöille esittämäni suulliset palautekysymykset olivat: miten tuokio sujui yleisesti, millaista ohjaukseni oli ollut, minkälaisina he kokivat tuokion sisällöt ja sisälsikö tuokio harjoituksia, joita he voisivat itsekin käyttää.

7 Toteutus

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen opinnäytetyö, joka koostui kymmenen musiikkituokion pitämisestä päiväkodin 4-5 -vuotiaille lapsille. Toteutin työn pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa yksityisessä päiväkodissa. Yhteistyöpäiväkodissa lapsia ei ole jaettu erikseen ikäryhmiin, vaan

toimintaa järjestetään vaihtelevissa pienryhmissä. Omaan toteutukseeni osallistuneet lapset eivät siis ennestään muodostaneet valmista ryhmää, vaan ryhmä koostettiin nimenomaan opinnäytettäni varten. Ryhmään valikoituivat kaikki päiväkodin 4-5 -vuotiaat lapset, joita oli yhteensä seitsemän. Näistä lapsista yhdellä oli myös erityisen tuen tarvetta. Ryhmästä suurin osa oli seuraavana syksynä aloittamassa esikoulun, eli enemmistö lapsista oli 5-vuotiaita.

Tuokioita oli yhteensä kymmenen ja ne toteutettiin viiden viikon aikana. Toimintakertojeni tavoitekesto oli 45 minuuttia ja ne sijoituivat suurimmaksi osaksi keskiviikko- ja perjantai-aamupäiviin, mutta pidin myös muutaman toimintakerran muina ajankohtina. Tällä tavoin tuokioista tuli osa sekä lasten että itseni viikkorutiinia. Tämä mahdollisti myös pedagogisen toiminnan, sillä pystyin etenemään lasten kanssa eteenpäin ja esittelemään kuvionuotteja vähän kerrallaan. Halusin toimintakertojen väliin myös aina vähintään yhden vapaan päivän, jotta voisin suunnitella seuraavaa toimintakertaa ja edellisellä kerralla käymämme asiat voisivat niin sanotusti muhia lasten mielissä seuraavalle kerralle. Toimintatuokioiden ajoitus aamupäiviin oli päiväkodin vastaavan lastentarhaopettajan ehdotus, sillä hän koki, että tällöin lapsilla on parhaat edellytykset tuokioilla keskittymiseen. Tuokioiden sisällöt suunnittelin etukäteen ja ne sisälsivät erilaisia harjoituksia liikunnasta enemmän keskittymistä vaativiin tehtäviin. Tuokioilla minulla oli mukana kitara säestyssoittimena sekä vihko, johon olin kirjoittanut tuokiosuunnitelmani etukäteen. Mukana oli monilla kerroilla myös postilaatikko, jota käytin kuvionuottien esittelyyn.

Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni suunnittelusta ja toteutuksesta. Kerron työni suunnittelun vaiheista ja prosessin kulusta. Toteutuksen osalta kerron erikseen jokaisen toimintakerran suunnittelusta ja toteutuksesta.

7.1 Prosessin eteneminen

Opinnäytetyöni prosessi sai alkunsa syksyllä 2016, kun aloin pohtia opinnäytetyöni aihetta. Tiesin, että haluan sisällyttää työhöni musiikkia, mutta halusin myös, että aiheeni olisi sellainen, josta ei ennalta tiedetä kovin paljoa. En halunnut vain toistaa jonkun toisen tutkimusta. Koulussa käymäni keskustelun pohjalta aiheekseni päättyi kuvionuotit varhaiskasvatuksessa. Kesti kauan ennen kuin sain idean siitä, minkälaisesta kulmasta lähden aihetta toteuttamaan. Lopulta päädyimme ohjaavan opettajani kanssa tulokseen, että vien kuvionuotit toiminnallisesti johonkin varhaiskasvatuksen toimipaikkaan ja tutkin niiden soveltuvuutta varhaisiän musiikkitoimintaan. Alkuperäinen ajatus oli muodostaa kuvionuotteista varhaiskasvattajille helposti lähestyttävä työmenetelmä ja mahdollisesti muodostaa runko päiväkodin musiikkituokioita varten. Prosessin aikana työn tavoitteeksi on kuitenkin muodostunut nimenomaan kuvionuottien soveltuvuus päiväkodissa järjestettävään musiikkikasvatukseen.

Tarkoitukseni oli ohjata yhteistyöpäiväkodin lapsiryhmälle 8-10 musiikkituokiota, joissa kävisin läpi varhaisiän musiikkitoiminnan tavoitteiden mukaisia sisältöjä. Nämä sisältävät rytmin, tempon, melodian, äänen keston, sointiväriä, harmonian, dynamiikan ja musiikin muodon. Painotuksen oli kuitenkin tarkoitus sijoittua rytmiin, melodiaan sekä äänen kestoön, sillä koin kuvionuottien tuovan eniten lisäsisältöjä näille alueille. Lopullisesta toteutuksesta harmonian ja sointiväriä käsittely jäivät kuitenkin hyvin pienelle osuudelle osittain ajanpuutteen, oman väärinymmärrykseni erityisesti sointiväristä terminä ja ensisijaisten tavoitteiden vuoksi. Dynamiikan käsittely jäi tuokioltani kokonaan pois. Tarkoitukseni oli myös keskustella päiväkodin vakituisen musiikkileikkikouluopettajan kanssa toimintani tavoitteista ja sisällöistä ennen varsinaista toteutusta. Tämä ei valitettavasti aikatauluista ja musiikkileikkikouluopettajan muista kiireistä johtuen toteutunut.

Aiheanalyysin ja opinnäytetyön suunnitelman koostamisen jälkeen aloin suunnitella itse toiminnan toteutusta. Ennen tuokioiden suunnittelua kävin erityismusiikkikoulu Resonaarissa juttelemassa koulun johtajan, Markku Kaikkosen, kanssa opinnäytetyöstäni ja pyysin häneltä ideoita ja vinkkejä toteutuksiini. Keskustelu oli erittäin hedelmällinen ja ohjasi suunnittelua todella paljon. Suunnittelua aloittaessani jaoin toteutukseni viikkoihin ja sijoitin muutaman musiikillisen sisällön käsittelyn jokaiselle viikolle. Sisällytin toteutukseni suunnitelmaan myös ensimmäisen kerran lähinnä tutustumiselle ja viimeisen kerran lähinnä harjoiteltujen asioiden kertaamiselle ja lasten toiveille. Tämän jälkeen loin tuokiokertaiset tavoitteet ja suunnitelmat. En suunnitellut kaikkia tuokioita kerralla etukäteen, vaan vähän kerrallaan, kuitenkin niin, että kolmannen kerran jälkeen minulla oli suunnitelma jokaisesta tuokiosta. Muokkasinkin suunnitelmia myös toteutuksen aikana edellisten tuokioiden perusteella.

Tuokioiden rakenteet olivat joka kerralla kohtuullisen samat. Aloitimme samalla alkulaululla ja lopetimme samaan loppulauluun. Hyvin alussa oli joka kerta myös jokin liikunnallinen harjoitus, jotta lapset pääsisivät purkamaan energiaansa ja voisivat sen jälkeen paremmin keskittyä lopputuokioon. Lasten liikuntaa ohjatessani olen havainnut kyseisen rakenteen hyvin toimivaksi. Alun ja lopun väliin sijoittuvat harjoitukset olivat kuitenkin lähes joka kerralla erilaiset kunkin tuokion tavoitteiden mukaisesti. Huomasin myös noin toteutuksen puolivälissä, ettei toimintani ollut kovin lapsia osallistavaa, joten lisäsin tämän jälkeen suunnitelmiini enemmän osallistavia elementtejä.

Työelämäyhteistyö näkyy työssäni muutamalla tavalla. Päädyin toteuttamaan työni kyseisessä päiväkodissa, sillä päiväkodin lastentarhanopettaja oli kiinnostunut aiheestani. Kävin jo ennen opinnäytetyön suunnitelman koostamista keskustelemassa päiväkodin lastentarhanopettajan kanssa työstäni kahdesti. Toinen näistä keskusteluista keskittyi työhön yleensä ja toinen sen tavoitteisiin. Toinen työni päätavoitteista, musiikin lisääminen päiväkodin arkipäivässä, muo-

dostui tämän keskustelun pohjalta. Keskustelimme myös muista työni tavoitteista ja muotoilimme ensimmäistä päätavoitettani yhdessä. Vaikka siis muodostin aiheeni itse, työni tavoitteet olivat lähtöisin työelämästä. Tämän lisäksi olin päiväkodin lastentarhanopettajaan yhteydessä useita kertoja ennen toteutuksen alkua tutkimuslupien ja muiden lupa-asioiden tiimoilta. Pidimme lastentarhanopettajan kanssa yhteyttä myös toteutuksen jälkeen. Hän oli toteutuksen viimeisellä tuokiolla pyytänyt minua lähettämään päiväkodille työssäni käyttämiä materiaaleja, joten olimme yhteydessä tämän tiimoilta. Lisäksi olimme yhteydessä koostamani kuvionuottivihkosen tiimoilta.

Ennen toimintatuokioiden aloitusta haastattelin päiväkodin henkilökuntaa työni arvioimiseksi. Huolehdin ennen toteutuksen alkua myös siitä, että lasten vanhemmilla on tieto opinnäytetyöstäni ja he suostuvat siihen, että heidän lapsensa osallistuvat työhön. Lähetin päiväkodille lyhyen esittelyn itsestäni ja opinnäytetyöstäni. Tämän lisäksi päiväkotijulkaisi lyhyen esittelyn opinnäytetyöstäni kuukausittaisessa infokirjeessään ja keskusteli muutamien lasten vanhempien kanssa asiasta. Koostin myös työhöni osallistuvien lasten vanhemmille suostumuslomakkeen, jonka päiväkodin työntekijät antoivat vanhemmille allekirjoitettavaksi. Lomake sisälsi yksityiskohtaisemman selostuksen opinnäytetyöstäni, sen tarkoituksesta sekä yhteystietoni mahdollisia yhteydenottoja varten.

Osana opinnäytetyötäni minun oli tarkoitus toteutuksen puolivälissä pitää päiväkodin henkilökunnalle kuvionuotteihin perehdytystilaisuus, jossa tutustuttaisiin heidän kuvionuotteihin ja esittelisin kuvionuottien luomia mahdollisuuksia lasten musiikkitoiminnalle. Tässä tilaisuudessa minun oli tarkoitus esitellä ideoita siitä, miten kuvionuotit ja musiikki voisi liittää läheisemmäksi osaksi päiväkodin arkea. Tämän tilaisuuden järjestäminen onnistui kuitenkin vasta toimintakertojeni loputtua, mikä vaaransi tavoitteeni lisätä musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä. Tämän vuoksi osaksi työtäni muodostui myös vihkonen, joka vastasi perehdytystilaisuuden tavoitteisiin. "Kuvionuottimuskari"-vihkosen koostin toimintakertojeni loputtua. Lopullinen vihkonen valmistui samoihin aikoihin opinnäytetyön kirjallisen osion kanssa, mutta lähetin ennen viimeistä tapaamistamme päiväkodin työntekijöiden kanssa heille vihkosen keskeneräisen version, jotta sen sisältämä tieto välittyisi eteenpäin. Toimitin lopullisen vihkosen päiväkodille sen valmistuttua. Näin ollen myös vihkosen koonnista tuli osa opinnäytetyötäni.

7.2 Toimintakerrat

Toimintani sijoittui huhti-toukokuun ajalle ja jatkui viiden viikon ajan. Jokaisella tuokiolla oli jokin musiikkikasvatuksen sisällöistä teemana sekä jokin kuvionuotteihin ja soittamiseen liittyvä seikka tavoitteena. Seuraavaksi kuvaan tuokioiden toteutuksen yksitellen. Kerron tee-

mat, tavoitteet, kulun ja lopuksi arvioin jokaista toimintakertaa lyhyesti. Sisällytän toimintakertojen kuvaamiseen myös lainauksia oppimispäiväkirjastani, joissa pohdin tuokioilla tapahtuneita asioita.

7.2.1 Ensimmäinen tuokio: Tutustuminen

Opinnäytetyöni ensimmäinen tuokio oli 19.4. Ensimmäisen tuokion tavoitteena oli tutustuminen ja ohjeiden seuraamisen taitojen harjoittelu (Liite 14). Ohjeiden seuraamisen taitoja tarvitaan nuoteista soittamiseen, minkä vuoksi otin tämän aluksi tavoitteekseni. Ensimmäisen tuokion tavoite tämän osalta oli toiminnan aloitus ja lopetus merkistä. Teemoina olivat äänen kesto ja musiikin muoto. Tuokiolla oli paikalla kaikki ryhmän seitsemän lasta ja havainnointimassa oli yksi päiväkodin työntekijöistä. Ensimmäiset laulut ja harjoitukset suunnittelin vastaamaan lähinnä tutustumisen tavoitetta. Aloitimme tuokion istumalla penkillä niin, että kaikki lapset näkivät minut. Näin myös päiväkodin muskarit aloittavat toimintansa. Ensimmäinen laulu oli päiväkodin muskarin käyttämä nimilaulu, jonka jälkeen lauloimme "Mitä tehdään" -laulun. Laulu on suunnattu hyvin pienten lasten kanssa käytettäväksi, joten sovimme lasten kanssa että korvaamme laulussa esiintyvän "pikkuinen" sanan "ystävä" sanalla. Lapset ihmettelivät tätä hieman, mutta koin itse tämän paremmaksi tavaksi. Halusin tällä osoittaa lapsille, että kunnioitan heitä puhuttelemalla heitä ikätasolle sopivalla tavalla. Lapset olivat kovin innostuneita liikkumaan ja erityisesti kiipeilemään, joten joka säkeistössä ei jaksettu odottaa osan vaihtumista, ennen kuin liike jo alkoi.

Aloituslaulujen jälkeen kerroin lapsille, että laitan seuraavaksi musiikkia soimaan ja he saavat liikkua tilassa. Kun musiikki pysähtyi lasten piti etsiä itselleen pari ja tervehtiä tätä jollain kehon osalla. Leikin itse myös lasten mukana. Ehdotin harjoituksessa käytettäviä kehon osia itse. Tein tämän ratkaisun siitä syystä, että tietyillä kehonosilla tervehtiminen on huomattavasti intiimimpää kuin toisilla. Harjoituksen tarkoitus oli tutustuttaa lapsia sekä minuun että toisiinsa ja samalla harjoitella kuultuun reagoimista. Koska harjoitus toimi tutustumisleikkinä, oli siihen valittava kehon osia, joilla lapset uskaltaisivat tervehtiä myös minua eivätkä kokisi siitä ahdistusta. Vaihtelimme harjoituksessa käytettäviä kehon osia ja lapset valitsivat itselleen joka kerta uuden parin.

Tämän jälkeen siirryimme harjoituksiin, joiden tavoitteet olivat lähinnä äänen keston hahmottaminen, ohjeiden seuraaminen sekä musiikin muodon hahmotus. Jatkoimme tilassa liikkumista musiikin soidessa. Tällä kertaa kuitenkin musiikin pysähtyessä lasten tehtävä oli jäähmettyä mahdollisimman paikoilleen ja jatkaa liikkumista jälleen musiikin kuuluessa. Tämän jälkeen istuimme alas ja annoin lapsille tehtäväksi läpsytellä jalkojaan samaan aikaan itseni kanssa. Harjoituksen tarkoitus oli harjoitella soiton aloitusta ja lopetusta merkistä. Harjoitus testasi myös lasten reagointikykyä ja taitoja seurata ohjeita. Itse läpsyttelin jalkojani eri pi-

tuisia aikoja ja lopetin yllättäen. Reagoinnin ja seuraamisen harjoittelun lisäksi tällainen ohjaustapa motivoi lapsia, koska leikissä on jännitysmomentti - milloin taputus loppuu? Muutin harjoitusta myös niin, että näytin lapsille merkin, milloin he saivat taputella ja kun poistin merkin, heidän tuli lopettaa. Tämä harjoitus oli ensimmäinen näytetyn ohjeen seuraamisen harjoitus. Kuvionuottisoitossa tulee myös seurata nähtyä informaatiota, minkä vuoksi aloitimme tämän harjoittelun jo ensimmäisellä toimintakerralla. Teimme saman harjoituksen myös kahdessa ryhmässä. Lapset jaksoivat erityisesti aluksi keskittyä ja seurata todella hyvin, harjoituksen jatkuttua hetken he alkoivat kuitenkin hieman väsyä, eikä keskittymiskyky ollut enää yhtä hyvä. Koin, että harjoitus palveli tavoitteitaan ja lapset osasivat hyvin soittaa ja lopettaa merkistä.

Tämän jälkeen pidimme vielä yhden harjoituksen, jonka tavoite oli erityisesti musiikin muodon hahmottaminen. Lauloin lapsille englanninkielisen "Music man" laulun, jonka sanat olin suomentanut, ja annoin heille tehtäväksi taputtaa laulun A-osan aikana ja liikkua B-osan aikana. Laulun aikana liikkumisesta lapset pitivät kovasti, mutta A-osan taputukset unohtuivat nopeasti liikkumisen innon alla. Lisäksi laulu ei loppujen lopuksi ollut paras vaihtoehto harjoitukseen, sillä se ei ollut lapsille tuttu ja suomenkielinen versio oli itsellenikin hieman vieras. Tämän jälkeen suunnitelmistani oli myös laulaa ja leikkiä "Ystäväni, tuttavani" laulu, mutta aikaa sille ei jäänyt. Siirryimme siis lopuksi "Suljen ihanan soittorasian" -lauluun, joka oli lapsille ennestään tuttu. He eivät kuitenkaan olleet laulaneet laulun kolmatta säkeistöä, joten opettelimme sen yhdessä. Tämän jälkeen lopetimme tuokion ja pyysin tuokiota seuranneelta työntekijältä palautelomakkeen takaisin.

Palautelomakkeesta selvisi, että lapset olivat kiinnostuneita ja motivoituneita harjoituksista. Omien huomioideni mukaan erityisesti lapsia kiinnosti liikkuminen. Myös suhtautuminen itseeni eli ohjaajaan oli innostunutta. Työntekijän mukaan lapsille ei esitelty mitään uutta. Lapset toimivat hyvin yhdessä, vaikkakin huomasin, että lapsilla oli pareista kinaa. Liikkuminen ja reaktioleikit tuntuivat olevan lapsille omasta mielestäni helppoja. Vaikeaa lapsille oli työntekijän mukaan ohjeiden muistaminen, kuuntelu ja rauhallinen toteuttaminen. Omasta mielestäni vaikeuksia tuotti myös keskittyminen. Ohjeiden muistamisessa lapset myös tarvitsivat työntekijän mukaan apua, omasta mielestäni apua kaivattiin keskittymiseen.

Tavoitteeni tutustumisesta onnistui hyvin, vaikka varsinaisia tutustumisharjoitteita tuokiolla olikin vain yksi. Lapset eivät vierastaneet minua ja onnistuimme tutustumaan toisiimme hieman. Myös tavoite ohjeiden seuraamisen harjoittelusta toteutui ja tähän tarkoitettuja harjoituksia oli useita. Äänen keston harjoittelu onnistui myöskin, mutta musiikin muodon toinen harjoitus ei sujunut kovin hyvin. Osa teemoista ei siis toteutunut kunnolla, mutta tuokion tavoite toteutui.

Kokonaisuutena koin tuokion sujuneen hyvin. Olin ollut ennen tuokiota hyvin epävarma sen sujumisesta ja koin olevani valmistautumaton. Tuokio sujui kuitenkin suunnitelman mukaan. Suullista palautetta unohdin kysyä, mutta havainnointilomakkeesta sain paljon positiivisia huomioita tuokiosta. Lapset tuntuivat nauttivat erityisesti musiikin mukaan liikkumisesta. Lapset eivät vierastaneet minua lähes ollenkaan, mistä olin positiivisesti yllättynyt. Huomasin myös, että muutama lapsi keskittyi tuokioon hieman muita paremmin, vaikka kaikki osallistuivatkin tuokioon hyvin.

7.2.2 Toinen tuokio: Ohjeiden seuraaminen

Tuokion teemoina olivat äänen kesto ja musiikin muoto. Tavoitteena oli tutustuminen toisiimme sekä punaiseen väriin, joka kuvionuoteissa symboloi C-säveltä. Tavoitteena oli myös jatkaa nähdyn informaation seuraamisen harjoittelua (Liite 14). Tämä tuokio sijoittui perjantai-iltapäivään ja paikalla oli neljä lasta. Tällä kertaa en saanut ketään henkilökunnasta havainnoimaan, sillä heillä olivat meneillään lasten varhaiskasvatuskeskustelut. Aloitimme tuokion edelliseltä tuokiolta ja päiväkodin aiemmastakin toiminnasta tutulla "Mitä tehdään" -laululla. Toisin kuin ensimmäisellä kerralla, kun ohjeistin lapsia kuuntelemaan, milloin on liikkumisen vuoro ja milloin lauletaan yhdessä, nyt liikkumisen ja laulamisen vuorottelu sujui paremmin. Annoin lapsille myös ohjeeksi, että jokaisen tulisi keksiä jokin liike, mitä ei aiemmin vielä ollut tehty. Tämä toki rajoitti lasten kiipeilyä, mutta lisäsi myös lasten mahdollisuuksia olla luova ja keksiä omia liikkeitä. Hyväksyin jokaisen ehdotuksen, minkä lapset minulle antoivat.

Tämän laulun jälkeen toistimme edelliseltä kerralta tutun harjoituksen, jossa musiikin soidessa liikutaan ja musiikin pysähtyessä tervehditään paria. Olin jälleen myös itse leikissä mukana, ja useampi lapsista tuli minun parinani ollessaan fyysisesti myös todella lähelle minua. Tämä kertoo mielestäni siitä, etteivät lapset vierastaneet tai pelänneet minua ja että olin onnistunut jo ensimmäisellä kerralla luomaan hyvän suhteen heihin. Jatkoimme myöskin edelliseltä kerralta tuttuun harjoitukseen, jossa musiikin tauotessa pysähdytään ja musiikin soidessa liikutaan. Lapset olivat innokkaita liikkumaan ja aikoivatkin välillä jatkaa liikkumista jo ennen kuin musiikki jatkui. Ohjasin tällöin lapsia kehumalla niitä, jotka olivat jaksaneet odottaa tauon loppuun asti. Näin toimimalla myös muut kiinnittivät omaan toimintaansa enemmän huomiota ja jaksivat odottaa musiikin alkamiseen saakka. Tällöin kehuin myös toimintatapaansa muuttaneita lapsia, jotta he saisivat toiminnastaan onnistumisen kokemuksen.

Tämän jälkeen jatkoimme edelliseltä kerralta tuttuun reagointi- ja ohjeiden seuraamis - harjoitukseen, jossa lapset läpsyttelivät jalkojaan minua seuraten. Toistimme harjoituksen myös niin, että lapset soittivat rytmimunia antamieni merkkien mukaisesti ja lopettivat soiton samaan aikaan minun kanssani. Lapset jaksivat keskittyä tähän harjoitukseen läpsyttelyä

paremmin. Tulkitsin tämän havainnon niin, että soittimen käyttö motivoi lapsia ja tekee harjoituksesta mielekkäämmän, jolloin myös keskittyminen on parempaa.

Markku Kaikkonen oli hänen kanssaan käymäni keskustelun aikana esittänyt kollegansa käyttämän tavan, jossa musiikkileikkikoululaiset saavat joka kerta postia joltain lasten kehittämältä hahmolta ja tutustuvat kuvionuotteihin tätä kautta. Pidin ideasta kovasti, joten sovelsin sitä myös omaan toteutukseeni. Jalkojen läpsyttelyn ja rytmimunien soittamisen jälkeen pyysin lapset koolle ja otin esiin postilaatikkomme, jonka olin etukäteen askarrellut. Kerroin lapsille, että minulla oli ystävänäni nuotti-olio, joka asuu toisella planeetalla. Kerroin, että oliolla ei ole nimeä ja pohdimme lasten kanssa sille sopivaa nimeä. Lapset ehdottivat nimeksi Avaruus, jonka laitoimme mieleen. Sanoin, että keskustelemme asiasta ensi kerralla vielä uudestaan, kaikkien lasten ollessa paikalla, jotta hekin saisivat ilmaista mielipiteensä nimiehdotukseen. Kerroin lapsille vielä, että nuotti-olio ei puhu samanlaista kieltä kuin me, vaan hän puhuu ainoastaan musiikin nuottikieltä. Tämän jälkeen kerroin lapsille, että olin kertonut oliolle projektistani lasten kanssa, ja että tämä oli innostunut asiasta niin paljon, että halusi lähettää heille postia. Valitsin lapsista yhden avaamaan postilaatikon, josta paljastui tyhjiä laatikoita, joissa oli punaisia rasteja sekä erilaisia punaisia ympyröitä. Kerroin lapsille, että heidän tulisi selvittää, miten viesti kootaan. Tarkoitus oli siis, että lapset asettavat ympyrät saman pituisten rastien kohdalle. Lapsilla kesti kauan, ennen kuin he ymmärsivät, mistä oli kyse. Tämän jälkeen kuitenkin merkkien asettaminen oikeille kohdille sujui hienosti. Teippasimme viestin alun toimintatilamme seinälle, josta viesti jatkuisi seuraavalla kerralla. Tämä oli mielestäni onnistunut harjoitus lasten loogisen päättelykyvyn kehittämiseen, vaikken sitä siihen tarkoitukseen ollutkaan suunnitellut.

Tämän jälkeen kysyin lapsilta, tunnistavatko he merkeissä olleen värin. Kaikki tunnistivat värin punaiseksi. Pyysin lapsia etsimään tilasta jotain punaista ja he löysivätkin useita asioita. Tämän jälkeen toistimme läpsyttelyharjoituksen mutta nyt niin, että näyttäessäni punaista merkkiä lapset soittivat rytmimunia ja piilottaessani merkin he lopettivat. Tämän harjoituksen tarkoituksena oli jatkaa ohjeiden seuraamisen harjoittelua niin, että lapset reagoivat kuvionuoteissa käytettyyn punaiseen väriin. Harjoitus siis opettaa lapsille, että kun he näkevät punaisen merkin on aika soittaa. Tämän jälkeen opetin lapsille uuden laulun: "Sisilisko". Laulu koostuu A ja B -osista, joista A-osa on selkeästi tempoltaan nopeampi ja B-osa hitaampi. Harjoittelimme lasten kanssa eri toimintaa A ja B -osan aikana kahdella tavalla. Soitimme ensin rytmimunia A-osassa ja B-osassa heilutimme käsiämme ilmassa. Toistimme laulun näin muutamia kertoja. Tämän jälkeen lauloimme laulun uudestaan niin, että lapset juoksivat laulun A-osassa ja B-osassa pysähtyivät ja heiluttivat käsiään. Toistimme laulun myös näin muutamia kertoja. Seuraavaksi siirryimme istumaan hetkeksi ja pyysin lapsilta suullisen palautteen. Tarkoituksenani oli kysyä lapsilta palautetta myös hymynaamoilla,

mutta unohdin tämän. Lopuksi lauloimme jälleen "Suljen ihanan soittorasian" ja muistelimme yhdessä laulun kolmatta säkeistöä. Tämän jälkeen lopetimme tuokion.

Tuokion teemat toteutuivat mielestäni. Musiikin muodon molemmat harjoitukset sujuivat tuokiolla hyvin ja lapset tuntuivat hahmottavan musiikin eri osat. Myös äänen keston harjoitukset sujuivat hyvin ja lapset olivat niistä innoissaan. Tutustuminen tavoitteena toteutui; pääsin ottamaan kaikkiin lapsiin kontaktia ja näin myös tutustumaan heihin paremmin. Tavoitteet tutustua punaiseen väriin ja jatkaa ohjeiden seuraamisen harjoittelua toteutuivat myöskin.

Lapset selkeästi pitivät liikunnallisista harjoituksista ja keskittyminen sujui paljon paremmin kuin ensimmäisellä kerralla, vaikka se oli tälläkin kerralla hankalaa. Lasten antama palaute oli myös positiivista, he olivat pitäneet tuokiosta ja mainitsivat erityisesti "Mitä tehdään" - laulun ja musiikin mukaan liikkumisen ja pysähtymisen mieluisiksi harjoituksiksi. Kysyessäni mikä oli lasten mielestä tylsää, he mainitsivat kieltoni sänkyihin kiipeämisestä. Sallin lasten kuitenkin kiipeillä kerrossänkyjen portailla, mitä henkilökunta ei ilmeisesti yleensä salli. Eräs lapsista sanoi myös että kaikki harjoitukset olivat liian helppoja. Luulen tämän kuitenkin olleen enemmän lapsen hauska kommentti kuin vakavasti otettava huomio tuokion harjoitusten vaikeustasosta.

Tällä kertaa kukaan työntekijöistä ei seurannut toteutustani, mutta täytin tuokion palautelomakkeen kuitenkin itse. Lapset tuntuivat olevan kiinnostuneita kaikista harjoituksista, erityisesti liikuntaharjoituksista. Lapsia piti motivoida läpsyttelyharjoituksessa sekä viestin selvittämisessä. Yksi lapsi ei osallistunut taputteluihin eikä viestin selvittämiseen, vaan riehui muita häiritsevästi. Lasten reagointi kuvionuotteihin oli viestin ihmettely. Tälläkään tuokiolla en huomannut esitelleeni lapsille mitään uutta, muuta kuin viestin. Lapset seurasivat ohjeita liikkussa ja soittaessa hyvin. Lapsille oli helppoa punaisen värin tunnistaminen, ohjeiden kuuntelu sekä liikkuminen. Vaikeaa oli keskittymisen ylläpito ja viestin selvitys.

Yksi paikalla olleista lapsista oli läpsyttely-harjoituksen ja viestin selvittämisen aikana riehunut kovasti. Lapsen riehunta häiritsti toimintaa selkeästi ja muut ryhmän lapset myös ilmaisivat tämän. Sain lapselle monta kertaa, että seuraavan kerran kun hän riehuu, poistan hänet tuokiolta. Useamman varoituksen jälkeen pyysin lasta poistumaan ja lapsi lähti muuhun toimintaan päiväkodin muun väen kanssa. Puhuin tapauksesta tuokion jälkeen erään päiväkodin työntekijän kanssa ja hän sanoi, että olin toiminut tilanteessa oikein. Jäin kuitenkin jälkepäin pohtimaan, toiminko tilanteessa oikein ja olisinko voinut hoitaa sen jollain toisella tavalla.

”..Jouduin poistaa X:n taputtelujen jälkeen, kun se sähels kaikkee ylimäärästä, eikä osannu olla nätisti ja muutki lapset sano et X häiritsi. Sanoin monta kertaa et seuraavasta on lähtö, oisko ollu viidennen tai kuudennen kerran jälkeen ku oikeesti totesin et noniin, nyt riitti, ole hyvä ja poistu. Juttelin siitä Y:n (yks työntekijä) kanssa sen jälkeen, se sano et ihan hyvin toimittu, et he tekee samaa ja et ihan hyvä nähdä ettei tuntemattomienkaan kanssa voi olla ihan miten vaan. Jäin silti vähän miettimään et oisinko voinu hoitaa sen tilanteen jollain toisella tavalla.”

Tuokiosta jäi itselleni erikoinen olo. Toisaalta itselläni oli paljon varmempi olo ohjaajana, kun olin saanut tuokion kunnolla suunniteltua etukäteen. Toisaalta jäin pohtimaan toimintatapojani poistaessani häiritsevän lapsen tuokiolta.

7.2.3 Kolmas tuokio: Syke

Kolmannen tuokion teemoja olivat rytmi, musiikin muoto ja tempo. Tavoitteena oli ryhmissä soittaminen ja tutustuminen kuvionuottien seuraavaan väriin: ruskeaan. Lisäksi tavoitteena oli edelleen kehittää lasten taitoja seurata nähtyjä ohjeita (Liite 14). Tuokiolla oli paikalla kuusi lasta eli lähes koko ryhmä. Henkilökuntaa en taaskaan valitettavasti saanut seuraamaan tuokiotani. Aloitimme tuokion jälleen ”Mitä tehdään” -laululla. Laulu ja liikkuminen sen mukana sujui hyvin, huomion arvoista oli, että tällä kertaa lapset alkoivat tulla penkille istumaan ennen kuin laulun B-osa oli ohitse. Jatkoimme tuokiota musiikin mukaan liikkumiseen ja sen tauotessa pysähtymiseen. Lisäsin tähän harjoitukseen välillä taukojen aikana kehotuksen etsiä tilasta jotain punaista, edellisen tuokion värin muistuttelemiseksi. Lapset olivat selkeästi innostuneita harjoituksesta. Tämän jälkeen pyysin lapsia istumaan lattialle ja kerroin, että seuraavaksi teemme yhdessä sadetta salin lattiaan. Teimme isoja pisaroita, jotka putoilivat hitaasti, ja pieniä pisaroita, jotka putoilivat nopeasti. Lapset rummuttivat käsillään lattiaan mallini mukaisesti joko nopeasti tai hitaasti. Ero pisaroiden temmon välillä oli selkeä, mikä oli hyvä asia.

Tämän jälkeen muistelimme ”Sisilisko” -laulun sanoja yhdessä. Soitin laulun lapsille kerran niin, että he kuuntelivat, jonka jälkeen kysyin heiltä, miltä A- ja B-osa kuulostivat. Yksi lapsista osasi nimetä A-osan nopeaksi ja B-osan hitaaksi. Tämän jälkeen lauloimme laulua muutaman kerran uudestaan niin, että lapset soittivat rytmimunia, A-osassa soitettiin nopeasti ja B-osassa hitaasti. Erityisesti nopeasti soittaminen tuntui olevan lapsille mieleistä. Tämän jälkeen kerroin nuotti-oliosta niille lapsille, jotka eivät edellisellä kerralla olleet olleet paikalla, ja sovimme yhdessä olion nimeksi Avaruus. Tämän jälkeen valitsin yhden lapsista avaamaan postilaatikon, eri lapsen kuin viime kerralla, minkä jälkeen lapset sijoittivat laatikosta löytyneet ruskeat ympyrät oikeille paikoilleen viestiin. Kaikki eivät heti muistaneet, miten merkit piti asettaa, mutta yksi lapsista näytti muille esimerkkiä ja auttoi muita merkkien oikein asettamisessa.

”Sit laitettiin merkit paikalleen, X muisti miten ne menee ja kaikki osas laittaa omansa oikeeseen kohtaan.”

Viestin kokoamisesta oltiin innoissaan ja merkeistä lähes kilpailtiin. Tämän jälkeen teippasin punaisen ja ruskean merkin tilan vastakkaisiin seiniin ja lauloimme ”Liikkumisia” -laulun. Ohjeistin lapsia liikkumaan värien välillä laulun aikana. Tämän harjoituksen aikana sama lapsi, joka oli edellisellä kerralla käyttäytynyt hankalasti, heittäytyi maahan ja sanoi, ettei halua olla tuokiolla. Sanoin lapselle, että jos hän ei halua osallistua, hän voi mennä salin sivuseinälle penkille istumaan. Toistin tämän useamman kerran ja kun hän ei useista kerroista huolimatta liikahtanut, kannoin hänet penkille istumaan. Kyseinen lapsi on sama lapsi, joka on myös erityisen tuen tarpeessa. Lasten siirtäminen toiminnasta sivuun rauhoittumaan heidän ollessaan levottomia on minulle liikunnan ohjauksesta tuttu toimintatapa. Pedagoginen ajatukseni toimintatavan taustalla on, että lapsi oppii käytöksensä seuraukset. Kun lapsi ei pysty keskittymään käymäämme toimintaan, hän ei myöskään osallistu siihen.

Seuraavaksi soitin lapsille laulun ”Alicia Thub Thub”, jonka olin oppinut opintojeni aikana. Annoin lapsille ohjeeksi kävellä laulun rytmissä. Tämä tuntui olevan lapsille vaikeaa ja monen keskittyminen herpaantui harjoituksen aikana. Toistimme harjoituksen myös hitaasti ja nopeasti, erityisesti nopea versio oli lasten mielestä hauska. Tämän jälkeen pyysin lapsia istumaan penkille, jaoin heille rytmimunat. Kertasimme aluksi merkistä soittoa, jonka jälkeen jaoin lapset kahteen ryhmään. Annoin toiselle ryhmälle ohjeen seurata ruskeaa merkkiä ja toiselle ryhmälle ohjeen seurata punaista. Ruskean lisääminen harjoitukseen palveli samaa tarkoitusta kuin punaisesta merkistä soittaminen. Tavoite oli, että lapset ymmärtäisivät että useat värit voivat olla merkkejä soittoa. Ryhmä sai soittoa, miten halusi, kun oma väri oli näkyvillä. Tämän jälkeen soitimme myös rytmissä, jota minä näytin lapsille. Tämän harjoituksen aikana myös istumassa ollut lapsi liittyi omasta pyynnöstään mukaan. Lapset osasivat soittoa oman ryhmänsä kanssa oikeaan aikaan, mutta rytmissä soittaminen tuntui olevan hankalaa.

Lopuksi pyysin lapsilta palautetta suullisesti. Olin ennen tuokiota huomannut, että olin hävittänyt naamakuvat, joiden avulla minun oli tarkoitus pyytää lapsilta tuokioista palautetta. Lasten mukaan tuokio oli onnistunut, muutama sanoi myös että tuokio oli huono, mutta lasten ilmeistä päättelin tämän olevan hassuttelukommentti. Palautetta tuli myös siitä, että salissa oli tuokion aikana liian kuuma. Lapset pitivät erityisesti ”Alicia Thub Thub” ja ”Mitä tehdään” lauluista. Eräs lapsista sanoi, että kaikki oli tylsää ja liian helppoa. Arvioisin kommentin jälleen lähinnä muiden lasten huvittamiseksi. Tämän jälkeen lauloimme loppulauluna ”Suljen ihanan soittorasian”, kolmannen säkeistön muistamista vielä harjoiteltiin. Tämän jälkeen lopetimme tuokion.

Kolmannella tuokiolla täytin palautelomakkeen jälleen yksin. Lapset olivat kiinnostuneita suurimmasta osasta harjoituksia, erityisesti heitä kiinnosti liikkuminen, nopea ja hidas soitto sekä postilaatikko. Kahdessa harjoituksessa yksi lapsista ei osallistunut, sillä olin pyytänyt häntä sivummalle rauhoittumaan. Lapsia piti motivoida rytmissä liikkumiseen. Kuvionuotteihin reagoitiin kiinnostuneesti enkä huomannut esitelleeni tuokiolla lapsille mitään uutta. Lapset seurasivat ohjeita, soittivat sykkeessä ja yhdessä hyvin. Lapsille tuntui olevan helppoa värien tunnistus, ohjeiden seuraaminen sekä nopean ja hitaan hahmotus. Vaikeaa lapsille oli sykkeessä liikkuminen ja osittain myös sykkeeseen soitto.

Tällä tuokiolla pääsimme käsittelemään kaikkia tuokion teemoja. Harjoittelimme musiikin muotoa kahdella kappaleella ja lapset tuntuivat käsittävän sen hyvin, vaikka tuokion ensimmäisessä harjoituksessa B-osan toimintoa lyhennettiin. Harjoittelimme nopeaa ja hidasta tempoa useilla harjoituksilla ja lapset tuntuivat sisäistävän nopean ja hitaan eron. Myös rytmin harjoittelu onnistui, joskin siihen suunniteltuja harjoituksia oli vain yksi. Lapset pääsivät myös soittamaan ryhmissä, tutustumaan ruskeaan kuvionuottiväreistä ja jatkamaan ohjeiden seuraamisen harjoittelua. Tavoitteet tuokiolle siis toteutuivat. Tuokio onnistui mielestäni pääosin hyvin ja minulle jäi positiivinen olo kotiin mennessäni.

7.2.4 Neljäs tuokio: Peräkkäisyys

Neljännellä tuokiolla paikalla oli neljä lasta ja toimintaani havainnoi paikalla ollut päiväkodin ulkopuolinen henkilö. Paikalla olisi ollut vielä yksi lapsista, sama joka oli aiemmillä kerroilla aiheuttanut vaikeuksia, mutta päiväkodin työntekijät sanoivat minulle, että hän ei tänään osallistu tuokiolle. Tuokion teemoina toimivat erityisesti rytmi ja tämän lisäksi äänen kesto sekä musiikin muoto. Tavoitteena oli harjoitella peräkkäisyyttä ja toimimista ryhmissä. Peräkkäisyydellä tarkoitan peräkkäisten ohjeiden, eli pitemmän informaation seuraamista. Kuvionuoteista tutustuimme taas uuteen väriin: harmaaseen. (Liite 14)

Aloitimme tuokion tutulla aloituslaululla, johon lisäsin lapsille ohjeen taputtaa reisiä tai käsiä rytmissä laulun kanssa. Tämä sujui suurella osalla lapsista kohtalaisen hyvin siihen nähden, että päiväkodin musiikkileikkikouluopettaja oli maininnut nimenomaan rytmin haasteeksi ja ettemme olleet tehneet sykkeessä soittoa kovin paljoa aikaisemmin. Laulun B-osan aikainen liikkuminen jäi tällä kertaa monilla lapsilla myös lyhyeksi, sillä kaikki halusivat olla ensimmäisinä takaisin penkillä istumassa seuraavan vuoroa varten. Tämä johtui varmaankin aiemmillä kerroilla huonosti kohdistamistani kehuista niille lapsille, jotka olivat liikkumassa oikeaan aikaan ja palasivat istumaan oikeaan aikaan. Tämän jälkeen siirryimme musiikin aikana liikkumiseen. Musiikin pysähtyttyä lapset pysähtyivät ja minä huusin toisen seinälle teippaamistani kahdesta väristä, punainen ja ruskea, jonka luokse lasten tuli mennä. Tämän jälkeen musiikki taas jatkui ja lapset pääsivät liikkumaan vapaasti.

Pyysin lapset lattialle istumaan ja jaoin jokaiselle heistä yhden punaisen legon. Kerroin lapsille että legot edustavat jotain oliota joka meidän täytyy ottaa kohta kiinni. Lapset päättivät, että oliot ovat hyttysiä. Tämän jälkeen otimme jokainen yhden hyttysen yhtä aikaa kiinni. Kokeilimme tätä muutaman kerran, minkä jälkeen lisäsin legojen määrää ja kerroin, että ne pitää ottaa yhtä aikaa kiinni, sitä mukaan kun lasken hitaasti neljään. Lopulta otimme neljä hyttystä laskuilla kiinni. Tämä onnistui lapsilta hienosti, osa tosin vähän hassutteli kuvitteellisten hyttysten kanssa. Harjoituksen tavoite oli nuoteista soittamisessa vaadittavan peräkkäisyyden harjoittelu. Jokainen punainen lego edusti harjoituksessa 1/4 -kuvionuottia. Harjoittelimme siis nuottien aika-arvojen ymmärtämistä, kuvionuottikirjoituksen lukemista sekä sen soittamista. Tämän jälkeen siirryimme avaamaan postilaatikkoo, johon valitsin taas yhden uuden lapsen avaajaksi. Lapset muistivat jo selvästi, miten merkit tulee viestiin asettaa. Pyysin lapsia etsimään uuden merkin väriä, harmaata, salista. Tämä tuntui olevan lapsille hieman vaikeaa, siksi, että salissa ei kovin montaa harmaata asiaa ollut.

Seuraavaksi pyysin lapset koolle ja lausuin heille lorun "Ulle Dulle Dof". Tämän jälkeen ohjeistin lapsia kävelemään lorun sanarytmin mukaan. Kävelin salissa heidän mukanaan esimerkkiä näyttäen. Toistimme lorun näin vielä muutaman kerran, enkä enää viimeisellä kerralla tehnyt lasten kanssa vaan he kävelivät lorun rytmissä itse. Tämän jälkeen sanoin lapsille, että seuraavaksi toistetaan vielä sama loru, mutta nyt hyppien. Toistimme lorun myös näin kaksi kertaa. Toistimme lorun myös kerran nopeammalla tempolla.

Tämän jälkeen pyysin lapset istumaan penkille ja harjoittelimme edelliseltä kerralta tutun "Alicia Thub Thub" -laulun perussykettä. Taputimme laulun perussykkeen ensin reisiin ja tämän jälkeen käsiin, tein harjoitusta lasten kanssa. Otin kehärummun esiin ja annoin lapsille ohjeeksi ottaa askel aina kun he kuulivat rummun äänen. Toistimme harjoituksen useita kertoja myös nopeampaan ja hitaampaan tempoon. Lapset ymmärsivät harjoituksen idean nopeasti ja osasivat astua oikeaan aikaan. Tämän jälkeen jaoin lapsille vielä rytmimunat ja pyysin heitä soittamaan munaan samaan aikaan askelluksen kanssa. Tämä selkeästi vaikeutti harjoitusta, mutta osa lapsista pärjäsikin myös tässä harjoituksessa todella hyvin. Tämän jälkeen kerroin vielä lapsille, että heidän tulisi jatkaa kävelyä ja rytmimunien soittoa samalla kun he kulkevat tiettyä kertomaani väriä kohti. Olin teipannut myös harmaan merkin salin seinään punaisen ja ruskean lisäksi. Tarkoitus oli, että lapset kulkisivat yhtenä ryhmänä kolmen värin välillä ja huutaisiin aina uuden värin, kun edellinen oli melkein saavutettu. Askelrytmi kuitenkin unohtui puolelta lapsista hyvin nopeasti ja nämä pyrkivät vain mahdollisimman nopeasti pyytämäni merkin luo. Kaksi muisti pitää askelrytmin mukana.

Ennen tuokion lopetusta pyysin lapset vielä istumaan rytmimunien kanssa. Jaoin lapset kahteen ryhmään ja annoin toiselle ryhmälle punaisen ja toiselle harmaan merkin

seurattavaksi. Tämän jälkeen lauloin lapsille ennestään tutun "Sateen rummutus" -laulun, jossa lapset säestivät lauluani rytmimunia soittamalla. Tämä sujui myös hyvin, muutama ryhmän vaihto tosin oli niin nopea, etteivät kaikki lapset ehtineet reagoimaan siihen.

Lopuksi pyysin lapsilta suullisesti palautetta. Lapset sanoivat tuokion olleen hyvä, mutta yksi lapsista mainitsi, että hänellä oli ollut liian kuuma. Lapset pitivät liikunnallisista harjoituksista ja yksi lapsista mainitsi myös yhden harjoituksen olleen vaikea. Luulen tämän kuitenkin johtuneen omasta etukäteisohjeistuksestani, sillä kaikki lapset suoriutuivat harjoituksen muutoksesta hyvin.

"X sano et hitaan rummun tahtiin oli vaikee mennä, mut se varmaa johtu siitä et mä korostin että se ois vaikeempaa ku nopeempi nii se muisti sen"

Lopuksi lauloimme loppulaulun ja lopetimme tuokion. Tällä kertaa lapset muistivat laulaa kolmannenkin säkeistön. Kysyin vielä tuokiotani seuranneelta henkilöltä palautetta. Palautteesta jäi itselleni ristiriitainen olo, sillä omasta mielestäni tuokio oli mennyt todella hyvin, kun hänen antamansa palaute oli varsinkin aluksi päinvastaista.

"Sain kanssa palautetta tältä, joka oli mua seuraamassa. Jäi siitä vähän ristiriitainen olo. Hän kysy heti alkuun, että mikä on mun tavoite tässä, onks se vaan hauskanpito vai nuoteista soittaminen. Hän sano et jos tavoite on nuoteista soittaminen nii tää ei oo hyvä mitä tein. Selitin sitte et ollaan tehty näitä juttuja alkuun siks, että meillä ois valmiuksia siirtyä nuotteihin myöhemmin, mut en tiiä ymmärsikö hän."

Lisäksi havainnoijani sanoi, että hänen mielestään olisin voinut olla vielä tiukempi lapsille ohjeiden noudattamisesta ja yleisten sääntöjen noudattamisesta. Itse koen, että ohjaukseni tavoite ei ollut täydellinen ohjeiden noudattaminen vaan sisältöjen läpikäyminen. Pieni muun tekeminen tai riehuminen ei haittaa, jos lapsi ei toimi muita häiritsevällä tavalla. Tiedostan myös, että minun tulisi joissain tilanteissa puuttua toimintaa häiritsevään käytökseen nopeammin, joten kurin lisääminen ei ollut myöskään täysin turha palaute. Sain havainnoijaltani myös palautteen siitä, että postilaatikko ja sen avaaminen oli täysin turha. Itse en kuitenkaan ole samaa mieltä. Mielestäni postilaatikko luo lapsille innostusta ja jännitystä, mutta myös palvelee myöhempää tavoitettani siirtyä säestämiseen ja melodiasoiton kokeiluun. Postilaatikosta pala palalta paljastuvasta viestistä muodostui lopulta kokonainen laulu, jonka soittamista kokeilimme lasten kanssa. Postilaatikon avulla esittelin lapsille siis kuvionuotteja ja niiden värimaailmaa asteittain. Tämä toiminta oli mielestäni pedagogisesti perusteltua ja tarpeellista. En ole aivan varma, ymmärsikö minua seuraamassa ollut postilaatikon tarkoitusta, joten hänen palautteensa voi myös johtua siitä. Sain myös positiivista palautetta rytmii- ja yhteissoittoharjoituksista.

Neljännän kerran palautelomakkeista selvisi, että lapset olivat erityisen kiinnostuneita sekä omasta että havainnoijan mielestä rytmikävelystä. Lisäksi havainnoijani mainitsi lasten olleen kiinnostuneita yhteissoitosta, kun omasta mielestäni lapsia oli kiinnostanut alkulaulu sekä peräkkäisyyden harjoittelu. Lapsia ei tarvinnut erityisemmin motivoida mihinkään harjoitukseen. Havainnoijani mukaan lapsilla meni hetki ennen kuin ymmärsivät peräkkäisyyden, mutta he onnistuivat siinä lopulta. Omasta mielestäni peräkkäisyyden harjoittelu sujui hyvin. Lapsille oli uutta peräkkäisyys. Osa lapsista seurasi ohjeita hyvin, toiset huonommin. Sykkeessä soiton sujumisesta kysyttäessä havainnoijani vastasi ”practise makes perfect”. Omasta mielestäni sykkeessä pysyminen sujui tällä kertaa hyvin. Yhteissoitto sujui molempien mielestä hyvin. Havainnoijan mielestä kaikki harjoitukset olivat lapsille helppoja, omasta mielestäni helppoa oli värien tunnistus, peräkkäisyys ja ohjeiden kuuntelu. Vaikeaksi lapsille molemmat mainitsimme keskittymisen, omasta mielestäni vaikeaa oli myös syke.

Tuokiolle asettamani teemat toteutuivat pääosin. Rytmia harjoittelimme usealla harjoituksella ja se sujui tällä kertaa lapsilta todella hyvin. Pääsimme harjoittelemaan lasten kanssa myös äänen kestoa, tosin siihen käytimme vain yhden harjoituksen, joka oli aiemmilta kerroilta tuttu. Harjoittelimme myös musiikin muotoa. Harjoittelu kyllä keskittyi enimmäkseen tuokion aloituslauluun, sillä toisessa harjoituksessa lasten keskittyminen herpaantui suuresti. Tuokion tavoitteet; peräkkäisyyden harjoittelu, ryhmissä soitto ja harmaaseen tutustuminen, toteutuivat ja onnistuivat mielestäni hyvin.

Omasta mielestäni tuokio sujui erittäin hyvin ja olin todella positiivisesti yllättynyt siitä kuinka hienosti lapset toimivat muun muassa rytmiharjoituksissa. Kaikki lapset myös osallistuivat lähes kaikkiin harjoituksiin ja toimivat todella hienosti harjoituksissa. Toki he toimivat myös oman kiinnostuksensa ja keskittymiskykynsä mukaan, mutta kokonaisuudessaan kaikki tekivät tällä tuokiolla mielestäni hienoa työtä.

7.2.5 Viides tuokio: Säestäminen

Tuokiolla olivat kaikki lapset paikalla ja havainnoimassa oli päiväkodin lastentarhanopettaja. Tuokion teemoina toimivat rytmi, äänen kesto sekä melodia, jossa keskityimme korkeaan ja matalaan. Tavoitteenamme oli jatkaa peräkkäisyyden harjoittelua ja kokeilla ensimmäistä kertaa säestämistä. Kuvionuoteista uutena tuli sininen väri (Liite 14). Aloitimme tuokion tutulla aloituslaululla, jossa ohjeistin lapsia taputtamaan kappaleen sykettä laulun aikana. Soitin itse kitaraa säestyksenä, enkä siis voinut näyttää lapsille esimerkkiä sykkeen soitosta. Se unohtui lapsilla kun aloin soittaa kitaraa. En huomannut itse tällä kerralla kiinnittää tähän paremmin huomiota. Lapset myös pyrkivät takaisin penkille hieman turhan aikaisin. Tämän jälkeen siirryimme liikkumaan tilassa musiikin kanssa. Olin tuokion alussa teipannut seinille kolme aiemmillä kerroilla käymäämme väriä. Musiikin pysähtyttyä ohjeistin lapsia

jakautumaan tasaisesti kolmen värin luo ja annoin heille eri tehtäviä väreihin liittyen. Saatoin kysyä esimerkiksi, mikä herkkä voisi olla kyseisen värinen. Lasten tehtävänä oli ryhmässä miettiä, mikä vastaus voisi olla. Lapset pääsivät pohtimaan kysymyksiä itse. Toistimme väreille jakaantumisen useita kertoja niin, että kaikki pääsivät käymään kaikkien värien luona.

Tämän jälkeen pyysin lapsia istumaan penkille ja soitin heille matalia ja korkeita ääniä pianosta. Pyysin lapsia kertomaan minulle oliko soittamani ääni korkea vai matala. Tämä oli lapsille hieman hankalaa. Tämän jälkeen jatkoimme korkeiden ja matalien äänien erottelua "Ruusperi" -laululla. Laulussa juostaan ympäri tilaa ja kysytään, mikä mutteri Ruusperista on irronnut, ylä- vai alamutteri. Ylämutteri-sana lauletaan korkealla äänellä ja alamutteri matalalla äänellä, samalla ohjaaja pitää kättään korkealla tai matalalla, riippuen siitä, kummasta mutterista lauletaan. Lapset saavat valita kumpi mutteri pitää kiinnittää ja mutteri kiinnitetään kuvitteellisesti takaisin paikalleen laulaen samalla joko korkealta tai matalalta riippuen siitä, kumpi mutteri on kyseessä. Harjoitus sujui hyvin ja lapset tuntuivat pitävän siitä.

Tämän jälkeen siirryimme avaamaan postilaatikon ja kiinnittämään sieltä löytyneet merkit paikoilleen. Sitten istuimme lattialle ja jaoin lapsille legot. Jokainen sai neljä pientä legoa ja kaksi suurempaa. Kerroin, että tällä kertaa ötököitä litsataan, eli painetaan käsi niiden päälle. Lapset itse toivat viime kerralla mukana olleet hyttysset leikkiin, joten litsasimme hyttysiä yhtä aikaa. Kertasimme ensin edellisellä kerralla käytyjä neljäsosanuottien litsaamista. Sen jälkeen esittelin lapsille ensin puolinuotin, eli isomman hyttysen, jota pitää litsata pitempään, kahden laskun ajan. Puolinuottia vastasi kahden normaalin legon pituinen lego. Nuotin pituus siis hahmotettiin samalla tavalla kuin kuvionuoteissa, nuotin konkreettisena pituutena. Harjoittelimme yhdellä puolinuotilla ja kahdella neljäsosanuotilla muutaman kerran. Tämän jälkeen pyysin lapsia vielä liittämään kaksi isompaa legoan yhteen ja kerroin tämän olevan jättihyttynen, jota pitää litsata neljän laskun ajan. Harjoitus sujui hyvin, vaikka osa lapsista myös selvästi huvittui leikistä.

Seuraavaksi otin kaksi kellopelejä esiin ja pyysin lapsia jakautumaan niiden ja salissa olevan pianon ääreen. Lauloin lapsille "Jäniksellä pitkät korvat" -laulun kerran ja kerroin sitten, että lapset saisivat säestää kappaletta. Minulla oli itselläni punainen ja sininen lappu käsissäni ja kerroin lapsille, että heidän tulisi etsiä ja soittaa aina näyttämäni väriä. Laput olivat kuvionuoteissa oikeasti käytettäviä sointumerkkejä. Tällä harjoituksella lapset pääsivät siis harjoittelemaan säestämistä kuvionuoteista. Huomasin tämän olevan lapsille vaikeaa monellakin tavalla. Osittain tämä varmasti johtui siitä, että olin itse näyttämässä värejä pianon luona, joka oli aika kaukana laattasoittimista ja todella lähellä pianisteja. Lapset eivät

siis välttämättä nähneet kunnolla mitä väriä näytin. Tässä vaiheessa tuokiota ei myöskään ollut kovin paljoa enää jäljellä, joten lauloimme laulun vain muutaman kerran.

”Sit ku tohon alkuun meni aika paljon aikaa tänää nii oli ihan lyhyt aika käydä jäniksellä pitkät korvat läpi, kaikki sai soittaa ainaki jotai melodiasoitinta, mut rytmissä soitto meni vähän vaihtelevasti... Kokeillaan pe sit uudestaan, ajattelen tota asemoitumista silloin kans vähän enemmän jos sit menis rytmissä soitto paremmin ja sais kaikki huomioituu. Värin vaihtaminen oli kans vaikee juttu”

Lopuksi pyysin lapsilta palautetta. Tuokio oli hyvä suurimman osan mielestä. Yksi lapsista sanoi, että tuokio kesti liian pitkään ja toinen olisi toivonut jotain laulua edellisiltä kerroilta. En ymmärtänyt lapsen kommentista, mikä laulu oli kyseessä. Lapset myös sanoivat, että mikään harjoitus ei ollut vaikea ja että kaikki harjoitukset olivat vaikeita. Uskon tämänkin olleen lasten keskinäistä hassuttelua. Viimeiseksi lauloimme jälleen loppulaulun ja lopetimme tuokion.

Sain tällä kertaa palautetta minua seuranneelta lastentarhanopettajalta. Hän sanoi että tuokio sujui hyvin ja että ohjasin lapsia hyvin. Hän piti erityisesti legopalikoita käyttäneestä harjoituksesta, alussa olleista kysymyksistä sekä soittamisesta. Hän ehdotti myös, että seinälle teippaamani värilaput voisivat olla enemmän lasten tasolla ja että säestyksessä lapsista osa voisi soittaa yhtä väriä ja osa toista. Olin tyytyväinen palautteeseen ja otin työntekijän esittämät ehdotukset harkintaani seuraavaa toimintakertaa varten.

Palautelomakkeessa lastentarhanopettaja mainitsi lapsia kiinnostuneen erityisesti alun leikki, missä kysyin lapsilta eri asioita sekä soittaminen. Soittaminen oli omasta näkökulmastani myös kiinnostanut lapsia erityisesti, lisäksi kiinnostavaa oli mielestäni ollut liikkuminen ja legot. Lapsia ei kummankaan mielestä tarvinnut motivoida harjoituksiin enkä esitellyt lapsille mitään uutta. Ohjeiden seuraaminen oli molempien mielestä vaihtelevaa, lastentarhanopettaja mainitsi että tarkkaavaisuuden ja keskittymisen kohdentaminen kyseessäolevaan asiaan tuli minulta eikä lapsilta. Peräkkäisyys hahmotettiin lastentarhanopettajan mukaan vaihtelevasti, osa hahmotti heti, osa vasta toistojen jälkeen. Omasta mielestäni peräkkäisyys hahmotettiin hyvin. Sykkeessä soitto ja säestykset sujui myöskin lastentarhanopettajan mukaan vaihtelevasti, osa lapsista pysyi sykkeessä heti ja osa ei ollenkaan. Itse koin molempien sujuneen kohtalaisesti, ongelmia aiheutti oma asemoitumiseni. Lastentarhanopettajan mukaan lapset seurasivat nuottia hyvin, oman havaintoni mukaan se oli lapsille hieman hankalaa, jälleen osittain asemoitumiseni takia. Lapsille oli lastentarhanopettajan mukaan helppoa muotojen ja värien tunnistus, ohjeiden ymmärtäminen ja hienomotoriikka. Omasta mielestäni helppoa olivat värien tunnistuksen lisäksi liikkuminen. Vaikeaksi mainitsimme lomakkeessa molemmat

nuoteista soiton ja keskittymisen, jonka lastentarhanopettaja oli muotoillut ohjeiden kuunte-
luksi. Lisäksi koin itse korkean ja matalan äänen hahmottamisen lapsille vaikeaksi.

Kävimme läpi tuokiolle asettamiani teemoja. Rytmiiin ja melodiaan tarkoitettu ”Jäniksellä
pitkät korvat” tosin ei palvellut sille asettamiani musiikillisia tavoitteita, mutta nämä
elementit tulivat muissa harjoituksissa vahvasti esille. Äänen keston keskittyviä harjoitteita
oli edelleen vain yksi. Peräkkäisyyden jatkaminen sujui lapsilta hyvin ja pääsimme
tutustumaan myös uuteen kuvionuottiväriin. Soitimme tällä tuokiolla ensimmäistä kertaa,
joten soittamisen tavoite toteutui ja kuvionuotteihin tutustuminen syveni.

Omasta mielestäni tuokio sujui hyvin. Alussa lapset olivat todella energisiä, joten jouduin
tuokion alussa sanomaan heille tiukemmin siitä, että heidän tulee kuunnella ohjeita tuokiolla
ja että jos se ei onnistu, niin he voivat lähteä muihin toimiin. Tämä selkeästi rauhoitti lapsia
hetkeksi. Tätä huomioimatta tuokio sujui mielestäni hyvin ja lapset osallistuivat hyvin tuokion
harjoituksiin.

7.2.6 Kuudes tuokio: Nuoteista soittaminen

Tällä tuokiolla kaikki lapset olivat paikalla ja minua havainnoimassa oli toinen päiväkodin ul-
kopuolinen henkilö. Tuokion teemoina toimivat rytmi ja äänen kesto. Tavoitteena oli
nuoteista soittaminen. Uutena kuvionuottiväriin esittelin lapsille mustan (Liite 14). Aloitimme
alkulaululla jonka jälkeen siirryimme liikkumaan musiikin mukaan ympäri tilaa. Lisäsin
harjoitukseen seinille teipattujen värien luokse menemisen ja kysymysten esittämisen lapsille
väreihin liittyen. Siirsin värit alemmas niin, että ne olivat lasten tasolla. Soitin lapsille pitkiä
ja lyhyitä ääniä pianolla ja kysyin lapsilta, millaisilta äänet kuulostivat. Kun olimme
tunnistaneet värit lyhyiksi tai pitkeksi soitin niitä pianolta lisää ja pyysin lapsia liikkumaan
aina kun kuulivat ääntä. Tämä vaikutti olevan lapsille vaikeaa.

Olin ennen seuraavaa harjoitusta pyytänyt kolmea lasta istumaan hetkeksi penkille sivuun,
sillä he häiritsivät tuokiota. Kun aloimme seuraavaksi liitsamaan hyttysiä pyysin penkillä
olleita lapsia liittymään toimintaan taas. Yksi lapsista ei kuitenkaan halunnut enää tulla
mukaan lopputuokion aikana. Kysyin häneltä useita kertoja jos hän haluaisi kuitenkin
osallistua, mutta hän ei halunnut vaan seurasi toimintaa sivusta. Jäin pohtimaan tätä tuokion
jälkeen:

”Yks merkittävä juttu oli se, et ku pyysin yhes kohtaa mm. A:ta, B:tä ja C:tä istumaan sivuun,
ku ne ei osannu rauhottuu, nii C jäi sit sinne lopputuokion ajaks. Kysyin siltä kyl useita kertoja
et haluaks se tulla viel mukaan, mut se ei halunnu. Jäin sitä silloin miettimään, et mikäköhän
siinä oli. Puhuttiin kans tän havainnoijan kanssa et mikäköhän siinä oli, mut aateltiin et
katotaan ens kerralla miten hän on ja sit voi pohtii.”

Hyttysten litsaamisharjoitukseen lisäsin lapsille tyhjän laatikon, johon legot tuli asettaa. Laatikko symboloi tahtilaatikkoa, jota kuvionuoteissa käytetään. Kerroin lapsille, että yhteen laatikkoon mahtuu aina neljän laskun verran hyttysiä. Muistelimme edellisellä kerralla harjoittelemiamme neljäsosa-, puoli- ja kokonuotteja. Lisäksi esittelin lapsille pisteellisen puolinuotin, jossa yksi suurempi ja yksi pienempi legopalikka yhdistetään isommaksi hyttyseliksi. Koitimme myös litsausta niin, ettei jokaisella laskulla välttämättä litsatakaan hyttystä, eli esittelin lapsille näin tauot. Tämä oli lapsille hieman haastavaa. Lapset tuntuivat kuitenkin pitävän harjoituksesta paljon.

Tämän jälkeen lapset jakaantuivat kolmen eri melodiasoittimen luokse, syntetisaattorin ja kahden kellopelin luo. Olin tulostanut valmiiksi hyvin yksinkertaisia melodialappuja, joissa soitetaan vain yhtä säveltä, punaista ympyrää. Näytin lapsille melodialappua ja pyysin heitä soittamaan näyttämäni mukaan. Harjoitus siis teki nuoteista soitosta konkreettista. Tässä kohtaa lapset eivät jaksaneet keskittyä harjoitukseen vaan olivat kiinnostuneista soittimista. Avasimme vielä postilaatikon, josta paljastui viimeiset palaset viestissä, sekä siihen kuuluvat sointulaatikat. Ohjeistin lapsia etsimään viestissä olevia merkkejä tilasta ja he nopeasti huomasivatkin että niitä oli muun muassa syntetisaattorissa. Tarkoituksena oli, että olisimme vielä koittaneet soittaa viestin kappaleen, mutta kello oli niin paljon, ettemme tätä ehtineet tekemään vaan siirryimme suoraan palautteeseen, jonka jälkeen lopetimme tuokion loppulauluun.

Palautteena lapset sanoivat että tuokio oli kiva, mutta sain taas palautetta että salissa oli liian kuuma ja että tuokio oli liian pitkä. Tällä kertaa tuokio kestitkin hieman liian pitkään, joten palaute oli asiallinen. Erityisesti lapset pitivät alun ”Mitä tehdään” -laulun aikana kiipeilemisestä ja sanoivat että kaikki oli liian helppoa. Lapset olivat myös olleet kiinnostuneita nuoteista soittamisesta, sillä suuri osa lapsista halusi ottaa heille jakamani melodialapun kotiin mukaan. Toimintaani seuranneen henkilön mukaan tuokio sujui myös hyvin ja ohjaukseni oli ollut hyvää ja kannustavaa. Hän piti erityisesti legojen sisällyttämisestä toimintaan ja postilaatikostamme.

Palautelomakkeessa havainnoijani kertoi lasten olleen kiinnostuneita harjoituksista. Sekä hänen että minun mielestäni lapset olivat olleet erityisen kiinnostuneita soittamisesta ja legoista. Lisäksi havainnoija mainitsi kiinnostuksen kohteeksi postilaatikon ja minä musiikin mukaan liikkumisen. Lapsia ei tarvinnut erityisesti motivoida mihinkään harjoitukseen kummankaan mielestä. Uutta lapsille olivat havainnoijan mukaan nuotit. Omasta mielestäni lapset eivät tällä kertaa seuranneet ohjeita hyvin, havainnoija taas oli kokenut suurimman osan lapsista seuranneen ohjeita hyvin. Peräkkäisyys hahmotettiin molempien mielestä hyvin, itse koin taukojen olleen lapsille vaikeita hahmottaa. Itse koin myös, että yksi lapsista hahmotti

kuvionuotteihin siirtymisen todella hyvin, muut tarvitsivat vielä harjoitusta. Havainnoija kirjoitti palautteeseen melodiasoiton sujuneen hyvin, itse kirjoitin sen olleen vaikeaa. Sykkeessä soitto sujui molempien mielestä hyvin, havainnoija koki myös säestämisen sujuneen hyvin. Lapsille olivat molempien mukaan helppoa värien tunnistus. Lisäksi havainnoija mainitsi lapsille helpoiksi muotojen hahmotuksen sekä ohjeiden ymmärtämisen. Tosin hän kirjoitti, että ohjeiden ymmärtäminen oli soittaessa osalle vaikeaa. Vaikeaksi koin itse keskittymisen ja nuoteista soiton, havainnoija koki ohjeiden kuuntelun olleen lapsille vaikeaa. Molempien mukaan lapset katsoivat sormia soittaessaan. Havainnoija koki myös että lapset seurasivat nuottilappua kun itse koin nuottien seuraamisen lapsille vaikeaksi.

Tuokiolle asettamistani teemoista käsittelimme suurinta osaa. Äänen keston uusi harjoitus, jossa tuli tunnistaa pitkiä ja lyhyitä ääniä oli vaikeaa lapsille. Tavoitteenani oli tutustuttaa lapset mustaan kuvionuottiväriin, mikä ei kunnolla toteutunut. Lapset kyllä pääsivät nostamaan mustan värin postilaatikosta, mutta he eivät etsineet sitä vaatteistaan tai tutustuneet siihen sen enempää. Myös tavoite nuoteista soittamisesta jäi hyvin lyhyeksi, vaikka toteutuikin.

Itselleni jäi epäonnistunut olo tuokion jälkeen, sillä tunnelma oli koko tuokion ajan ollut hyvin levoton, minkä vuoksi olin joutunut pyytämään osan lapsista sivulle hetkeksi. Minua jäi myös harmittamaan ja mietityttämään aiemmin todella innostuneen lapsen halu viettää lopputuokio penkillä istuen.

7.2.7 Seitsemäs tuokio: Viestin soitto

Tämän tuokion teemoina toimivat sointiväri, harmonia ja melodia. Tavoitteena oli jatkaa nuoteista soittamisen harjoittelua (Liite 14). Paikalla oli kuusi lapsista, mutta en saanut havainnoijaa tälle tuokiolle. Aloitimme tutulla alkulaululla, missä tällä kertaa painotin erityisesti perussykkeen taputtamisen muistamista. Lapset osasivat välillä taputtaa sykkeessä, välillä eivät, mutta he muistivat taputuksen joka kerta. Levottomuutta oli havaittavissa heti tuokion alussa. Seuraavaksi soitin lapsille duuri- ja mollisointuja ja pyysin lapsia näyttämään ilmeilään, miltä soinnut heidän mielestään kuulostivat. Tästä siirryimme liikkumaan tilassa eri tunnelmaisten musiikkien mukaan. Olin koonnut käyttämistäni musiikeista soittolistan ja valitsin vuorollaan aina uuden lapsen valitsemaan listalta seuraavan soitettavan kappaleen. Kaikki lapset tuntuivat pitävän musiikin mukaan liikkumisesta, huomasin muutaman lapsen tunnistavan musiikkien tunnelmia todella hyvin.

Tämän jälkeen soitin lapsille korkeita ja matalia ääniä ja pyysin heitä kertomaan oliko soittamani ääni korkea vai matala. Soitin myös kaksi eri väristä nuottia peräkkäin ja pyysin lapsia kertomaan kumpi niistä oli korkeampi. Tämän jälkeen pyysin myös muutaman lapsista soitta-

maan ääniä muille, kun muut jatkoivat arvuuttelua. Jatkoimme korkean ja matalan harjoittelua liikkumalla kaverini tekemän sovituksen mukaan, jonka laitoin lapsille soimaan. Tässä kohdassa oli tarkoitus harjoitella harmonian kuuntelua lasten kanssa, mutta jätin tämän ajanpuutteen vuoksi pois.

Muistelimme lasten kanssa Avaruuden meille lähettämää viestiä ja kysyin heiltä muistivatko he, mistä viestin merkit löytyivät. Merkit löydettiin ja yritimme yhdessä soittaa sekä kappaleen melodiaa että säestää sitä. Olin asettanut soittimet jälleen huonosti, sillä kellopeli oli sähköpianon takana, mistä oli huono näkyvyys nuottiin. Sekä melodiasoitto että säestäminen olivat vaikeita useimmille lapsille. Yksi lapsista kuitenkin onnistui melodiasoitossa todella hyvin. Olin tähän kohtaan suunnitellut, että olisimme vastanneet oliolle ja koittaneet soittaa lasten toivoman kappaleen, mutta tähän ei riittänyt aikaa joten jätin harjoituksen väliin.

Lapset kertoivat palautteessa että tuokio oli ollut suuren osan mielestä hyvä, yksi lapsista sanoi että tuokio oli liian pitkä. Tuokio venyikin lähes tunnin mittaiseksi, joten ei mikään ihme jos aika tuntui pitkältä. Lapset kertoivat pitäneensä erityisesti soittamisesta, heidän mielestään kaikki oli ollut helppoa ja vaikeaa. Tämän jälkeen lauloimme loppulaulun ja lopetimme tuokion. Olen valitettavasti hävittänyt tältä tuokiolta kirjoittamani palautelomakkeen, joten en avaa sen sisältöä tässä.

Käsittelimme tuokiolle suunnittelemani teemoja osittain. Melodiaa tutkimme lasten kanssa kunnolla ja lapset saivat siitä käsityksen. Harmoniaa käsittelimme tuokiolla hyvin vähän, lähinnä sointujen ja kappaleiden tunnelmien kautta. Käsittelimme sointiväriä myös, mutta emme tietoisesti vaan käyttämällä eri ääntä tuottavia soittimia sekä nauhoitusta. Tavoite nuoteista soittamisen harjoittelusta toteutui.

Itselleni jäi paha olo tuokiosta, tunnelma oli ollut levoton ja olin ärsyntynyt tuokion aikana. Päätin tuokion jälkeen kuitenkin suunnitella tulevat tuokiot uudestaan sen hetkisestä tilanteesta katsoen ja pohtia myös niiden teemoja uudelleen. Päätin myös korjata asennoitumiseni seuraavalle tuokiolle mennessäni ja etsiä itsestäni lisää positiivista energiaa, jotta jaksaisin olla lasten kanssa yhdessä innoissani musiikista ja sen tutkimisesta.

7.2.8 Kahdeksas tuokio: Nuottien aika-arvot

Tuokion teemoina toimivat rytmi, tempo ja melodia. Tavoitteena oli esitellä kuvionuoteista jälleen uusi väri: keltainen ja jatkaa nuoteista soittamista (Liite 14). Paikalla oli kuusi lasta ja päiväkodin lastentarhanopettaja havainnoimassa. Alkulaulun aikana pyysin lapsia taputtamaan laulun sykettä reisiin. Tällä kertaa sykkeen pitäminen onnistui paremmin kuin aiemmin, useat lapset kyllä unohtivat sen, mutta joka kerta vähintään yksi lapsi onnistui sykkeen pitämisessä. Tämän jälkeen kerroin lapsille, että näytän heille erilaisia kuvionuotteja ja heidän tulisi ottaa

askelia sen mukaan, minkälaista nuottia näytän. Laskin lapsille taustalla neljään, jotta he olisivat hahmottaneet nuotin keston. Näytin neljäsosa-, puoli- ja kokonuotteja. Kokeilimme harjoitusta myös niin, että taustalla soi musiikki ja näytin kulkurytmiä musiikin päälle. Tämä tuntui helpottavan lapsia paljon, sillä harjoitus sujui tämän jälkeen paljon paremmin. Muutin harjoitusta vielä niin, että muut lapset jatkoivat kulkemista näyttämieni nuottien mukaan, mutta lapset saivat yksitellen tulla myös soittamaan muutaman iskun sähköpianosta riippuen siitä, mitä nuottia näytin. Jokainen lapsi sai tulla vuorollaan soittamaan.

”Sitte mentii liikkumaan nuottien mukaan, kokeiltiin aluks ilman musaa mut sitte otettiin musan kanssa, meni paljon paremmin. Siirryttiin sit viel sillee et tosiaan muut käveli ja vuorotellen aina yks tuli soittaa 4 tai 2 iskua synaan rytmissä. Seki meni ihan kivasti, kaikki soitti ainaki about rytmissä.”

Tämän jälkeen otin esille rytmimunat ja jaoin lapset kahteen ryhmään: osa soitti rytmimunia ja osa sähköpianoa tai kellopeliä. Ennen kuin aloimme varsinaisesti soittaa, sanoin lapsille, että he saavat tehdä soittimilla, mitä haluavat. Merkistäni soittimia vaihdettiin. Muutaman minuutin vapaan soiton jälkeen siirryimme säestämään Avaruudelta saamaamme viestiä, joka oli siis kappale Pienen pieni veturi. Lapset soittivat kappaleen rytmissä hyvin, mutta säestys-sävelen vaihtaminen oli vaikeaa. Lapset soittivat lähinnä yhdellä sormella, enkä ohjannut heitä soitossa muuten kuin kertomalla, milloin väriä tulisi vaihtaa. Vaihdoin soittimia tässäkin muutaman kerran. Seuraavaksi siirryimme jälleen avaamaan postilaatikkoa, johon Avaruus oli lähettänyt meille uuden viestin alun. Tarkoituksena oli koettaa soittaa uuden viestin melodiaa, mutta emme valitettavasti tätä ehtineet tekemään.

Palautteena lapsista puolet sanoi että tuokio oli hyvä, puolet että tuokio oli huono. Kun kysyin lapsilta, miksi he eivät olleet pitäneet tuokiosta, yksi kertoi, että hän ei pitänyt rytmimunista ja toinen kertoi että tuokio oli hänen mielestään jälleen liian pitkä ja että salissa oli liian valoisaa. Ylitimme tuokiolle suunnittelemani ajan, joten pituuteen liittyvä palaute oli asiallinen, mutta salin valoisuuskommentti oli selkeästi lapsen mielestä vain hauska. Yksi lapsista sanoi myös, ettei hän pidä postilaatikosta, mitä jäin itse miettimään, sillä lapset olivat olleet hyvin kiinnostuneita postilaatikosta ja sen sisällöstä. Lasten mielestä alkulaulussa mukana ollut kiipeily ja soittaminen olivat olleet hauskoja ja että oli mukavaa, kun emme tehneet kaikkia samoja asioita mitä edellisellä kerralla. Soittaminen oli jonkun mielestä helppoa ja toisen mielestä vaikeaa, kun taas nuottien mukaan käveleminen oli lapsista helppoa.

Kysyin tuokion jälkeen myös päiväkodin lastentarhanopettajalta suullista palautetta. Hän sanoi, että tuokio sujui hänen mielestään hyvin ja että lasten suoritus joissain harjoituksissa ylilätti hänet. Sain myös häneltä useita kehitysehdotuksia, jotka otin huomioon seuraavan tuo-

kion suunnitelmaa tarkastellessani. Hän esimerkiksi ehdotti, että voisimme sisällyttää laulamista soittoharjoituksiin niin, että osa lapsista saisi laulaa melodiaa minun mukanaani. Hän myös ehdotti, että yrittäisimme soittaa siten, että nuoteista näkyy vain melodia tai soinnut. Hänen näkemyksensä oli, että säestys- ja melodiarivit yhdessä nuotissa häiritsivät lasten keskittymistä. Koin molemmat hyvinä ehdotuksina ja pohdin ehdotuksia ennen seuraavaa tuokiota. Lisäksi lastentarhanopettaja ehdotti, että pyrkisin saamaan kaikki soittamaan melodiasoittimia samaan aikaan. Näin voisin ohjeistaa kaikkia lapsia samaan aikaan, ilman että rytmisoittimia soittavat jäävät huomiotta. Hän ehdotti myös, että soittaisin rytmissä kävelyssä rumpua askelten merkkinä sen sijaan, että näyttäisin nuotteja. Tämä idea olisi tarkoituksenmukainen, jos harjoituksen ainoa tavoite olisi rytmissä kulkeminen eikä myös nuottien seuraaminen. Tämän vuoksi en huomioinut tätä ehdotusta seuraavalla kerralla.

Tällä kertaa palautelomakkeessa lastentarhanopettaja ja minä molemmat mainitsimme lasten olleen erityisen kiinnostuneita soittamisesta. Lapsia ei tarvinnut kummankaan mielestä motivoida mihinkään harjoitukseen. Lastentarhanopettajan mukaan lapsille oli uutta nuoteista soiton, sykkeen, laulun ja säestyksen yhdistelmä. Lapset seurasivat ohjeita molempien mielestä kohtalaisesti. Sykkeessä soitto sujui molempien mielestä hyvin, itse koin värien vaihtamisen olleen lapsille hankalaa. Lastentarhanopettajan mukaan nuottien seuraaminen sujui lapsilla vaihtelevasti, he soittivat oikein kun kaikki katsoivat yhteistä nuottia. Omasta mielestäni lapset eivät seuranneet nuottilappua vaan katsoivat sormiaan tai soitinta. Lapsille helppoa oli molempien mukaan syke, lastentarhanopettajan mukaan helppoa oli lisäksi hienomotoriikka, kun itse mainitsin värien löytämisen helpoksi. Vaikeaa lapsille oli molempien mielestä keskittyminen ja ohjeiden seuraaminen tai kuuntelu. Lisäksi lastentarhanopettajan mukaan nuoteista soittaminen oli lapsille vaikeaa, itse koin vaikeaa olleen värien vaihtamisen.

Tällä tuokiolla käsittelimme kahta tuokion kolmesta teemasta. Rytmia käsittelimme sekä harjoituksissa että soittaessa, melodiaa taas lähinnä soittoharjoituksissa. Emme kuitenkaan käyneet tempoa tuokiolla läpi. Tämä johtui siitä, etten ollut edes suunnitelmaani huolimattomuuttani sisällyttänyt tempoon keskittyviä harjoituksia. Saavutimme tavoitteen keltaisen esittelystä ja nuoteista soittamisen jatkamisesta, vaikka se olikin hyvin lyhyt.

Itselleni jäi positiivinen olo tuokiosta, kokonaisuudessaan ilmapiiri oli rauhallisempi, mihin toki vaikutti päiväkodin lastentarhanopettajan läsnäolo ja se, että hän välillä myös piti kuria minun puolestani. Kokonaisuudessaan tuokio oli mielestäni jo aluksi tunnelmaltaan rauhallisempi ja sujui paremmin kuin kaksi edellistä.

7.2.9 Yhdeksäs tuokio: Muotojen esittely ja soittimet

Tällä kerralla kaikki lapset olivat paikalla ja lastentarhanopettaja seuraamassa. Tuokion teemana oli rytmi, äänen kesto sekä sointiväri. Kuvionuoteista uutena esiteltiin vihreä väri sekä

uusien muotoja. Jatkoimme myös nuoteista soittamista. Tuokion teemana olivat myös eri soittimet. Tavoitteena oli nuoteista soittamisen harjoittelu (Liite 14). Aloitimme tutulla alkulaululla ja tällä kertalla lasten toimintaehdotukset olivat erityisen luovia. Jokainen keksi uuden liikkumistavan ja lapset keksivät asioita, joita ei oltu aiemmilla tuokioilla tehty. Yksi lapsista keksi esimerkiksi liikkeen ”kamelihippy” ja toinen halusi ravistella jalkoja. Ennen kuin siirryimme liikkumaan tilassa, kysyin lapsilta, tunnistivatko he näyttämäni eri muodot. Lapset tunnistivat kaikki muodot, ristin, kolmion, ympyrän ja neliön. Kolmion tunnistaminen oli vaikein. Tämän jälkeen siirryimme liikkumaan musiikin mukaan. Tällä kertaa en laittanut taustalle musiikkia soimaan, vaan lapset saivat jokainen vuorollaan tulla valitsemaan, mitä soitinta halusivat soittaa, ja soittivat sitä, kun muut liikkuvat äänen aikana. Soitossa ei tarvinnut noudattaa mitään erityistä rytmiä, joten liikkuminen oli hyvin vapaata. Soitettaessa kysyin lapsilta myös, löysivätkö he soittimista niihin liimaamani tietyt kuvionuottien värit ja he kokeilivat soittaa niitä. Tämän tavoite oli osoittaa lapsille, että kuvionuotteja voidaan käyttää kaikissa soittimissa. Kaksi lapsista ei halunnut tulla soittamaan, joten en pakottanut heitä siihen. Soitin lapsille myös itse muita tilasta löytyviä esineitä, joista tuli ääni ja jotka lapset saivat päättää. Soitin heille siis pienen hetken legoja ja tynnyjä.

Tämän jälkeen ohjeistin lapsia istumaan ja otin heille jokaiselle kaksi päiväkodilta löytyvää boomwhackeria, jotka olivat molemmat eri värisiä. Kehotin lapsia asettamaan putket eteensä lattialle ja kerroin että seuraavaksi soitetaan niitä yhdellä kädellä, aina oikean väristä putkea koskettaen. Soitimme ensin neljä kertaa kumpaakin väriä erikseen, tämän jälkeen soitimme molempia värejä niin, että vaihdoimme väriä kesken soiton. Soitimme esimerkiksi kaksi kertaa yhtä väriä ja kaksi kertaa toista väriä. Tämän jälkeen lapset ehdottivat soitettavia väriyhdistelmiä ja osa myös sanoi ääneen, missä rytmissä niitä soitetaan. Lapset ehdottivat aika hankaliakin rytmejä ja värivaihtoja, mutta soitimme kaikkien ehdotukset, jotta lapset pääsisivät harjoittelemaan värin vaihtoa. Lapset onnistuivat harjoituksessa hyvin ja olivat innokkaina esittämässä omia yhdistelmäehdotuksiaan.

”Mä heitin muutaman yhdistelmän aluks ja sitte sai vielä lapset ehdottaa, annoin heti eka A:lle ja B:lle vuoron, koska ne ei ollu soittamassa. Sai siis keksiä eri väriyhdistelmiä mitä kokeiltiin. Ja sieltähän tuli vaikka mitä, C heitti et ”punanen, lila, punanen, lila” eli joka kerta vaihdettiin, en ois ees ajatellu et semmonen tulis lapsilta. Mut siinähän se sitte meni ku kokeiltiin pari kertaa. Sitte D heitti et 5 punasta ja kaks lilaa, mikä oli seki aika hankala, koska 7/4 on vähän outo tahtilaji, mut se ei ollu ton jutun pointti, nii otin senkin.”

Seuraavaksi siirryimme varsinaiseen soittamiseen. Kerroin lapsille, että heillä on tällä kertaa puolitoista minuuttia aikaa vapaaseen soittoon ja että kerron heille aina, kun heidän tulee vaihtaa soitinta. Jokainen lapsi sai siis soittaa puoli minuuttia eri soittimia, kaikki saivat ko-

keilla kolmea eri soitinta. Vapaan soiton jälkeen avasimme postilaatikon, josta paljastui edellisellä kerralla aloitetun viestin loppu. Kokeilimme yhdessä soittaa viestin melodiaa joka sujui lapsilta tällä kertaa kohtalaisen hyvin. Tämän jälkeen lapset sanoivat, etteivät halua enää soittaa, vaan haluavat vapaata soittoa. Annoin heille vielä hetken lisää vapaan soiton aikaa.

Tämän jälkeen siirryin pyytämään lapsilta palautetta. Puolet sanoivat, että pitivät tuokiosta ja toinen puoli, että eivät pitäneet. Yksi lapsista sanoi, ettei pitänyt postilaatikosta tai viestin soittamisesta, mitä ihmettelin, sillä kyseinen lapsi oli soittanut viestissä rumpua todella innokkaasti. Yksi lapsista sanoi, että tuokiolla oli liian kuuma, mikä oli aivan totta, sillä ulkona oli tuolloin erittäin lämmin ilma ja aurinko paistoi suoraan saliin. Yksi lapsista sanoi, ettei pitänyt tuokiosta, koska se oli liian pitkä ja että häntä väsytti. Tuokio oli sovitun pituinen tällä kertaa, mutta jos lapsi oli väsynyt jo etukäteen, ei ole ihme, ettei tuokio ollut hänelle nautinnollinen. Lapset pitivät erityisesti rummun soitosta, viestin soitosta ja ”kamelihyppy” -liikkeestä alkulaulun aikana. Kaikki oli lasten mielestä helppoa eikä mikään ollut vaikeaa.

Sain palautetta myös lastentarhanopettajalta. Hän sanoi että tuokio sujui hyvin ja että ohjaukseni oli hyvää. Hän myös mainitsi, että kokee, että minulla on ote siitä, mitä teen, koko ajan. Sain myös häneltä ehdotuksen siitä, että juttelisimme ensi kerralla vielä pienen hetken soitinten kohtelusta, sillä lapset käyttivät välillä todella suurta voimaa soittimia kohtaan.

Olen myös tältä tuokiolta kadottanut itse täyttämäni palautelomakkeen, mutta kerron lastentarhanopettajan kirjoittamasta lomakkeesta. Lapset olivat hänen mukaansa kiinnostuneita soittamisesta, kuvionuoteista sekä vapaasta soitosta. Lapsia ei tarvinnut motivoida erikseen mihinkään harjoitukseen. Melodian soittaminen kuvionuoteista ja melodian tunnistaminen olivat hänen mukaansa uusia asioita lapsille. Lasten ohjeiden seuraaminen sujui hänen mukaansa vaihtelevasti. Hän koki lasten nauttineen soitinten kokeilusta ja ymmärtäneen kohtalaisesti, miten kuvionuotit näkyvät eri soittimissa. Lasten sykkeessä soittaminen sujui hänen mukaansa harjoituksen jälkeen hyvin ja lapset seurasivat nuottia. Lastentarhanopettaja koki, että muotojen ja värien tunnistaminen sekä nuoteista soittaminen oli lapsille helppoa. Vaikeana hän koki ohjeiden kuuntelun ja ymmärtämisen.

Tällä tuokiolla käsitelimme kaikkia sille asetettuja teemoja. Ainoastaan äänen kestoa käsitelimme tuokiolla kohtuullisen vähän, mutta myös sitä käsiteltiin melodiasoittoa kokeiltaessa. Sointiväriä emme myöskään sanallistaneet, mutta kokeilimme tuokion aikana monia eri soitimia sekä tavallisten esineiden sointia. Saavutin myös tavoitteen vihreän ja kuvionuottien muotojen esittelystä. Erityisesti vihreän esittely oli hyvin nopeaa, mutta sen sijaan kävimme lasten kanssa kohtalaisen pitkään eri muotoja läpi, mikä oli hyvä asia. Jatkoimme myös nuoteista soittamista, joten tämäkin tavoite toteutui.

Itselleni jäi tuokiosta positiivinen olo, vaikkakin sain jälleen lastentarhanopettajalta apua järjestyksen ylläpitämisessä. Huomasin myös, että lapset olivat sisäistäneet musiikillisia asioita, vaikkeivät ne välttämättä suoraan kuvionuotteihin liittyneetkään. Tämä oli ilo huomata, sillä se tarkoittaa, että ohjaukseni on ollut merkityksellistä.

”Ja oli kiva nähdä et lapsista lähtee luovia juttuja (kuten liikkeitä) irti ja että esim siinä soittamisen mukaan liikkeessa niin automaattisesti alettiin marssia rummun rytmiin ja tämmöstä. Et asioita on sisäistetty, vaikkei ne suoraan kuvionuotteihin liitykään.”

7.2.10 Viimeinen tuokio: Toivekerta

Viimeisen tuokion teemana olivat lasten toiveet. Tavoitteena oli antaa lapsille mukava lopetus toimintatuokioillemme. Tavoitteena oli myös antaa lapsille onnistumisen kokemus kappaaleen säestämisestä. Olin edellisellä kerralla kysynyt lapsilta, mitä asioita he toivoisivat viimeiselle tuokiolle ja suunnitellut tuokion pitkälti niiden mukaan. Musiikillisia teemoja en tuokiolle asettanut etukäteen, mutta tuokiolla harjoiteltiin säestystä ja rytmiä sekä soitettiin eri soittimia (Liite 14). Tuokiolla olivat paikalla kaikki lapset ja havainnoijana toimi jälleen lastentarhanopettaja. Aloitin tuokion tällä kertaa sillä, että muistutin lapsia viimeisestä kerrasta ja kysyin, olisiko heillä vielä jotain toiveita tälle kerralle. Kirjasin toiveet ylös ja pyrin toteuttamaan niistä mahdollisimman monet. Tämän jälkeen lauloimme alkulaulun, jossa osa lasten toiveista täyttyi jo. Tämän jälkeen siirryimme liikkumaan musiikin tahtiin, mitä oli edellisellä kerralla myös toivottu. Musiikin pysähtyttyä pyysin jokaisen lapsen yksi kerrallaan valitsemaan seuraavan musiikkipätkän soittolistasta. Seuraavaksi otimme rummut osalle lapsista, jotka soittivat aina yhden johtajan mallista muiden liikkeessä musiikin mukaan.

Tämän jälkeen keskustelimme lasten kanssa lyhyesti siitä, miten soittimia tulisi kohdella. Lapset osasivat itse kertoa hyvin, miksi soittaessa ei kannata käyttää kovin paljoa voimaa ja mikä voi hajottaa soittimen. Kävimme läpi asioita pianon, kitaran ja rumpujen soittoon liittyen. Seuraavaksi annoin lapsille kaksi minuuttia aikaa vapaaseen soittoon, pyysin heitä puolen minuutin jälkeen vaihtamaan soitinta. Huomasin tänä aikana yhden lapsen tapailevan ”Pienen pieni veturi” -kappaletta, joka toimi toisena viestinämme.

”Se oli kans vissiin kivaa noista, X mm. tapaili Pienen pieni veturi biisiä mun ymmärtääkseni ja laulo sitä myös alussa, mikä oli tosi kiva.”

Pyysin sitten lapset hetkeksi istumaan ja kerroin, että Avaruudella oli vielä yksi viesti lapsille. Avasin itse postilaatikon, sillä kaikki lapset olivat aiemmin saaneet jo avata sen vuorollaan. Laatikosta ilmestyi kuva ötökästä ja kaksi erilaista sointulappua. Pohdimme lasten kanssa ensin, mikä ötökkä laatikon kuvassa oli. Tunnistettuamme ötökän hepokatiksi soitin ”Hepokatti”-kappaaleen lapsille ja kysyin, haluaisivatko he soittaa sitä. Lapset sanoivat haluavansa

ja siirryimmekin seuraavaksi soittimille säestämään kappaletta. Lauloin lapsille kappaletta ja näytin aina, minkä väristä sointua, eli pianon kosketinta tai kellopelin palaa, soitetaan. Näytin soitettavia sointuja jälleen oikeilla kuvionuottien sointumerkeillä. Soitettuamme laulun kerran läpi kysyin lapsilta, huomasivatko he, että soittivat juuri kokonaisen kappaleen itse. Annoimme itsellemme aplodit ja siirryimme seuraavaan harjoitukseen. Lapset olivat tuokion alussa toivoneet "Alicia Thub Thub" -laulua, joten soitimme ja liikuimme sen tahtiin vielä lopuksi. Pyysin myös halukkaat lapset vuorollaan rummuttamaan kappaleen rytmiä kanssani samalla kun muut liikkuvat kappaleen tahtiin. Vaihtelimme liikkumistapaa kappaleen aikana sekä sitä, milloin liikutaan ja milloin ei.

Seuraavaksi olikin palautteen vuoro. Emme ehtineet toteuttaa ihan kaikkia lasten toiveita, mutta suurin osa tuli kuitenkin toteutetuksi. Suurin osa lapsista oli pitänyt tuokiosta, yksi lapsi sanoi jälleen että tuokiolla oli ollut liian kuuma, mikä oli ihan totta. Yksi lapsista sanoi, ettei ollut pitänyt postilaatikosta, mutta lastentarhanopettajan kysyessä johtuiko se siitä, ettei lapsi itse päässyt avaamaan laatikkoa lapsi sanoi syyn olleen tämä. Lapset sanoivat, että kaikki oli helppoa, yhden lapsen mielestä kuitenkin kaikki oli ollut vaikeaa. Kysyin lopuksi vielä, mitä mieltä lapset olivat olleet kaikista tuokioista yleisesti ja suurin osa kertoi pitäneensä tuokioista. Tämän jälkeen toistin lapsille vielä, että tämä tuokio oli minun osalta viimeinen kertani. Osa lapsista huolestui siitä, ettemme ehtineet toteuttaa kaikkia toivomuksia, mutta sanoin että he pääsevät varmasti leikkimään niitä päiväkodissa muutenkin. Kysyin lapsilta vielä, saisinko halin viimeisen kerran kunniaksi ja kaikki tulivat innoissaan halaamaan minua. Lopetimme tuokiomme loppulaulun laulamiseen.

Tuokion jälkeen sain vielä palautetta päiväkodin lastentarhanopettajalta. Hän sanoi jälleen, että olisin voinut hieman tiukemmin pitää kuria lapsille, mutta että lapset kuitenkin pysyivät ohjaukseni alla. Hän antoi positiivista palautetta tuokiolla käyttämästäni harjoituksista ja ideoista sekä siitä, kuinka paljon liitin lasten ehdotuksia tuokiolle. Hän sanoi myös huomanneensa lasten saaneen onnistumisen kokemuksia säestämisen jälkeen.

"...Että voisin enemmän struktuuria (kuria) harrastaa, mut korosti hirveesti sitä et siinä on puolensa ja puolensa. Et toisaalta se mun säätäminen ja "hetkessä eläminen" ja ääneen puhuminen et "ei tehäkään tätä" ja "tehäänki näin" luo semmosta vapautta, mut toisaalta se et oon vähän sekava ja en pidä ehkä niin paljoa kuria niin ei helpota ryhmän hallintaa ja varsinkin erityislasten olemista siinä. Et hän vaan sano et tiukempi strukturi sopis ehkä näille, mut varsinkin nyt ku ollaan pitempään oltu nii nää kyl pysy mun ohjauksen alla.... Että just nopeemmin vois katkasta semmosen häiritsevän käytöksen ja näin, tai siitä sanoi myös erikseen."

Palautelomakkeissa lastentarhanopettaja mainitsi soittamisen ja liikuntaleikin erityisen kiinnostaviksi. Itse koin lasten olleen kiinnostuneita kaikista harjoituksista, mutta säestyksestä vähiten. Lapsia ei tarvinnut erityisemmin motivoida mihinkään harjoitukseen. Molemmat mainitsimme säestyksen lapsille uutena asiana. Ohjeiden seuraaminen sujui lastentarhanopettajan mukaan vaihtelevasti ja omasta mielestäni kohtalaisen hyvin. Molemmat koimme, että olin kuunnellut lasten toiveita sekä ennen tuokiota että sen aikana. Säestäminen ja sykkeessä soittaminen sujui lapsilta molempien mielestä hyvin. Lastentarhanopettaja koki, että lapset saivat onnistumisen kokemuksia soittamisesta, itse koin vaikeaksi arvioida tätä. Molemmat koimme lasten seuranneen nuottia hyvin, lastentarhanopettaja kirjoitti lasten katsoneen sormia kun itse koin lasten katsoneen tai kuunnelleen antamiani ohjeita. Helpoksi koimme molemmat värien tunnistamisen. Lastentarhanopettaja koki lisäksi että hienomotoriikka ja muotojen tunnistaminen oli ollut lapsille helppoa. Itse koin, että ryrmiin liikkuminen ja pysähtyminen oli ollut lapsille helppoa. Molemmat koimme, että keskittyminen oli lapsille vaikeaa. Lastentarhanopettaja mainitsi lisäksi vaikeana ohjeiden kuuntelun ja minä säestämisen.

Viimeiselle tuokiolle olin asettanut tavoitteeksi mukavan lopetuksen luomisen lapsille. Tämä tavoite toteutui mielestäni tuokion aikana hyvin. Lapset selkeästi nauttivat harjoituksista ja heillä oli hauskaa. Lasten saama onnistumisen kokemus soittamisesta oli myös tavoitteena, mikä lastentarhanopettajan mukaan toteutui. Kävimme tuokiolla myös musiikillisia teemoja läpi.

Itse koin viimeisen tuokion myös onnistuneena. Huomasin, että lapset olivat kehittyneet monissa asioissa, kuten rytmin hahmottamisessa ja toistamisessa sekä nuoteista soittamisessa ja nauttineet tuokioistamme. Muutamit lasten antamat palautteet, kuten postilaatikon ikävyys, jäivät mietityttämään, mutta oli hienoa huomata, että tuokiomme ja käsittelemämme asiat ovat tuottaneet tulosta.

8 Arviointi

Opinnäytetyöprosessiin kuuluu myös työn arviointi (Airaksinen & Vilka 2003, 154). Tässä luvussa arvioin omaa opinnäytetyötäni kolmelta kannalta. Aluksi arvioin opinnäytetyölle asettamieni tavoitteiden toteutumista. Liitän havaintojani ja näkemyksiäni myös aiheesta aiemmin saatuihin tutkimustuloksiin, joista kerroin aiemmin. Toisessa alaluvussa pohdin opinnäytetyöni eettisyyttä. Arvioin opinnäytetyöni eettisyyttä sekä tutkimusetiikan että sosiaalialan eettisten arvojen näkökannoilta. Kolmannessa alaluvussa pohdin opinnäytetyöni johtopäätösten ja kehtämäni tiedon luotettavuutta.

8.1 Tavoitteiden arviointi

Asetin opinnäytetyölleni prosessin alussa kaksi päätavoitetta. Ensimmäinen niistä oli tavoite selvittää kuvionuottien mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Toinen päätavoitteistani oli lisätä musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä. Lisäksi henkilökohtaisina tavoitteinani työlle olivat antaa lapsille soittamisen kokemuksia ja kehittyä lasten ohjaajana. Tarkastelen päätavoitteitteni toteutumista henkilökohtaisista tavoitteistani erillään. Kerron aluksi työntekijöiden haastatteluista saamistani tuloksista, jonka jälkeen arvioin tavoitteitteni toteutumista.

8.1.1 Haastattelujen tulokset

Suoritin osana työtäni kaksi haastattelua päiväkodin työntekijöille heidän tiedostaan kuvionuotteista ja näkemyksistään niiden käyttöön liittyen. Olen kuvannut haastattelujen sisältöjä ja niiden toteutumista tarkemmin aiemmin työssä. Nyt kuvaan haastatteluista saamiani tuloksia.

Alkuhaastattelussa kävi ilmi, että henkilökunnasta lastentarhanopettaja tiesi kuvionuotteista ja niiden historiasta kohtalaisen paljon. Päiväkodin muut työntekijät eivät tunteneet menetelmää kovin hyvin. He tiesivät, miltä nuotit näyttävät, mutta eivät olleet tutustuneet niihin. Kysymykseen, jossa pohdittiin kuvionuottien käyttöön vaadittavia taitoja yksi työntekijä toi esiin värien ja muotojen tuntemuksen. Hän myös sanoi, että kuvionuotteja voisi käyttää ”oikeiden” nuottien asemesta. Kaksi päiväkodin työntekijöistä mainitsi, että henkilökuntaa tulisi heidän näkemyksensä mukaan kouluttaa menetelmän käyttöön. Päiväkodin lastentarhanopettaja koki, että kuvionuottien käyttöön tarvitaan musiikkikasvatuksen taitoja ja varhaiskasvatustietoja. Hän koki, ettei käyttö vaadi mitään erityistaitoja. Kaikki työntekijät kokivat pystyvänsä mahdollisesti käyttämään kuvionuotteja osana omaa työnkuvaansa, esimerkiksi opettamalla lapsia soittamaan. Lastentarhanopettajalla oli myös monia ideoita siitä, miten muotoja ja värejä voisi muuten soveltaa musiikkikasvatuksessa. Kaikki työntekijät kokivat kuvionuottien sopivan hyvin varhaiskasvatukseen. (Haastattelu 1 2017.)

Loppuhaastattelussa, jonka toteutin sähköisesti, käytin samoja kysymyksiä kuin alkuhaastattelussakin, mutta lisäsin haastattelurunkoon kysymykset kuvionuottien haasteista ja hyödyistä. Kaikki työntekijät tiesivät loppuhaastattelussa, että kuvionuotteilla voidaan korvata perinteisiä nuotteja. Ryhmän lastentarhanopettaja koki, että kuvionuottien käyttö vaatii perustiedon musiikista, mutta että tietoa voi olla hyvin vähänkin, jotta nuotteja voitaisiin käyttää. Päiväkodin muut työntekijät kokivat, että kuvionuotteja käyttääkseen täytyy tuntea perinteisiä nuotteja. Päiväkodin lastentarhanopettaja koki kykenevänsä käyttämään kuvionuotteja osana omaa työnkuvaansa, muut työntekijät kokivat omat taitonsa riittämättömiksi nuottien käyt-

töön. Kaikki työntekijät kokivat kuitenkin kuvionuottien sopivan hyvin osaksi varhaiskasvatusta. Päiväkodin kaksi muuta työntekijää kuitenkin mainitsi, että kuvionuottien käyttö vaatisi taitoa opettaa niitä. Kuvionuottien hyödyiksi mainittiin uusi sisältö musiikkikasvatukseen: soittaminen sekä kuvionuottien innostavuus siihen. Haasteina koettiin lasten keskittyminen menetelmään sekä koulutuksen puute aiheesta. Päiväkodin lastentarhanopettajan mukaan kuvionuottien ottaminen tehokkaaseen käyttöön edellyttäisi varhaiskasvattajien kouluttamista aiheesta. (Haastattelu 2 2017.)

8.1.2 Päätavoitteet

Ensimmäinen päätavoitteeni oli selvittää kuvionuottien mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Kuvionuottien luonnollisin paikka on varhaisiän musiikkikasvatus. Musiikkikasvatuksen toimintamuotoja ovat laulu, soitto, liikkuminen ja kuuntelu. Omassa opinnäytetyössäni sovelsin kuvionuotteja ja niiden ominaisuuksia musiikkiliikuntaan ja käytin niitä paljon myös soittamisen apuna. En omassa opinnäytetyössäni soveltanut kuvionuottien ominaisuuksia lauluharjoituksiin, mutta myös tämä on mahdollista. Lapsille voidaan esimerkiksi näyttää laulettavan laulun nuotteja laulua lauletaessa ja lasten kanssa voidaan harjoitella asteikkojen laulamista tai intervalleja käyttämällä kuvionuotteja sävelten nimien sijaan. Kuunteluharjoituksissa kuvionuoteilla voidaan havainnollistaa esimerkiksi jonkin kappaleen rytmiä. Kuvionuotteja voidaan siis käyttää kokonaisvaltaisesti osana varhaisiän musiikkikasvatusta. Jotta kuvionuottien käyttö toimisi ja olisi tarkoituksenmukaista, tulee niiden käyttäjällä kuitenkin olla tietoa sekä lapsen kokonaisvaltaisesta että musiikillisesta kehityksestä.

Kuvionuottien käyttö varhaisiän musiikkikasvatuksessa on perusteltua, jos niiden avulla voidaan käydä läpi musiikkikasvatuksen sisältöjä, eli rytmiä, tempoa, melodiaa, äänen kestoa, sointiväriä, dynamiikkaa, harmoniaa ja musiikin muotoa. Kävimme kaikkia musiikkikasvatuksen sisältöjä tuokioilla läpi, mutta kaikissa harjoituksissa en käyttänyt kuvionuottien ominaisuuksia. Toteutuksen jälkeen koen kuvionuottien tuovan eniten sisältöä rytmin ja äänen keston tarkasteluun. Myös Kirsi Vikman toteaa väitöskirjassaan kokevansa kuvionuottien kuvaavan rytmiä perinteisiä nuotteja paremmin (Vikman 2001, 54, 189). Kuvionuotteja voidaan kuitenkin käyttää tukena musiikkikasvatuksen sisältöjen käsittelyssä, joten näin ollen niiden käyttö on myös perusteltua.

Pohdittaessa kuvionuottien soveltuvuutta varhaiskasvatukseen on myös pohdittava, voidaanko niiden avulla tuoda jotain uutta varhaisiän musiikkikasvatukseen. Uusien käytäntöjen ja menetelmien käyttöönottoa voidaan perustella niiden tuomilla uusilla toimintamahdollisuuksilla. Kokeilin omassa toteutuksessa lasten kanssa melodiasoittoa sekä myös yhteissoiton mahdollisuutta. Henkilökunnalta saamani palautteen mukaan melodiasoitto sekä säestys ja nuoteista soitto ylipäänsä olivat lapsille uusia kokemuksia. Kokemuksen kautta

koen nämä menetelmät toimiviksi ja mahdollisiksi ottaa osaksi varhaisiän musiikkikasvatusta. Koen kuvionuottien mahdollistavan erityisesti pienimuotoisen yhteissoiton, jossa lapset voivat itse tuottaa kaiken soitettavan musiikin. Tarpeeksi monen aikuisen avustuksella koen, että jopa pienimuotoinen bändisoitto voisi kuvionuottien avulla olla mahdollista. Melodia- ja yhteissoiton mahdollisuudet on myös huomattu aiemmissa aiheesta tehdyissä tutkimuksissa (Vikman 2001, 130, 185; Huhtinen 2002, 60, 62, 69). Aiempien tutkimusten mukaan kuvionuotit mahdollistavat tämän lisäksi myös ostinatojen soittamisen ja säveltapailun harjoittelun (Huhtinen 2002, 50, 52). Lisäksi tutkimukset toteavat kuvionuottien luovan lapsille uusia mahdollisuuksia ilmaista itseään esimerkiksi säveltämisen kautta (Vikman, 97, 115). Kuvionuottien avulla on myös kehitetty sadutusmenetelmän sovellus, tarinasäveltäminen, joka tarjoaa varhaiskasvattajalle mahdollisuuden lapsen kohtaamiseen ja kuulemiseen.

Kuvionuottien mahdollisuuksia pohdittaessa tulee huomioida varhaiskasvattajien näkökulma kuvionuottien soveltuvuudesta varhaiskasvatukseen sekä niiden käytettävyydestä. Päiväkodin henkilökunnan haastattelujen perusteella heidän tietonsa kuvionuoteista toteutukseni aikana eivät näytä lisääntyneen (Haastattelu 1 2016; Haastattelu 2 2016). Tähän vaikutti varmasti se, että en ehtinyt pitää kunnollista kuvionuotteihin perehdytystä ennen toteutukseni loppumista. Lisäksi tuokioitani oli lähinnä havainnoimassa päiväkodin lastentarhanopettaja, joten päiväkodin muu henkilökunta ei nähnyt ohjaustuokioitani lähes ollenkaan. En tiedä mistä tämä johtui, enkä puuttunut valintoihin siitä, kuka toimintaani milläkin kerralla havainnoi. Ajattelin, että työntekijöillä oli varmaankin niin kiire muissakin päiväkodin toiminnoissa, että he valitsivat havainnoijaksi sen, keneltä sillä hetkellä liikeni parhaiten aikaa havainnointiin. Verratessani työntekijöiden näkemyksiä kuvionuottien käytettävyydestä osana omaa työnkuvaa vaikuttaa siltä, että osa työntekijöistä jopa kokee omien valmiuksiensa kuvionuottien käyttöön heikentyneen toteutukseni aikana (Haastattelu 1 2016; Haastattelu 2 2016). Uskon, että tähän vaikutti työntekijöille toteutukseni jälkeen pitämäni kuvionuottiesittely, joka oli heille varmaankin liian teoriaan perustuva. Päiväkodin lastentarhanopettajan arvio kuvionuottien käytettävyydestä osana omaa työnkuvaa tuntuu pysyneen samana tai ehkä hieman lisääntyneen (Haastattelu 1 2016; Haastattelu 2 2016). Häneltä saamani palautteen mukaan suunnittelemani toiminta oli myös sellaista, jota hän pystyisi itse lapsille ohjaamaan.

Koen saavuttaneeni tavoitteeni kuvionuottien mahdollisuuksien selvittämisestä. Omien kokemusteni mukaan kuvionuotit sopisivat hyvin osaksi päiväkodeissa järjestettävää musiikkikasvatusta ja loisivat uusia mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatukseen. Kokemukseni ovat linjassa aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Sekä Vikman että Huhtinen totesivat omissa töissään kuvionuottien olevan hyvä apukeino ja sopivan pienten lasten musiikkitoimintaan hyvin (Vikman 2001, 186, 187, 189; Huhtinen 2002, 55, 63, 68).

Myös kaikki yhteistyöpäiväkotini työntekijät kokivat kuvionuottien soveltuvan varhaiskasvatukseen hyvin. Kuvionuottien hyödyiksi arveltiin niiden kyky tuoda soitto osaksi varhaisiän musiikkikasvatusta sekä lasten innostaminen soittoon. Haasteiksi arveltiin lasten keskittymiskyky sekä koulutuksen puute. Koulutuksen tärkeys nousi henkilökunnan loppuhaastattelusta muutenkin vahvasti esille. Koettiin, että jotta kuvionuotit voitaisiin ottaa täysivaltaisesti käyttöön, varhaiskasvattajille tulisi järjestää koulutuksia aiheesta. Oman kokemukseni mukaan koulutuksen tulisi kuitenkin keskittyä kuvionuottien helppokäyttöisyyteen ja musiikin perusteoriaan, sillä koen, että kuvionuotteja voi kyllä käyttää, vaikka ei hallitsisikaan musiikin teoriaa. Myös päiväkodin lastentarhanopettaja koki, että kuvionuottien käyttöön vaaditaan hyvin vähän musiikin teoretietoa ja enemmän lapsiryhmään ja heidän tarpeisiinsa liittyviä pedagogisia taitoja. (Haastattelu 1 2016; Haastattelu 2 2016.)

Toinen päätavoitteistani oli lisätä musiikin osuutta päiväkodin arkipäivässä. Tämän tavoitteen saavuttamista minun on vaikea arvioida. Koen kuitenkin tehneeni töitä sen eteen, että tavoite olisi saavutettavissa. Erityisesti koostamani vihkonen kuvionuottien käyttömahdollisuuksista ja sovelluksista vastaa tavoitteeseeni erittäin hyvin. Lopulta tavoitteen toteutuminen on kuitenkin päiväkodin henkilökunnan käsissä, sillä he suunnittelevat päiväkodissa toteutettavan toiminnan. Koen kuitenkin antaneeni työntekijöille paljon työkaluja siihen, miten musiikkia ja kuvionuottitoimintaa voitaisiin sisällyttää päiväkodin toimintaan enemmän ja myös muuten kuin osana musiikkileikkikoulutoimintaa.

8.1.3 Henkilökohtaiset tavoitteet

Henkilökohtaisia tavoitteitani opinnäytetyölleni oli kaksi. Ensimmäinen niistä oli tuottaa lapsille kokemuksia soittamisesta. Tarkoitin tällä tavoitteella erityisesti kokemuksia muiden kuin kehosoitinten soittamisesta, sillä uskon lasten käyttävän kehosoitimia paljon musiikkileikkikoulutoiminnassaan. Koen tämän tavoitteen toteutuneen, sillä kaikilla muilla paitsi toteutuksen ensimmäisellä tuokiolla lapset pääsivät soittamaan jotain soitinta. Pysin myös ohjaamaan lapsia soittotilanteessa parhaan kykyni mukaan. Annoin lapsille mahdollisuuden vapaaseen soittoon tuokioiden aikana. Koen lasten saaneen kokemuksia soittamisesta tuokioillani ja näin onnistuneeni saavuttamaan ensimmäisen henkilökohtaisen tavoitteeni.

Toinen henkilökohtainen tavoitteeni oli huomattavasti laajempi. Halusin kehittyä lasten ohjaajana ja oppia suunnittelemaan pedagogista toimintaa. Koen saavuttaneeni tämän tavoitteeni osittain. Henkilökunnan havaintojen mukaan suunnittelemani toiminta oli lapsia kiinnostavaa ja tarjosi heille uusia kokemuksia. Toiminta ei myöskään ollut heidän mukaansa lapsille liian haastavaa. Henkilökunnan mukaan lapsille haastavaa oli lähinnä ohjeiden kuuntelu ja noudattaminen, sillä lasten keskittymiskyky herpaantui helposti. Lisäksi haastavaa

oli joillain tuokioilla nuoteista soittaminen. Koen tämän kuitenkin luonnolliseksi, sillä nuoteista soitto oli lapsille uusi asia, joten he vasta opettelivat tätä taitoa. Omien havaintojeni mukaan myös muun muassa syke ja sykkeessä soitto, korkea-matala -vastaparin hahmottaminen sekä säestys olivat lapsille vaikeita ja vaativan lasten keskittymiseltä paljon. Koen kuitenkin tuokioiden sisältöjen tarjonnan sopivasti haastetta lapsille, joten vaikeat asiat olivat ennemminkin haastavia eivätkä liian vaikeita. Tuokioiden sisällöistä myös pidettiin.

Myös oman arvioni mukaan onnistuin toiminnan pedagogisessa suunnittelussa. Esittelin kuvionuotit lapsille asteittain, yksi väri kerrallaan. Etenimme myös soittamisharjoituksissa asteittain. Jälkeenpäin tarkasteltuna olisimme kuitenkin voineet aloittaa melodiasoittoa ja nuotinlukua sisältävät harjoitukset jo aiemmin. Lisäksi olisin voinut jättää useammankin kuvionuottisoitolle merkityksettömän musiikillisen sisällön läpikäymisen tuokioistani pois. Toisaalta päiväkodin musiikkitoiminnan tulisi käsitellä kaikkia musiikkikasvatuksen sisältöjä, minkä vuoksi koin niiden läpikäymisen myös opinnäytetyön aikana tärkeäksi. Koen myös suunnitteleeni tuokioilleni harjoituksia, jotka olivat suurimmaksi osin lapsille soveltuvia. Oletin kuitenkin muutamissa harjoituksissa lasten omaavan musiikilliselle kehitykselleen liian vaikeita taitoja. Yllätyin esimerkiksi, kun lapset eivät tunnistanee kappaletta ”Pienen pieni veturi” pelkän melodian perusteella, mikä ei olisikaan 4-5 -vuotiaan musiikillisen kehityksen mukaista. Suunnittelin myös toimintaa, joka vaati lapsilta keskittymistä todella moneen eri asiaan. Esimerkiksi soittoharjoituksissa lasten tulee kiinnittää tarkkaavaisuutensa samanaikaisesti nuottiin ja soittimeen ja osata valita nuotista oikea rivi seurattavakseen. Tämä laittaa leikki-ikäisen keskittymiskyvyn, joka ei vielä ole kovin hyvä, koetukselle. Koen kuitenkin lasten kykyjen riittäneen suunnittelemiini harjoituksiin ja tarjonneeni heille sopivasti haastetta läpikäymillämme harjoituksilla. Koen opinnäytetyön tuoneen minulle erityisesti lisää taitoja musiikkitoiminnan suunnitteluun, mikä oli minulle ennen työn toteutusta hyvin vierasta.

Koen myös kehittyneeni lasten ohjaajana ja oppineeni asioita omasta ohjaustyylistäni. Henkilökunnan palautteen mukaan ohjaukseni oli poikkeuksetta hyvää. Ainoa asia, jota minulta toivottiin lisää, oli tiukempi kurin pitäminen tuokioiden aikana. Tiedostan tämän palautteen pitävän paikkansa. Olen ohjaaja, joka sallii lapsille paljon ennen puuttumista heidän käytökseensä. Lasten ajoittainen muu toiminta ja keskittymättömyys on mielestäni sallittua siihen saakka, kunnes toiminta käy muiden lasten ja tuokion kasassa pidon kannalta häiritseväksi. Yhteistyöpäiväkodissani kurinpitokäsitys oli ymmärtääkseni tiukempi ja lasten oheistoiminta ei ollut yhtä sallittua, kuin oman näkemykseni mukaan.

Toisaalta jäin myös pohtimaan muutamaa omaa toimintatapaani tuokioiden aikana. Pohdin, onko tarkoituksenmukaista pyytää lapsia siirtymään hetkeksi sivulle rauhoittumaan, kun

käytös on häiritsevää. Käytäntö vastaa hyvin paljon niin kutsuttua ”jäähypenkkiä”, jonka on todettu olevan jopa lapsille traumaattinen toimintatapa (Bryson & Siegel 2014). Olen kuitenkin kokenut tavan omassa työssäni hyväksi, minkä vuoksi käytin sitä myös opinnäytetyöni aikana. En ole itse koskaan pyytänyt lapsia menemään jäähylle, vaan siirtymään hetkeksi sivuun kunnes he ovat rauhoittuneet hieman ja pystyvät jälleen osallistumaan toimintaan. Lisäksi pohdin, onko lasten poistaminen tuokiolta toistuvan häiritsevän käytöksen tapauksessa tarkoituksenmukaista. Seuraavassa hieman pohdintaa oppimispäiväkirjastani aiheeseen liittyen:

”Ärsyttää - että mun ensisijainen refleksi siihen kun asiat ei suju on ”komentaa” eikä muuttaa omaa toimintaani, mistä se kuitenkin yleensä on kii.”

Edellinen lainaus oli seitsemännen tuokion jälkeisiä tunnelmia. Olin itse kokenut tuokion epäonnistuneeksi monelta kannalta, sillä lapset olivat olleet levottomia ja olin joutunut korottamaan ääntäni tuokion aikana useita kertoja. Toivoisin voivani hoitaa riehumisiksi eskaloitumassa olevat tilanteet muuttamalla omaa toimintaani niin, että lasten kiinnostus toimintaan jälleen kasvaisi eikä minun tarvitsisi hoitaa tilannetta komentelulla. Tämä on kuitenkin taito, jota minun on mahdollista kehittää tulevaisuudessa.

Lisäksi opin omasta ohjaustyylistäni opinnäytetyön aikana paljon. Huomasin olevani todella ohjaajavetoinen ohjaaja, jolle lasten osallistaminen on vaikeaa. Osaan osallistaa lapsia toimintaan pienin keinoin, kuten pyytämällä heitä valitsemaan seuraavan soivan kappaleen tai soittamaan pienen pätkän kanssani. Toiminnan suunnittelu lasten kanssa ja täysin lapsilähtöinen toiminta on kuitenkin minulle vaikeaa. Vaikka koenkin tämän olevan suuri puute ohjaus- ja toiminnasuunnittelutaidoissani, olen silti todella kiitollinen tästä havainnostani. Nyt kun tiedän ohjaustyylini ja omat haasteeni, minun on helpompi lähteä muokkaamaan ja kehittämään itseäni lapsilähtöisempään ja osallistavampaan suuntaan. Olen myös opinnäytetyöni prosessin aikana oppinut uusia menetelmiä ja saanut uusia ideoita lapsilähtöisemmän toiminnan suunnitteluun ja lasten osallistamiseen, joten olen jo ajatustasolla alkanut kehittää ohjaustyylini parempaan suuntaan. Tämä on myös tärkeää uuden varhaiskasvatussuunnitelman kannalta, mikä korostaa erityisesti lapsilähtöisyyttä ja osallisuutta (Opetushallitus 2016).

Koen, että minulla on vielä opinnäytetyön jälkeenkin kehitettävää erityisesti toimintatavoissani tuokioiden aikana. Huomasin toteutuksen jälkeen, että olisin esimerkiksi voinut ohjata lapsia enemmän soittotilanteissa. Olisin esimerkiksi voinut puuttua lasten yhdellä sormella soittamiseen ja ehdottaa, että eri käsien sormilla voi soittaa myös, jolloin sävelen vaihto on helpompaa.

Toivoin suunnittelu- ja ohjaustaitojeni lisäksi havainnointikykyäni kehittyvän opinnäytetyön aikana. Tätä tavoitetta en koe saavuttaneeni. Tilanteeseen pysähtyminen ja sen havainnointi ohjauksen aikana on minulle edelleen haastavaa. Teen kyllä ohjauksen aikana pieniä lapsiin liittyviä havaintoja, mutta toivoisin ohjatessani voivani useammin pysähtyä ja keskittyä siihen, mitä sillä hetkellä tapahtuu. Olen kuitenkin usein niin keskittynyt omaan suunnitelmaani ja sen eteenpäin viemiseen, että pysähtyminen havainnoimaan toimintaa ei onnistu. Olisin toivonut oppivani tätä opinnäytetyön aikana, mutta valitettavasti tämä ei onnistunut.

”Mua harmittaa et musta tuntuu et mun havainnointikyky on edelleen ihan tosi lapsen kengissä. Et ku oon ite jotain ohjaamassa nii oon jotenki nii kiinni siinä et mitä tehdään, et en kerkee pysähtyä ja oikeesti huomaa et mitä joku lapsi tekee. Ja tää pätee ihan kaikessa mun tekemisessä. Kai sitäki pystyy kehittämään, mut se on vaa hirveen vaikeeta itelle.”

Kaiken kaikkiaan koen siis kehittyneeni erityisesti toiminnan suunnittelussa. Koen myös oppineeni uusia asioita itsestäni ohjaajana ja reflektoineeni joitain nykyisiä toimintatapoja, mikä on askel ohjaajana kehittymistä kohti. En kuitenkaan koe havainnointitaitojeni kehittyneen opinnäytetyön aikana. Tiedän kuitenkin, että ohjaustaitoni ovat kohtalaisen vahvat jo entuudestaan ja että ne tulevat kehittymään vielä tulevaisuudessa. Uskon myös, että voin kehittää myös havainnointitaitojani tulevaisuudessa työelämässä. Sain opinnäytetyön aikana paljon lisää kokemusta lasten ohjaamisesta ja toiminnan suunnittelusta, minkä uskon auttavan minua tulevassa ammatissani lastentarhanopettajana.

8.2 Työn eettisyyden arviointi

Opinnäytetyön, kuten muunkin tutkimuksen kaltaiseen toiminnan, arviointiin liittyy oleellisesti työn eettisyyden arviointi (Laurea 2017, 13). Tämän työn eettisessä arvioinnissa on otettu huomioon sekä tutkimusetiikka että sosiaalialan arvot ja niiden noudattaminen työn aikana. Tieteen etiikka ja tutkimusetiikka ovat laajoja käsitteitä, joita on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti. Etiikan käsitteellä tutkimuksessa voidaan esimerkiksi viitata tutkijaa ohjaaviin käyttäytymissääntöihin, jotka ovat suhteessa tutkittavan oikeuksiin (Lewis, Saunders, & Thornhill 2016, 239). Yksi näkemys tutkimusetiikasta onkin pohdinta siitä, minkälaisen toimintatapojen käyttö on sallittu tutkijalle (Haaparanta & Niiniluoto 2016, 103). Tutkimuksen etiikkaa toimintatapoina tarkasteltaessa tutkimusetiikkaan liittyvät tutkimuksessa käytetyt lähteet, käytettyjen menetelmien luotettavuus sekä tutkittavan suoja. Siihen kuuluu, että tutkittavien ihmisoikeuksia ei loukata ja tutkittavia on informoitu tutkimukseen liittyvistä seikoista, esimerkiksi tutkimuksen tavoitteista, menetelmistä ja riskeistä. Tutkittavan suojaan kuuluu myös oikeus kieltäytyä osallistumisesta koko tutkimuksen ajan, oikeus tietää oikeutensa, tutkittavan vapaaehtoinen suostumus ja luottamuksellisuuden ja anonymiteetin säilytys. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 128, 131.)

Kun tutkimukseen osallistujat ovat lapsia, lupa tutkimukseen tulee pyytää lapsen huoltajilta. Jos tutkimus suoritetaan jossain organisaatiossa, organisaation lupa tarvitaan tutkimuksen suorittamiseen ja organisaation edustajaa tulee informoida tutkimuksen oleellisista asioista. Tässä tilanteessa huoltajien informointi on organisaation tehtävä. Tämä johtuu siitä, että lähtökohtaisesti tutkijalle ei voida luovuttaa lasten vanhempien henkilötietoja, kuten osoitetta. Huoltajien informointi ei lapsia tutkittaessa kuitenkaan riitä, vaan myös lapsia tulee informoida tutkimuksesta heille sopivalla tavalla. Lopullisen suostumuksen tutkimukseen antaa myös lapsi itse, pelkkä huoltajan suostumus ei yksinään tutkimuksen suorittamiseen riitä. (Kuula 2006, 147, 149, 150-151.)

Pyrin opinnäytetyön aikana käyttämään luotettavia lähteitä tiedon hankintaan ja käyttämään menetelmiä, jotka olisivat mahdollisimman luotettavia. Pyysin kirjallisen luvan opinnäytetyön suorittamiseen sekä yhteistyöpäiväkodilta että työhöni osallistuneiden lasten vanhemmilta. Vein päiväkodin henkilökunnalle lasten vanhemmille tarkoitetut suostumuslomakkeet, joihin kuului esittely itsestäni sekä opinnäytetyöstäni ja yhteystietoni mahdollisia lisäkysymyksiä tai muita yhteydenottoja varten. Lomakkeessa kerrottiin erikseen, etten tule käsittelemään lasten tietoja raportissani tai ilmaisemaan niitä ulkopuolisille. Suostumuslomakkeeseen kuului myös vakuutus työn eettisyydestä, jonka allekirjoitin jokaiseen suostumuslomakkeeseen erikseen. Vaikka lomakkeen täyttö oli vanhemmille vapaaehtoista, ei itse lomakkeessa korostettu osallistumisen vapaaehtoisuutta ja tutkimuksesta vetäytymisen mahdollisuutta. Pyysin myös Resonaarin johtajilta luvan kuvionuottiesimerkkien käyttöön työssäni.

Lähetin myös päiväkodille lyhyemmän esittelyn itsestäni ja opinnäytetyöstäni, jonka henkilökunta kiinnitti päiväkodin oveen työni ajaksi. Päiväkodin henkilökunta informoi vanhempia opinnäytetyöstä myös päiväkodin uutislehtisessä, joka lähetetään kaikille päiväkodin lasten vanhemmille. Näin myös muiden lasten vanhemmat saivat tiedon päiväkodissa suoritettavasta opinnäytetyöstä. Päiväkodin henkilökunta informoi myös lapsia opinnäytetyöhön osallistumisesta. Lisäksi kävin myös itse tutustumassa työhöni osallistuvaan lapsiryhmään ennen työni toiminnallista toteutusta ja kerroin heille tällöin opinnäytetyöstäni lapsille ymmärrettävällä tavalla. Lapsia ei koskaan pakotettu tuokioille tai osallistumaan, joten lapsille mahdollistettiin myös oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkittavia oli siis informoitu tutkimuksesta ja heillä oli oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Tämän lisäksi pyrin huolehtimaan tutkittavien suojasta lupaamalla tutkittaville, että saamani tiedot ovat luottamuksellisia ja ovat vain minun käytettävissäni. En opinnäytetyöni aikana saanut tietooni muita lasten henkilötietoja kuin heidän nimensä, joita en ilmaissut ulkopuolisille. Päiväkoti, jossa opinnäytetyöni suoritettiin oli niin pieni, että päiväkodin nimen ilmaisu paljastaisi myös, keitä lapsia olen työni aikana ohjannut. Tämän

vuoksi puhun työssäni pääkaupunkiseudulla sijaitsevasta päiväkodista sen varsinaisen nimen sijaan. Varmistin lasten anonymiteettiä myös muilla kirjoittamiseen liittyvillä ratkaisullani raportissa sekä poistamalla lasten nimet oppimispäiväkirjastani otetuissa lainauksissa. Ratkaisullani opinnäytetyön kirjoitusasun suhteen ja päiväkodin nimen pois jättämisellä raportissani turvasin lisäksi myös päiväkodin työntekijöiden ja toimintaani havainnoimassa olleiden muiden henkilöiden anonymiteetin.

Tutkimuksessa tulee myös huolehtia siitä, että tutkittavien henkilötietoja sisältävää aineistoa käsitellään laillisesti ja huolellisesti. Tutkittavien yksityisyyden suojan säilyttäminen on tärkeää myös tutkimustietojen käsittelyssä. (Kuula 2006, 87.) Pysin opinnäytetyöni aikana säilyttämään kaikkea saamaani tietoa niin, että vain minulla oli pääsy siihen. Manuaalisesti keräämiäni palautteita sekä haastatteluja säilytin omassa tilassani muiden näkymättömissä. Oppimispäiväkirjaa pidin tietokoneellani, jonne loin erillisen kansion opinnäytetyön materiaaleille. En siirtänyt oppimispäiväkirjaani tai muitakaan tutkittavien tai päiväkodin tietoja sisältäviä tiedostoja internettiin. Toki olisi ollut mahdollista, että tietokoneelleni olisi työn aikana hakkeroiduttu ja tietokoneen tiedostot varastettu, mutta samoin myös murtautuminen paikkoihin, joissa säilytin manuaalisesti keräämiäni tietoja olisi ollut mahdollinen. Täysin luotettavaa tietojensäilytyspaikkaa ei siis ole olemassa, mutta pyrin työn aikana huolehtimaan siitä, että tiedot säilyisivät mahdollisimman hyvin turvassa.

Tutkimuksen eettisyyteen ja tutkittavien suojaan liittyy myös tutkijan velvollisuus toimia vastuuntuntoisesti. Tutkittavien pitää siis pystyä luottamaan siihen, että tutkija noudattaa solmimiaan sopimuksia. (Sarajarvi & Tuomi 2009, 131.) Olen työni aikana noudattanut kaikkia suostumuslomakkeessa lasten vanhemmille lupaamiani seikkoja. Tämän lisäksi aion myös noudattaa esimerkiksi lupautani tiedon säilytysajasta. Opinnäytetyöni hyväksymisen jälkeen tulen poistamaan kaikki lasten tietoja sisältävät tiedostot tietokoneeltani sekä hävittämään muutkin lasten henkilötietoja sisältävät aineistoni. Tämä lupaus käy kuitenkin toteen vasta opinnäytetyöni hyväksymisen jälkeen, enkä voi siis tässä raportissa vielä sanoa noudattaneeni tätä lupautta. Koen kuitenkin, että olen toiminut tältä osin vastuuntuntoisesti opinnäytetyön aikana.

Tämän opinnäytetyön eettisyyteen liittyvät oleellisesti myös sosiaalialan eettiset arvot. Sosiaalialan arvot nojaavat ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Arvoihin kuuluu muun muassa asiakkaan oikeus tunteiden ja kielteisten kokemusten ilmaisuun. (Hallikainen ym. 2017, 7.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsella on myös oikeus itsensä ilmaisuun, ajatusten ja mielipiteiden kertomiseen sekä ymmärretyksi tulemiseen hänen käytössään olevien ilmaisutapojen avulla (Hallikainen ym. 2017, 18; Opetushallitus 2016, 19). Lisäksi asiakkaan voimavaroja ja vahvuuksia tulee tukea ja sosiaalialan ammattilaisen tulee antaa mahdollisuus niiden

käyttöön. (Hallikainen ym. 2017, 7.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan tämän lisäksi lapsella on oikeus saada kannustavaa palautetta ja oikeus taitojensa kehittämiseen (Opetushallitus 2016, 19).

Opinnäytetyön aikana ei loukattu kenenkään työhön osallistuneen ihmisarvoa tai ihmisoikeuksia. Annoin toteutuksen aikana lapsille joka kerta mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä tuokiosta ja sen aikana käytetyistä harjoituksista. Tarkoitukseni oli antaa lapsille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä sekä verbaalisesti että näyttämällä kuvilla, mutta valitettavasti hukkasini arviointiin tarkoitettut kuvat toteutuksen aikana. Toteutukseen osallistuneet lapset olivat kuitenkin jo niin vanhoja, että verbaalinen mielipiteen ilmaisu onnistui heiltä hyvin. Annoin lapsille luvan ilmaista kaikki mielipiteet ja kysyin erikseen myös asioista, jotka lapset olivat kokeneet tylsinä tai liian helppoina. Tuokioiden aikana kaikki lapset saivat myös mahdollisuuden käyttää taitojaan ja kehittää niitä. Annoin lapsille kannustavaa palautetta sekä onnistumisista että yrittämisestä. Jokainen lapsi sai tuokioiden aikana sekä mahdollisuuden käyttää vahvuuksiaan että kehittää muita taitojaan.

Ainutlaatuisuuden huomiointi, yhdenvertaisuus ja erilaisuuden hyväksyntä ovat myös sosiaalialan arvoja. Myös syrjinnän ja epäoikeudenmukaisuuden vastustus sekä arvostava vuorovaikutus kuuluvat näihin arvoihin. (Hallikainen ym. 2017, 7.) Vuorovaikutus lasten kanssa oli toteutuksen aikana arvostavaa ja pyrin pitämään vuorovaikutuksen lähinnä positiivisena ja lapsia kannustavana. Jouduin kuitenkin muutaman kerran myös torumaan lapsia heidän käytöksestään.

Myös osallisuus ja asiakaslähtöisyys ovat keskeisiä sosiaalialan eettisiä periaatteita. Asiakkaan aito osallisuuden tunne on merkki asiakaslähtöisyyden toteutumisesta. (Hallikainen ym. 2017, 7, 15, 17, 30.) Pyrin asiakaslähtöisyyteen toteutuksessani pohtimalla harjoitukset lasten ikätasoon sopiviksi. Pyrin asiakaslähtöisyyteen myös niin, että pidin toiminnassa kiinni esimerkiksi liikunnallisista harjoituksista, sillä lapset selkeästi nauttivat niistä ja olivat hyviä niissä. Osallisuus ei kuitenkaan toiminnan aikana toteutunut täysin. Tämä johtui suuresti omasta ohjaajavetoisesta tyylistäni, minkä huomasin toteutuksen aikana. Pyrin kuitenkin sisällyttämään lapsia osallistavia harjoituksia toimintaan ja lisäämään lasten osallisuutta tämän huomioni jälkeen. Lasten osallisuutta lisäsin muun muassa antamalla lasten ohjata osittain toimintaa ja kuuntelemalla lasten toiveita erityisesti viimeisillä toimintakerroilla.

Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus kuuluvat myös sosiaalialan etiikkaan (Hallikainen ym. 2017, 38). En toimintani aikana enkä sen jälkeen kertonut mitään lapsista saamiani tietoja heidän ikänsä lisäksi eteenpäin ulkopuolisille. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus jatkuvat myös opinnäytetyön toteutuksen ja hyväksymisen jälkeen ja tulen noudattamaan näitä arvoja myös silloin.

Eettinen toiminta edellyttää myös oman toiminnan reflektointia (Hallikainen ym. 2017, 25). Tätä koen tehneeni paljon sekä toteutuksen aikana että sen jälkeen. Pääosin koen siis toimineeni eettisesti ja noudattaneeni sekä tutkimuseettisiä- että sosiaalialaan liittyviä eettisiä arvoja.

8.3 Työn luotettavuuden arviointi

Työn luotettavuuden arviointi on myös oleellista työn tulosten arvioinnin kannalta. Vaikka toiminnallinen opinnäytetyö ei varsinaisesti tutkimus olekaan, käytetään siinäkin kuitenkin tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmiä. Tästä työstä sain myös tietynasteisia tuloksia, joiden luotettavuutta on syytä tarkastella.

Hyvien tieteellisten käytäntöjen noudatus on paras tapa taata tutkimuksen luotettavuus (Kuula 2006, 34). Hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattaminen liittyy myös työn eettisyyteen. Hyvä tieteellinen käytäntö koostuu yhdeksästä seikasta. Tärkeää on olla rehellinen, huolellinen ja tarkka kaikessa tutkimukseen ja tutkimustuloksiin liittyvässä, niin tulosten tallentamisessa kuin arvioinnissakin. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien sekä tutkimuksen suunnittelun ja toteutuksen tulisi olla tieteen vaatimusten mukaisia. Tutkimukseen tarvittavat luvat tulee olla hankittuna. Tutkimuksen tulokset tulee ilmaista avoimesti ja vastuullisesti. Tutkimuksessa tulee myös kunnioittaa muita tutkijoita ja antaa arvoa heidän aiheesta aikaisemmin saamilleen tuloksille. Tutkimukseen osallistuvien oikeudet ja velvollisuudet täytyy myös sopia ennen tutkimuksen alkua ja selvittää esimerkiksi aineiston säilyttämiseen ja tietosuojaan liittyvät kysymykset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7.)

Olen opinnäytetyössäni pyrkinyt tarkkuuteen ja huolellisuuteen työni raportoinnissa. Olen työni aikana käyttänyt myös tieteen tunnistamia tiedonhakumenetelmiä ja ilmaissut työni tulokset avoimesti ja rehellisesti. Ennen opinnäytetyöni toiminnallista osuutta hankin myös luvan opinnäytetyön toteuttamiseen sekä päiväkodilta että toimintaan osallistuneiden lasten vanhemmilta. Olen pohtinut aineiston käsittelyyn sekä tietosuojaan liittyviä kysymyksiä ja ratkaissut nämä parhaan näkemykseni mukaan. Olen myös kertonut työssäni aiheesta aiemmin tehdyistä tutkimuksista ja näin kunnioittanut aihetta aiemmin tutkineita. Tutkimukseen osallistuvien oikeuksia ja velvollisuuksia en käsitellyt ennen toiminnan toteutusta, mutta pyrin säilyttämään tutkimukseen osallistuneiden oikeudet. Koska suoritin opinnäytetyön itse, otan kaiken vastuun työn aikana käytetyistä toimitavoista.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu lähinnä kvalitatiivisia tiedonkeruumenetelmiä käyttäen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa lähteiden tarkastelu on oleellisessa

roolissa (Sarajärvi & Tuomi 2009, 127). Tässä opinnäytetyössä on käytetty laadullisia tutkimusmenetelmiä. Käytin ainoastaan luotettaviksi luokittelimiani lähteitä. Suurin osa lähteistäni on painettuja kirjoja tai julkaisuja niissä. Lisäksi olen käyttänyt muutamia internetissä saatavilla olevia materiaaleja, jotka ovat luotettavien tahojen tuottamia julkaisuja. Pysin myös käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä työssäni. Tavoitteenani oli käyttää viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistuja teoksia, mikä ei täysin onnistunut. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja tietoa oli tältä aikaväliltä vaikea löytää, joten jouduin ajoittain tyytymään myös aiemmin julkaistuun tietoon. Koen, että kaikki käyttämäni lähteet ovat joka tapauksessa luotettavia ja että opinnäytetyöni perustuu näin ollen luotettavaan tietoon.

Käytin työni aikana haastattelua yhtenä tiedonkeruu- ja arviointimenetelmänä. Haastattelussa tulosten luotettavuuteen vaikuttaa muun muassa kysymysten asettelu ja tutkijan omat asenteet tutkittavaa asiaa kohtaan. Nämä asenteet ovat usein nähtävissä haastattelussa esitetyissä kysymyksissä, jolloin haastateltava vastaa niihin tutkijan omien näkemysten mukaisesti eikä välttämättä totuudenmukaisesti. (Vilkkä 2015, 82). Tämä on mahdollisesti vaikuttanut myös omieni haastattelujen vastauksiin. Pysin muodostamaan kysymyksiä mahdollisimman neutraaleja, jotta päiväkodin työntekijät pääsisivät vastaamaan niihin avoimesti. Työntekijät kuitenkin tiesivät opinnäytetyöni aiheen ja varmasti arvasivat, että pidin itse kuvionuotteja positiivisena mahdollisuutena varhaiskasvatukselle. On siis mahdollista, että työntekijöiden vastaukset erityisesti tutkimuksen alkuhaastattelussa eivät olleet täysin todenmukaisia. Tällöin myös työstä vetämäni johtopäätökset tai tulokset eivät välttämättä ole täysin luotettavia.

Tähän ongelmaan liittyy myös se, että tutkijan tulisi olla täysin puolueeton tutkimansa asian suhteen. Tämä on kuitenkin käytännössä lähes mahdotonta, minkä vuoksi tutkijan tulisi tiedostaa esimerkiksi omat oletuksensa tutkimuksen alussa. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 135-140.) En itsekään ollut puolueeton opinnäytetyöni aihetta kohtaan. Olin valinnut opinnäytetyöni aiheeksi kuvionuotit, koska olin itse kiinnostunut niiden käytöstä ja koin niillä olevan positiivisia mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatukselle. Pysin kuitenkin tiedostamaan nämä asenteeni sekä työn alussa että sen aikana. Tämän vuoksi hain vahvistusta omille tuloksilleni aiemmin tehdyistä tutkimuksista sekä työntekijöiden näkemyksistä.

Tässä työssä toteutuksen dokumentointi rajoittui kirjoitettuihin palautelomakkeisiin sekä oppimispäiväkirjaan. Olisin kuitenkin voinut dokumentoida toimintaa enemmän. Esimerkiksi videokameran käyttö toteutuksen aikana ja nauhan tarkastelu jälkeenpäin olisi ollut sekä oman toimintani että lasten havainnoinnin kannalta merkittävää. Alunperin ajattelin, että en dokumentoi toteutustani kuvallisesti, sillä koin, että se olisi teettänyt paljon työtä ja uskoin, että lasten vanhemmat eivät olisi suostuneet toteutukseen. Tuokioiden videointi olisi

kuitenkin tuonut varmasti paljon lisäsisältöä toteutukseen ja työni arviointiin eikä olisi loppujen lopuksi myöskään vienyt kovin paljon aikaa.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös ulkopuolisten arviointi (Sarajärvi & Tuomi 2009, 142). Annoin oman työni luettavaksi opinnäytetyöni ohjaajan lisäksi muutamalle läheiselleni, jotka antoivat palautetta työstä. He kokivat opinnäytetyön ja sen johtopäätökset luotettavaksi.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessini oli pitkä ja monivaiheinen. Toteutus muuttui paljon alkuperäisestä ideasta sekä suunnittelu- että toteutusvaiheessa. Kasvoin prosessin aikana ammatillisesti mielestäni paljon ja jos nyt lähtisin toteuttamaan opinnäytetyötä uudestaan, tekisin monia asioita toisin. Seuraavaksi tarkastelen seikkoja, joita opinnäytetyössä muuttaisin, mutta tuon myös esille onnistumisia ja hyväksi huomaamiani käytänteitä.

Koen opinnäytetyön aikana käyttämäni tiedonkeruumenetelmät pääosin hyväksi. Sain niillä tietoa siitä, mistä halusinkin. Alun perin tarkoitus oli kuitenkin palautelomakkeiden sijaan pyytää henkilökuntaa täyttämään havainnointilomakkeet tuokiosta, joiden avulla olisin voinut tarkastella ja arvioida toimintaani. Havainnoinnin muutos palautteeksi kävi huomaamatta, sillä huomasin suunnitelleeni palautelomakkeita havainnointilomakkeiden sijaan vasta toteutuksen jälkeen. Tulevaisuudessa haluan oman havainnointikykyäni lisäksi myös lisätä tietoa havainnoinnista tiedonkeruumenetelmänä. Jos lähtisin nyt toteuttamaan opinnäytetyötä uudestaan, pohtisin aluksi myös tarkasti, mitkä tiedonkeruumenetelmät ovat tarpeellisia ja keskittyisin niiden toteutukseen enemmän.

Kuvionuottitoimintaa, ja musiikkikasvatusta yleisesti, toteutettaessa aikaa uusien sisältöjen läpikäymiseen tulisi olla paljon. Opinnäytetyön aikana saamani kokemuksen mukaan kuvionuotteja uutena menetelmänä esiteltäessä siihen tutustumiseen ja sen eri aspektien läpikäyntiin tulisi varata reilusti aikaa. Viiden viikon, tai kymmenen kerran, projekti, joka tuo kuvionuotit osaksi päiväkodin musiikkikasvatusta ja opettaa lapset soittamaan, ei siis ole realistinen. Uutta menetelmää pitäisi saada ihmetellä yhdessä lasten kanssa rauhassa ja käydä sen avulla samoja musiikkikasvatuksen sisältöjä läpi usealla tuokiolla. Kaikkein helpoiten kuvionuotit voidaan ujuttaa päiväkodin musiikkikasvatukseen alkamalla esitellä niitä pikkuhiljaa heti, kun lapsilla on valmiudet aspektien ymmärtämiseen. Kuvionuotteja voidaan käyttää jo hyvin pientenkin lasten kanssa, jos heillä on valmiudet esimerkiksi värien ymmärtämiseen. Pikkuhiljaa vuosien aikana kuvionuotteihin tutustumalla lapset sisäistävät menetelmän paremmin ja voivat myös edetä siinä nopeammin. Itse näkisin, että jos kuvionuotteihin tutustuminen on aloitettu jo esimerkiksi kolmevuotiaana, on esikoulussa mahdollista pohtia lasten

kanssa värinuotteja ja tätä kautta tutustuttaa lapsia pikkuhiljaa myös perinteiseen nuottikirjoitukseen. Kuvionuottien esittely ja menetelmän käytön aloitus tulisi siis jakaa paljon pitemmälle ajanjaksolle kuin tässä opinnäytetyössä, jotta menetelmästä voitaisiin saada kaikki irti ja lapset ymmärtäisivät sitä myös paremmin.

Huomasin toteutuksen jälkeen, että kuvionuotteihin tutustuttaessa soittamisen ja sen harjoittelun pitäisi olla mukana heti. Eli kun aloitetaan kuvionuotteihin tutustuminen, aloitetaan myös soittamisen harjoittelu. Harjoittelu voi alkaa vain yhden äänen soittamisella, mutta näin lapsi saa konkreettisen kosketuksen siihen, mitä kuvionuotin värit ja kuvat symboloivat: tietynlaista ääntä ja soittoa. Omassa toteutuksessa käytinkin jälkeinpäin tarkasteltuna turhan paljon aikaa muihin seikkoihin kuin soittamiseen, erityisesti toteutuksen ensimmäisillä kerroilla. Toisaalta koen nämäkin harjoitukset hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi, mutta olisin toivonut voivani sisällyttää enemmän soittoa jo ensimmäisiin toimintakertoihin.

Huomasin toteutuksen aikana myös hyviä käytäntöjä, joita tulen jatkossa käyttämään musiikkituokioita lapsille ohjatessani. Postilaatikko melodiasoiton harjoittelun menetelmänä oli lapsia innostava ja hyvä tapa edetä melodiasoitossa ja pikkuhiljaa eteenpäin. Postilaatikko auttaa siis harjoittelemaan soittoa pedagogisesti vähän kerrallaan. Menetelmä toimii paremmin pidemmällä ajanjaksolla käytettynä niin, että postilaatikosta paljastuu yksi nuotti kerrallaan kappaleen melodian mukaisessa järjestyksessä. Myös toteutuksen aikana käytetty postilaatikon sovellus toimi kuitenkin mielestäni hyvin. Lisäksi myös Markku Kaikkosen minulle esittelemä peräkkäisyyden harjoitusmenetelmä, jossa otetaan nuotteja rytmissä yhtä aikaa kiinni, oli erittäin onnistunut. Lapsista oli hauskaa ottaa hyttysiä kiinni ja koska he olivat innostuneita, he pystyivät myös keskittymään harjoituksen oikein suorittamiseen paremmin. Harjoitus on loistava sekä eri nuottien keston hahmottamiseen että rytmin kirjoituksen ymmärtämiseen. Koen sekä postilaatikon että peräkkäisyysharjoituksen erittäin sopiviksi musiikkitoimintaan ja tulen varmasti käyttämään niitä itse tulevaisuudessa.

Lisäksi sain toteutuksen aikana idean lisätä vapaan soiton osaksi toimintakertoja. Tämä ajatus kumpusi taustastani liikuntakerhojen ohjaajana. Ohjaukseni alussa on aina jokin energian purkuun tarkoitettu leikki, jonka jälkeen lasten on helpompi keskittyä tunnin muuhun sisältöön, kun alkuenergia on saatu purettua. Huomasin toteutuksen aikana lasten olevan erittäin kiinnostuneita soittamisesta ja soittimista, joten sain idean soveltaa samaa energian purkamisajatusta myös soittamiseen. Tämä oli selkeästi myös toimiva käytäntö, jonka keksimisestä olen iloinen. Vapaa soitto ei perinteisesti kuulu musiikkikasvatuksen sisältöihin ja päiväkodin musiikkituokioilla lapsilla on todennäköisesti harvoin tilaisuus päästä toteuttamaan itseään vapaasti, ilman rajoitteita. Vielä harvinaisempaa on, että lapset pääsevät tekemään näin melodiasoitinten kanssa. Tämä voi johtua, ja varmaan usein johtuukin, kasvattajan itsensä tottumuksesta tuokioiden kaavaan. Rajoitteiden lopettamisesta syntyvä hallittu kaaos ja kakofonia

voivat myös olla kasvattajalle vaikeita asioita. Vapaalla soitolla lapsi pääsee kuitenkin ilmaiseemaan itseään, mikä on yksi varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan tavoitteista. Vapaasti kekeilemällä lapsi pääsee myös tutustumaan eri soittimiin ja oppii niiden käyttöä ja sointia. Vapaata soittoa ja säveltämistä voitaisiinkin näkemykseni mukaan sisällyttää päiväkodissa musiikkikasvatukseen enemmän ja antaa lapsille mahdollisuus siihen myös vapaan toiminnan aikana.

Huomasin tuokioiden aikana muutaman seikan, jotka on hyvä huomioida musiikkituokioita suunnitellessa ja toteuttaessa. Kaksi tärkeää musiikkitoiminnassa huomioitavaa seikkaa ovat oppimisympäristö sekä lasten motivointi.

Musiikkitoiminnassa on tärkeää tiedostaa, millaisen oppimisympäristön lapsille luo. Tunnelmaltaan oppimisympäristön tulisi mahdollistaa lapselle musiikilliset elämykset, oppiminen ja onnistumisen kokemukset (Kirveslahti ym. 2014, 254). Lapsella ei tulisi olla tuokioiden aikana suorituspainetta ja hänen tulisi kokea olevansa hyväksytty (Ruokonen 2016, 125). Myös fyysinen oppimisympäristö on tärkeä. Sen tulisi antaa lapselle mahdollisuus omaehtoiseen työskentelyyn. Toiminnan välineisiin ja materiaaleihin tulisi myös kiinnittää huomiota. (Kirveslahti ym. 2014, 239.) Omassa toteutuksessa huomasin, että kuvionuottisoiton kannalta soitinten asettelu tilassa on merkittävää. Kaikilla lapsilla tulee olla esteetön näkymä soitettavaan nuottiin, eli esimerkiksi matalammalla soitettavien soittimien tulisi olla korkeampien soitinten edessä. Muuten lapsilla ei ole mahdollisuutta seurata opetusta eikä näin ollen myöskään mahdollisuutta kehittää taitojaan.

Toinen tärkeä seikka musiikkitoiminnassa, kuten muussakin varhaiskasvatuksessa, on lasten motivointi. Kun yksilö on motivoitunut, hänen opiskelunsa on tehokasta, tarkkaavaisuuden suuntaaminen helpompaa, toiminta on pitkäjänteistä ja työskentelyn laatu parempaa. Motivaatio tuo energiaa myös haastavien asioiden suorittamiseen. (Ahonen 2004, 154.) Motivaatio siis auttaa saamaan parempia tuloksia ja tehostaa työskentelyä, minkä vuoksi siihen on hyvä kiinnittää huomiota myös lasten kanssa työskenneltäessä. Sopivan vaikeat haasteet motivoivat lapsia (Ahonen 2004, 163). Tuokioilla käytettyjen harjoitusten tulee olla haastavia, mutta lasten taidoilla toteutettavissa (Kaikkonen 2005, 87; Ahonen 2004, 163). Tällöin ne ovat myös motivoivia. Valinnan mahdollisuudet oppimistilanteissa lisäävät myös motivaatiota (Ahonen 2004, 166). Alle kouluikäiset lapset kiinnostuvat ja oppivat parhaiten kuitenkin leikin ja toiminnan kautta (Kirveslahti ym. 2014, 240; Ruokonen 2016, 128). Vuonna 2006 Pohjois-Irlannissa toteutettiin tutkimus, jossa vertailtiin leikkiin perustuvan ja perinteisemmän opetussuunnitelman tehokkuutta toisiinsa. Tutkimuksessa havainnoitiin useiden koulujen ensimmäisiä luokkia eri puolilla Pohjois-Irlantia ja tutkittiin opetussuunnitelmien vaikutusta esimerkiksi motivaatioon, keskittymiseen sekä sosiaalisiin taitoihin. Luokkien oppilaat olivat tutkimuksessa 4-5 -vuotiaita. Tutkimus osoitti, että leikkiin perustuvan opetussuunnitelman oppilaat

pärjäivät paremmin kaikilla tutkimukseen sisältyneillä alueilla. Esimerkiksi lasten motivaatio oli leikkiin perustuvassa tutkimuksessa huomattavasti perinteistä opetussuunnitelmaa parempi. (McQuinness ym. 2006, 204, 208, 213, 214-216, 218, 219.) Lapsen leikissä saamalla oivalluksilla onkin siis suuri merkitys oppimiselle (Ruokonen 2016, 128). Leikinomaisuuden löytäminen tuokioilla käytettyihin harjoituksiin on siis tärkeää, sillä tämä motivoi lapsia ja näin myös tehostaa heidän oppimistaan. Huomasin tämän myös oman työni toteutuksessa siitä, kuinka innoissaan lapset olivat leikinomaisista harjoituksista.

Myös onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä lasten motivoinnin kannalta. Vikman ja Huhtinen toteavat tutkimuksissaan onnistumisen kokemusten lisäävän lasten soittomotivaatiota (Vikman 2001, 122, 184; Huhtinen 2002, 49, 50, 68). Kuvionuottisoitto myös tarjoaa näitä kokemuksia lapsille (Vikman 2001, 122; Kaikkonen 2 2005, 87). Näin ollen kuvionuottien voidaankin ajatella olevan jo itsessään motivoiva menetelmä (Kaikkonen 2 2005, 87). Kuvionuottisoitto on siis yksi tapa lisätä lasten motivaatiota musiikkituokioiden aikana, sillä menetelmä sisältää motivoivia aineksia jo itsessään.

Kuvionuotteja on sovellettu varhaiskasvatuksen kentällä jo yli kymmenen vuoden ajan. Kuvionuoteista mainitaan useissa opinnäytetöissä, pro graduissa ja myös musiikin soveltavan käytön teoksissa. Kuvionuotteja sisällytetään myös osaksi korkeakouluopintoja ainakin pääkaupunkiseudulla. Laurea-ammattikorkeakoulussa kuvionuottien opiskelu kuuluu osaksi musiikin syventäviä opintoja, jotka on suunnattu lähinnä sosiaalialan opiskelijoille. Lisäksi kuvionuotteja esitellään esimerkiksi Sibelius-Akatemiassa osana musiikkikasvattajien perusopintoja. Tämä huomioon ottaen tuntuu kummalliselta, että kentällä tietoa kuvionuoteista ja niiden mahdollisuuksista on kuitenkin vähän. Vaikka oman yhteistyöpäiväkotini lastentarhanopettaja olikin perehtynyt kuvionuotteihin jonkun verran ja niitä myös käytettiin osana päiväkodin musiikkileikkikoulua, ei muulla henkilökunnalla ollut toteutuksen alussa kovinkaan paljoa tietoa kuvionuoteista tai niiden käytöstä.

Kuvionuottien käytön niukkuus ja tiedon vähäisyys johtuu ehkä menetelmän alkuperästä. Menetelmä on alunperin suunniteltu musiikkiterapiaan, jonka jälkeen sitä on sovellettu laajasti kehitysvammaisten kanssa tehtävässä työssä. Moni menetelmästä tietävä ammattilainen siis varmasti sijoittaa kuvionuotit enemmän esimerkiksi kehitysvammatyöhön kuin varhaiskasvatukseen. Kuvionuotteja kohtaan on mielestäni jopa olemassa pieni stigma, kuten myös Vikman väitöskirjassaan esittää (Vikman 2001, 190). Tämä stigma leimaa kuvionuottien käyttäjiä, niin musiikin harrastajia kuin menetelmän avulla opettavia tai kasvattavia. Vikman esittää tutkimuksessaan kuvionuottien ongelmaksi myös perinteisten nuottien arvostamisen (Vikman 2001, 190). Päiväkodin henkilökunnan haastattelu osoittaa myös, että kuvionuotteja ei käytetä, jos kasvattaja kokee omat musiikilliset taitonsa puutteellisiksi tai huonoiksi.

Kuvionuottien sisällyttämiseksi varhaiskasvatukseen tai muuhun musiikkitoimintaan täytyisi tehdä töitä kuvionuotteihin liittyvien mielikuvien kanssa. Sekä sosiaalialan ammattilaisten että musiikkikasvattajien tulisi ottaa menetelmä laajemmin käyttöön ja levittää tietoa siitä. Myös Huhtinen kertoo omassa työssään Esa Lamponen toivovan, että kuvionuotteja käytettäisiin tulevaisuudessa varhaiskasvatuksessa yhä enemmän, koska niiden sopiva haastavuus motivoi lapsia. Hän toteaa, että koulutusta kuvionuottien käytöstä voitaisiin tarjota musiikkikasvattajien lisäksi myös varhaiskasvattajille sekä peruskouluopettajille. Lamponen summaa hyvin, että kuvionuottisoitto vaatii töitä, mutta myös palkitsee. (Huhtinen 2002, 55, 66, 67, 68.) Perinteisiä nuotteja vastaavaa informaation tarjoamista tulisi korostaa ja kuvionuottien mahdollisuuksia tarjota musiikki ja soitto myös ihmisille, joilla ei ole oppimisen vaikeuksia, mutta joille perinteinen nuotinkirjoitus tuntuu tästä huolimatta vaikealta. Lisäksi erityisesti kuvionuottien tuomiseksi varhaiskasvatukseen kasvattajille tulisi järjestää musiikkikasvatukseen ja kuvionuotteihin liittyvää täydennyskoulutusta. Tätä myös yhteistyöpäiväkotini työntekijät ehdottivat. Kun kasvattaja kokee omat taitonsa riittäviksi ja ymmärtää kuvionuottimenetelmää, hänen kynnyksensä kokeilla uutta menetelmää madaltuu. Näin kuvionuotteja voitaisiin levittää yhä laajemmalle, jolloin niiden hyödyt tavoittaisivat useammat ihmiset.

Kuten arviointiluvussa totesin, kuvionuotit sopivat mielestäni hyvin osaksi varhaisiän musiikkikasvatusta ja niitä tulisikin mielestäni hyödyntää tällä alueella enemmän. Kuvionuoteilla voidaan paitsi tukea lapsen musiikillista ja muutakin kehitystä myös mahdollistaa lapsille myös uusia asioita. Olen puhunut opinnäytetyön raportissa siitä, miten kuvionuotit mahdollistavat melodiasoiton lapsille. Tämä korostus johtuu siitä, että koko opinnäytetyöni kumpuaa ajatuksesta, että melodiasoiton mahdollisuus on lapselle tärkeää. Tällä hetkellä lapset eivät usein saa mahdollisuutta muuhun kuin rytmisoitinten soittoon, sillä aikuiset ehkä pelkäävät lasten rikkovan soittimet tai eivät usko lasten kykyyn soittaa. Tämä on sääli, sillä itse koen lapsilla olevan paljon potentiaalia soittoon ja olisi tärkeää, että he saisivat siitä myös hyviä kokemuksia.

”...Mä silti koen, et se kokemus et ”mä osaan soittaa” on lapselle tärkeä. Ja se et niille annetaan mahis soittaa sekä vapaasti että ohjauksen alana.”

Kuvionuotit tarjoavat kuitenkin myös muita uusia mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatukselle, kuten säveltämisen ja tarinasäveltämisen. Lisäksi kuvionuottien avulla lapsi voi opetella musiikin perusteoriaa, josta voi olla hyötyä myöhemmässä mahdollisessa musiikkiharrastuksessa. Kirjoitin näistä mahdollisuuksista päiväkodille koostamaani kuvionuottivihkoseen. Kuvionuotit voivat siis tuoda monia uusia asioita varhaisiän musiikkikasvatukseen ja mielestäni niitä tulisi käyttää lasten kanssa paljon nykyistä laajemmin. Kun menetelmää sovellettaisiin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa laajemmin, myös siihen kohdistuvat negatiiviset mielikuvat

lievittyisivät ja tieto menetelmästä leviäisi. Tällöin myös menetelmästä hyötyvien olisi helpompi löytää se. Kuvionuottien laajempi käyttö ja tietämys hyödyttäisi siis monia ihmisiä.

Tämä opinnäytetyö voidaan nähdä esimerkkinä siitä, miten kuvionuotteja voidaan soveltaa varhaiskasvatuksessa. Kuvionuotteihin liittyviä tutkimuksia ja projekteja tarvitaan kuitenkin lisää, jotta menetelmän kaikki hyödyt saataisiin paljastettua. Voitaisiin esimerkiksi suorittaa projekti, jossa kuvionuotteja ja niiden ominaisuuksia käytetään eri-ikäisten lapsiryhmien kanssa ja näitä vertaillaan keskenään. Kuvionuottien kokeilu alle kolmivuotiaiden kanssa voisi myös olla kiinnostava tutkimus- tai opinnäytetyön aihe. Lisäksi kuvionuottisoiton vaikutuksia lasten perinteisen nuottikuvan omaksumiseen olisi mielenkiintoista tutkia, sillä näillä kahdella asialla on todennäköisesti yhteys. Jatkotutkimuksena voitaisiin myös tutkia, miten kuvionuotit vaikuttavat lapsen rytmin, äänen keston tai melodian hahmottamiseen. Yksi tutkimuskysymys voisi olla, eroaako hahmottaminen perinteisiä nuotteja käyttävien ja kuvionuotteja käyttävien lasten välillä?

Vaikka tämä opinnäytetyö korostaakin kuvionuotteja hyvänä lisänä varhaisiän musiikkikasvatukseen, on myös hyvä korostaa, että niiden ei kuitenkaan tulisi koskaan olla itse toiminnan tarkoitus. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille välineitä maailman ymmärtämiseen ja herättää lapsen kiinnostus musiikkiin (Kirveslahti ym. 2014, 240; Opetushallitus 2016, 42). Nuottikirjoituksen tai soittamaan oppimisen ei siis tulisi olla varhaisiän musiikkikasvatuksen päätavoite. Kuvionuotteilla ja soitolla voidaan tarjota uusia elementtejä päiväkodissa järjestettävään musiikkikasvatukseen, mutta näiden elementtien tehtävä on tukea musiikkikasvatuksen ja varhaiskasvatuksen muita tavoitteita. Kuvionuottisoittoa ei myöskään tulisi sisällyttää lapsiryhmän toimintaan, ellei halu soittoon kumpua lapsista itsestään. Vaikka kuvionuottien elementtejä voidaan käyttää osana varhaisiän musiikkikasvatusta jo ennenkuin lapsi osaa ilmaista tahtoaan soittaa tai olla soittamatta, jos lapsien varttuessa halua soittoon ja nuottien opetteluun ei synny, ei kuvionuotteja tulisi myöskään toimintaan sisällyttää. Varhaisiän musiikkikasvatuksen sisältöjä voidaan käydä lasten kanssa läpi myös muilla, heitä kiinnostavammilla keinoilla. Toki kuvionuotteja voidaan lapsille aina esitellä, mutta jos menetelmä tyrmätään ryhmän toimesta, se on hyvä jättää toiminnasta pois. Kuvionuotit tulisi siis nähdä nimenomaan apukeinona varhaisiän musiikkikasvatuksen sisällä, ei sen itse tarkoituksena.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö antoi minulle paljon. Erityisesti työ kasvatti taitojani suunnitella ja ohjata pedagogista musiikkitoimintaa lapsiryhmälle, mikä on tulevaa työtäni varhaiskasvattajana. Olen opinnäytetyöprosessin aikana saanut monia uusia ajatuksia siitä, miten voin kehittää omaa toimintaani ja aion työstää näitä seikkoja tulevaisuudessa työelämään astuessani. Kokonaisuudessaan olen tyytyväinen työhöni ja sen tuloksiin, koen oppineeni siitä

paljon ja kokemuksen kasvattaneen minua ammattilaisena. Haluan kuitenkin oppia kuvionuosteista, niiden käytöstä ja musiikkikasvatuksen toteuttamisesta vielä lisää ja jatkaa ammatillista kehittymistäni. Mielenkiintoni musiikkia kohtaan ei varmasti koskaan sammu, joten haluan tehdä siitä myös osan ammatti-identiteettiäni ja jokapäiväistä työtäni. Tulevaisuudessa pyrin siihen, että voin jonain päivänä kokea olevani mahdollisimman pätevä musiikkikasvat-taja lastentarhanopettajan nimikkeellä.

Lähteet

Painetut lähteet

- Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Tampere: Oy FINN LECTURA Ab
- Airaksinen, T. & Viikka, H. 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Eerola, K (toim.) & Ruokonen, I. (toim.) 1994. Pikkuväen musiikki. Jyväskylä: Lasten Keskus
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 2016. Johdatus tietelliseen ajatteluun. Gaudeamus Oy
- Hakomäki, H. 2007. Tarinasäveltämisen taito. PS-Kustannus
- Hongisto-Åberg, M. Lindeberg-Piironen, A. Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi musisoi! Tampere: Fazer Musiikki Oy
- Huhtinen, H. 2002. "Keltainen soi korkeemmalta kun harmaa" Kokemuksia kuvionuottimenehtelmän soveltamisesta musiikkileikkikoulussa. Tutkielma. Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatuksen koulutusohjelma.
- Huottilainen, M. 2012. Musiikin oppimisen erityisyys neurotieteen näkökulmasta. Teoksessa: Jordan-Kilikki, P. Kauppinen, E. Korolainen-Viitasalo, E. (toim.) 2012. Musiikkipedagogin käsikirja. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:12. Tampere: Opetushallitus
- Huottilainen, M. & Peltonen, L. 2017. Tunne aivosi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava
- Juris, C. Liu- Tawaststjerna, H. & Louhos, M. 2002. Pianon avain 1. Seitsemäs painos. Tampere: Warner/Chappell Music Finland Oy
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K (1). 2005. Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K (2). 2005. Kuvionuottimenetelmä ja sen sovellukset. Teoksessa: Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. 2005. Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto
- Kaikkonen, M. & Uusitalo, K (3). 2005. Kuvionuottimenetelmän historia ja kehitysprojektit. Teoksessa: Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. 2005. Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto
- Kaikkonen, M (1). 2005. Kuvionuottimenetelmä ja muut nuottien merkintätavat. Teoksessa: Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. 2005. Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto
- Kaikkonen, M (2). 2005. Musiikinopetuksen ja kuntoutuksen risteyksessä. Teoksessa: Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. 2005. Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto
- Karlin, M. Ojanen, T. Sivén, T. Vihunen, R. Vilén, M. 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Karppinen, S. Puurula, A. Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Tampere: Oy FINN LECTURA Ab
- Kirveslahti, K. Sivén, T. Vahala, M. Vihunen, R. 2014. Kasvun aika. 1.-4. painos. Helsinki: Sanna Pro Oy

- Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylyn pikku-kuplat. 2. painos. Espoo: Kultanuotti
- Koivunen, P. Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajalle. Juva: PS-kustannus
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino
- Lewis, P. Saunders, M. & Thornhill, A. 2016. Research methods for business students. Essex: Pearson
- Murphy, A. 2008. Lastenleikkiä. Kuinka kasvatat fiksuja, terveitä ja huomaavaisia lapsia syntymästä 12-vuotiaaksi. Helsinki: Schilds Kustannus Oy
- Ruokonen, I. 2016. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Juva: PS-kustannus
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisia ja ilmaisen iloa musiikin kielellä. Teoksessa: Karppinen, S. Puurula, A. Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Tampere: Oy FINN LECTURA Ab
- Saarikallio, S. 2012. Musiikki on kokemuslaji. Teoksessa: Jordan-Kilki, P. Kauppinen, E. Korolainen-Viitasalo, E. (toim.) 2012. Musiikkipedagogin käsikirja. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2012:12. Tampere: Opetushallitus
- Vikman, K. 2001. Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus eri kohderyhmillä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus
- Sähköiset lähteet
- Aaltonen, R. Lehtinen, T. Leppänen, K. Peltonen, T. Tarvo, M. Tuunainen, P. Viherä-Toivonen, A. 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5 -vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu: 6.8.2017. Saatavissa http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf
- Alppi, M. 2014. Kuvionuottimenetelmä - mahdollisuus koulun musiikinopetuksessa. Kandidaatintutkielma. Musiikkikasvatus. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43580/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201405281854.pdf?sequence=1>
- Bryson, T. & Siegel, D. 2014. 'Time-Outs' Are Hurting Your Child. Time. Viitattu: 28.8.2017. Saatavissa <http://time.com/3404701/discipline-time-out-is-not-good/>
- Hakomäki, H. 2013. Storycomposing as a Path to a Child's Inner World. A Collaborative Music Therapy Experiment with a Child Co-Researcher. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Viitattu: 28.8.2017. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41513/978-951-39-5207-5_vaitos27052013.pdf?sequence=1
- Hakomäki, H. 2005. Tarinasäveltäminen - uusi musiikkiterapian malli ja käytännöt. Pro-gradu tutkielma. Musiikkiterapian maisteriohjelma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9973/URN_NBN_fi_jyu-2005442.pdf?sequence=1

Hallikainen, T. Ikonen, E. Järveläinen, M. Kurki, A. Louhela, M. Piironen, R. Monto-Puusti, K. & Uramo, M. 2017. Arki, arvot, etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulujen ammattijärjestö Talentia ry. Viitattu: 26.8.2017. Saatavissa <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Henriksson, P. 2014. Klassisen kitaran opettaminen erityisoppijalle kuvionuottien avulla. Opinnäytetyö. Musiikki. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76807/klassise.pdf?sequence=1>

Ilanen, L. 2016. Kuvionuoteista kohti perinteistä nuottikuvaa. Lievästi kehitysvammaisen aikuisoppilaan prosessi kuvionuoteista perinteisen nuottikuvan oppimiseen. Opinnäytetyö. Varhaisiän musiikkikasvatus. Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu: Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/120901/Ilanen_Laura.pdf?sequence=1

Joensuu, M. 215. Kuvionuottimenetelmän hyödyntäminen musiikin yleisopetuksessa. Maisterintutkielma. Musiikkikasvatus. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/46141>

Laurea. 2017. Laurean opinnäytetyöohje. Viitattu: 28.8.2017. Saatavissa <https://laurea-uas.sharepoint.com/sites/linkfi/Dokumentit/Laurean%20opinn%C3%A4ytety%C3%B6hje.pdf>

McQuinness, C. Rafferty, H. Sheehy, N. Sproule, L. Trew, K. Walsh, G. 2006. An appropriate curriculum for 4-5-year-old children in Northern Ireland: comparing play-based and formal approaches. *Early Years*. Volume 26, toinen numero. Viitattu: 27.8.2017. Saatavissa <http://www.tandfonline.com.nelli.laurea.fi/doi/pdf/10.1080/09575140600760003?needAccess=true>

Nummi, V. Sinkko, E. 2012. Ukosta, kummituksesta ja vähän kissoistakin - Tarinasäveltäen lapsen maailma tutummaksi päiväkodin aikuisille. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/49713/Nummi_Vilma-Sinkko_Emmi.pdf?sequence=1

Nuorsaari, A. 2016. Kuvionuotti -interventio -monitapaustutkimus esiopetuksessa. Pro-gradu tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/168183/anna-nuorsaari.pdf?sequence=2>

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Opetushallitus. Viitattu: 27.8.2017. Saatavissa http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Opetushallitus. Varhaiskasvatus. Viitattu: 27.8.2017. Saatavissa http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Peuna, M. 2015. Kuvionuotit pianonsoiton alkeisopetuksen siirtymävaiheessa. Pro-gradu tutkielma. Musiikkikasvatuksen koulutus. Oulun yliopisto. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201505071481.pdf>

Rantala, K. 2014. Narratiivisuus musiikkikasvatuksessa. Tapaustutkimus musiikkileikkikoulupedagogiikasta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu: 27.8.2017. Saatavissa <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95022/978-951-44-9395-9.pdf?sequence=1>

Sibelius-Akatemia (1). Notaatio. Viitattu: 31.8.2017. Saatavissa <http://www2.siba.fi/muste1/index.php?id=4&la=fi>

Sibelius-Akatemia (2). Sävelnimet ja oktaavialat. Viitattu: 31.8.2017. Saatavissa <http://www2.siba.fi/muste1/index.php?id=8&la=fi>

Tarinasäveltäminen. Tarinasäveltäminen. 2015. Viitattu: 8.6.2017. Saatavissa <http://www.tarinasaveltaminen.fi/?pinc=14>

Tiede. 2006. Ihminen on taituri jo syntyessään. Viitattu: 28.8.2017. Saatavissa http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/ihminen_on_taituri_jo_syntyessaan

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu: 26.8.2017. Saatavissa http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. Viitattu: 28.8.2017. Saatavissa https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Painamattomat lähteet

Haastattelu (1) 13.4.2017. Henkilökunnan alkuhaastattelu

Haastattelu (2) 21.6.2017. Henkilökunnan loppuhaastattelu

Kuviot

Kuvio 1: Kuvionuottien sävelten värit	21
Kuvio 2: Kuvionuottien oktaavien muodot	21
Kuvio 3: Kuvionuottien sävelet nuottiviivastolla ja kuvionuotit pianossa.....	22
Kuvio 4: Kuvionuotit bassossa.....	22
Kuvio 5: Kuvionuottien aika-arvot verrattuna perinteisiin nuotteihin.....	23
Kuvio 6: Kuvionuottien tauot verrattuna perinteisen nuottikirjoituksen taukoihin	23
Kuvio 7: Ylennys kuvionuoteilla Kuvio 8: Alennus kuvionuoteilla	24
Kuvio 9: 4/4-tahti kuvionuoteilla Kuvio 10: 3/4-tahti kuvionuoteilla.....	24
Kuvio 11: 3/8-tahti kuvionuoteilla	24
Kuvio 12: Melodianuotti kuvionuoteilla kirjoitettuna	24
Kuvio 13: Komppilappu kuvionuoteilla kirjoitettuna	25
Kuvio 14: C-duuri kuvionuoteilla ilmaistuna Kuvio 15: D-duuri kuvionuoteilla ilmaistuna	

Taulukot

Taulukko 1: Musiikin hyödyt lapsen kehitykselle	17
---	----

Liitteet

Liite 1: Vanhemmille jaettu opinnäytetyön suostumuslomake	85
Liite 2: Henkilökunnan alkuhaastattelu	89
Liite 3: Henkilökunnan loppuhaastattelu	90
Liite 4: 1. tuokion palautelomake.....	92
Liite 5: 2. tuokion palautelomake.....	93
Liite 6: 3. tuokion palautelomake.....	94
Liite 7: 4. tuokion palautelomake.....	96
Liite 8: 5. tuokion palautelomake.....	98
Liite 9: 6. tuokion palautelomake.....	99
Liite 10: 7. tuokion palautelomake	100
Liite 11: 8. tuokion palautelomake	101
Liite 12: 9. tuokion palautelomake	102
Liite 13: 10. tuokion palautelomake.....	103
Liite 14: Tuokiosuunnitelmat	105
Liite 15: Tuokioilla käytetyt materiaalit	119
Liite 16: Päiväkodille koostettu vihkonen kuvionuottien käyttömahdollisuuksista.....	120

Liite 1: Vanhemmille jaettu opinnäytetyön suostumuslomake

Hei,

Olen Maria Repo, kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta. Suoritan tällä hetkellä toiminnallista opinnäytetyötä päiväkodissa X. Opinnäytetyössäni ohjaan musiikkituokioita 4-5 -vuotiaille käyttäen kuvionuotteja. Kuvionuotit ovat Kaarlo uusitalon kehittämä menetelmä, jossa nuottien musiikillinen informaatio välitetään muotojen ja värien avulla. Näin kaikkien on mahdollista soittaa. Opinnäytetyöni päätavoitteina on testata kuvionuottien soveltuvuutta varhaiskasvatukseen, antaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä lisätä lasten soittotaitoja. Tuokiot eivät korvaa viikottaista muskaria, vaan ne järjestetään päiväkodin muun toiminnan osana.

Opinnäytetyöni toteutus on aikavälillä 19.4.-19.5. Tulen ohjaamaan kaksi tuokiota viikossa viiden viikon ajan, joten yhteensä tuokioita tulee olemaan kymmenen. Tuokioilla tullaan käsittelemään kaikkia musiikkikasvatuksen keskeisiä sisältöjä (rytmiä, tempoa, melodiaa, äänen kestoa, harmoniaa, musiikin muotoa, dynamiikkaa sekä sointiväriä) sekä lähes kaikkia toimintaapoja (kuuntelua, laulua, soittoa sekä liikkumista). Tuokiot tulevat olemaan lapsilähtöisiä ja osallistavia niin, että lapset nauttivat niistä. Toimintatuokioiden lisäksi havainnoin lapsia ja heidän musiikillisia taitojaan ja kehitystään osana työtäni. Käytän havainnoinnista saamaani tietoa työni arvioimiseen.

Olen aiemmin ohjannut lapsia päiväkotiympäristössä kolmannessa työharjoittelussani, jonka suoritin Australialaisessa päiväkodissa. Siellä ohjasin myöskin musiikkituokioita päiväkodin eri lapsiryhmille. Lisäksi olen ohjannut musiikkia 1-3 -vuotiaille ja heidän vanhemmilleen erään opintojakson projektissa. Muuten olen ohjannut paljon lasten liikuntaa, ohjaan tällä hetkellä liikuntaleikkikoulua 2-5 -vuotiaille sekä lasten jumppia 3-6 -vuotiaille. Lisäksi olen ohjannut lasten kesäleiriä 6-13 -vuotiaille vuonna 2015.

Lopuksi kirjoitan opinnäytetyöstäni raportin. Raportissa käsittelem toimintatuokioitani sekä teorian tietoa lasten ohjaamiseen ja varhaisiän musiikkikasvatukseen liittyen. Tämä raportti tallennetaan opinnäytetyöni päätteeksi Theseukseen, joka on ammattikorkeakoulujen opinnäytetyötietokanta. Käsittelem itse työn aikana saamiani tietoja, enkä tule käsittelemään mitään lapsista mahdollisesti saamiani henkilötietoja raportissa. Tulen myös kirjoittamaan raportin niin, ettei siitä voida tunnistaa ketään yksittäistä lasta. Kaikki työni aikana saamani tieto yksittäisiä lapsia koskien siis jää ainoastaan minulle. Seuraavalla sivulla vielä vakuutus työn luottamuksellisuudesta ja eettisyydestä. Työni valmistuttua raporttini jää Theseukseen, josta sen voi käydä myöhemmin lukemassa. Muut lasten tietoja sisältävät tiedostot (kuten havaintoni lapsista) hävitän opinnäytetyöni hyväksymisen jälkeen.

Seuraavalla sivulla on vakuutus työn luottamuksellisuudesta ja eettisyydestä, joka sisältyy myös opinnäytetyösopimukseeni. Kolmannella sivulla on suostumuslomake, jonka täyttämällä saan luvan ohjata ja havainnoida lastasi osana opinnäytetyötäni. Jos sinulle herää kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen, ota toki minuun yhteyttä.

Kiitos yhteistyöstä,
Maria Repo

mariaemiliarepo@hotmail.com

**Vakuutus siitä, että opiskelija
sitoutuu noudattamaan tutkimuseettisiä periaatteita opinnäytetyössä:**

Olen tietoinen siitä, että terveystieteiden- ja sosiaali-alan opiskelijana opinnäytetyön tekemiseen sovelletaan vaitiolovelvollisuutta, josta on säädetty mm. Laissa sosiaali- ja terveysalan asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812/15 §) ja Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/3/17 §). En saa sivullisille luvatta ilmaista yksityisen henkilön tai perheen tietoja, josta olen opinnäytetyön perusteella saanut tiedon. Sitoudun pitämään tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksittäisiä henkilöitä koskevat tiedot luottamuksellisena. Salassapitovelvollisuus säilyy opintojen loppumisen jälkeen.

Noudatan tiedonhankinnassa ja aineiston käsittelyssä luottamuksellisuutta ja totuudellisuutta. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, ettei opinnäytetyöstä koidu mitään haittaa siihen osallistuville henkilöille. Noudatan toiminnassani Laurean tutkimuseettisiä ohjeita.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

Olen antanut Maria Revolle luvan ohjata ja havainnoida lastani osana opinnäytetyötään. Lasten henkilötietoja ei tulla välittämään eteenpäin eikä lopullisesta raportista voida tunnistaa keitä lapsia on ohjattu ja havainnoitu. Olen saanut tarpeeksi tietoa opinnäytetyöstä ja Marian yhteystiedot, jotta voin ottaa häneen yhteyttä jos mieltäni askarruttaa jokin.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 2: Henkilökunnan alkuhaastattelu

Mitä tiedät kuvionuoteista?

Minkälainen kuva sinulla on kuvionuottien käytöstä? Mitä tietoja/taitoja siihen vaaditaan?

Ajatteletko, että voisit itse käyttää kuvionuotteja osana työnkuvaasi?

Miten näet kuvionuottien soveltuvan varhaiskasvatukseen? Hyvin/huonosti/ei ollenkaan?

Liite 3: Henkilökunnan loppuhaastattelu

Mitä tiedät kuvionuoteista?

Minkälainen kuva sinulla on kuvionuottien käytöstä? Mitä tietoja/taitoja siihen vaaditaan?

Ajatteletko, että voisit itse käyttää kuvionuotteja osana työnkuvaasi? Jos kyllä, miten?

Miten näet kuvionuottien soveltuvan varhaiskasvatukseen? Hyvin/huonosti/ei ollenkaan?

Mitä hyötyä kuvionuoteista voisi olla varhaiskasvatuksessa (työyhteisön ja/tai työntekijän ja/tai lapsen ja/tai perheen näkökulmasta)?

Minkälaisia haasteita kuvionuottien käytössä voisi tulla vastaan varhaiskasvatuksessa (työyhteisön ja/tai työntekijän ja/tai lapsen ja/tai perheen näkökulmasta)?

Liite 4: 1. tuokion palautelomake

Mistä lapset olivat kiinnostuneita?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Missä harjoituksessa kaikki lapset olivat mukana?

Missä lapsia täytyi auttaa?

Mikä oli lapsille uutta?

Mikä oli lapsille helppoa? (muodot, värit, nuoteista soittaminen, kielisoitinten soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (muodot, värit, nuoteista soittaminen, kielisoitinten soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Miten lapset suhtautuivat ohjaajaan?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lapset toimivat yhdessä?

Liite 5: 2. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Missä harjoituksessa kaikki lapset olivat mukana?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Jos joku lapsista ei osallistunut, mitä hän teki?

Miten lapset reagoivat kuvionuotteihin?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 6: 3. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Missä harjoituksessa kaikki lapset olivat mukana? (Jos joku lapsista ei osallistunut, mitä hän teki?)

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Miten lapset reagoivat kuvionuotteihin?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lasten sykkeessä soitto sujui?

Miten lasten yhteissoitto sujui?

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden

ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 7: 4. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Missä harjoituksessa kaikki lapset olivat mukana? (Jos joku lapsista ei osallistunut, mitä hän teki?)

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Miten lapset hahmottivat peräkkäisyyden?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lasten sykkeessä sujui?

Miten lasten yhteissoitto sujui?

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden

ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 8: 5. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lapset hahmottivat peräkkäisyyden?

Miten lasten sykkeessä soittaminen & säestäminen sujui?

Miten lapset seurasivat ”nuottia” säestämässä?

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 9: 6. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lapset hahmottivat peräkkäisyyden?

Miten lapset hahmottivat peräkkäisyydestä kuvionuotteihin siirtymisen?

Miten lasten melodiasoitto sujui?

Miten lasten sykkeessä soittaminen & säestäminen (yhteissoitto) sujui?

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Miten lapset seurasivat nuottia? (katsotaanko sinne mitä näytän/nuottilappuun? Katsotaanko välissä sormia?)

Liite 10: 7. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lasten sykkeessä soittaminen & säestäminen (yhteissoitto) sujui?

Miten lapset seurasivat nuottia? (katsotaanko sinne mitä näytän/nuottilappuun?
Katsotaanko välissä sormia?)

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 11: 8. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Miten lasten sykkeessä soittaminen & säestäminen (yhteissoitto) sujui?

Miten lapset seurasivat nuottia? (katsotaanko sinne mitä näytän/nuottilappuun?
Katsotaanko välissä sormia?)

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 12: 9. tuokion palautelomake

livatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Nauttivatko lapset eri soitinten kokeilusta? Ymmärrettiinkö esim. kitaran värikoodaus?

Miten lasten sykkeessä soittaminen & säestäminen (yhteissoitto) sujui?

Miten lapset seurasivat nuottia? (katsotaanko sinne mitä näytän/nuottilappuun?
Katsotaanko välissä sormia?)

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 13: 10. tuokion palautelomake

Olivatko lapset kiinnostuneita harjoituksista? Mistä erityisesti?

Mihin harjoitukseen lapsia piti motivoida?

Oliko jokin lapsille uutta? Mikä?

Miten lapset seurasivat ohjeita?

Oliko lasten toiveita kuunneltu? Kuunneltiinko niitä myös tuokion aikana?

Miten lasten sykkeessä soittaminen & säestäminen (yhteissoitto) sujui?

Saivatko lapset onnistumisen kokemuksia soittamisesta?

Miten lapset seurasivat nuottia? (katsotaanko sinne mitä näytän/nuottilappuun?
Katsotaanko välissä sormia?)

Mikä oli lapsille helppoa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Mikä vaikeaa? (esim. muodot, värit, nuoteista soittaminen, ohjeiden kuuntelu, ohjeiden

ymmärtäminen, hienomotoriikka)

Liite 14: Tuokiosuunnitelmat

1. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
"Kiva kaveri" -laulu	Lauetaan laulu, jossa jokainen lapsi huomioidaan	Nimien opettelu, yksilöllinen huomiointi
Mitä tehdään	Lauetaan mitä tehdään laulu, jossa jokainen lapsi saa päättää toiminnan mitä yhdessä tehdään	Nimien opettelu, huomiointi, musiikin muodon (a ja b osan) hahmottaminen
Tilassa liikkuminen	Liikutaan tilassa musiikin soidessa. Ohjaajan merkistä käydään tervehtimässä kaveria eri kehon osin. Myös ohjaaja leikkii mukana.	Kontaktin saaminen ohjaajaan ja muihin lapsiin
Musiikin tahtiin liikkuminen	Liikutaan tilassa eri tavoin musiikin soidessa. Kun musiikki pysähtyy, pysähdytään	Reaktioharjoitus. Äänen keston hahmotus, toiminnan aloittaminen ja lopettaminen merkistä
Kehotaputus	Läpsyttellään reisiä ohjaajan mallin mukaan. Kun ohjaaja lopettaa, tulee lastenkin lopettaa. Kun ohjaaja läpsyttelee, lapsetkin läpsyttelevät	Reaktioharjoitus. Äänen keston hahmottaminen, toiminnan aloittaminen ja lopettaminen merkistä
"Music man" -laulu	Lauetaan englannin kielinen laulu suomenkielisillä sanoilla. Jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan.	Musiikin muodon hahmottaminen
Ystäväni tuttavani	Lauetaan laulu ja leikitään leikki sen kanssa	Kontaktin saaminen ohjaajaan
Suljen ihanan soittorasian	Lauetaan laulu ja leikitään leikki sen kanssa	Tuokion päätös

2. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauetaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen
Liikutaan tilassa	Liikutaan tilassa. Musiikin pysähtyessä etsitään kaveri, jolle sanotaan päivää eri kehon osilla. Myös ohjaaja leikkii mukana	Kontaktin saaminen ohjaajaan, äänen keston hahmotus
Pysähdy, kun musiikki loppuu	Liikutaan eri tavoin tilassa musiikin tahtiin. Kun musiikki pysähtyy, jähmetytään paikalleen.	Toiminnan aloitus ja lopetus merkistä, energian purkaminen, äänen keston hahmotus
Taputuksen/läpsytyksen seuraus	Ohjaaja läpsyttelee reisiä lasten mallina, lapset tekevät perässä. Kun ohjaaja lopettaa läpsyttelyn, myös lapset lopettavat. Kokeillaan eri materiaalien	Toiminnan aloitus ja lopetus merkistä (eli ohjeiden seuraaminen), äänen keston hahmotus

	taputtelua.	
Nuotti-olion esittely	Ohjaaja kertoo lapsille, että tuntee nuotti-olion. Oliolla ei ole nimeä, keksitään se yhdessä. Pohditaan myös miltä olio näyttää. Ohjaaja kertoo, että nuotti-olio osaa puhua vain musiikin nuottikieltä.	Seuraavan harjoituksen pohjustaminen
Postilaatikko	Ohjaaja kertoo, että olio on halunnut lähettää lapsille viestin. Esitellään postilaatikko, josta olion viesti löytyy. Viritetään kehot viestin lukemiseen koskemalla korvia, silmiä ja ravistelemalla kaikki raajat. Valitaan yksi lapsista avaamaan posti ja tutkitaan yhdessä mitä laatikosta löytyy. Viestinä on nuottilaatikoja ja monta punaista ympyrää, joille on merkitty paikka laatikoihin. Kerrotaan, että olio on hidas kirjoittamaan ja jatkaa viestiään ensi kerralla.	Kuvionuottien esittely hausalla tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta, myöhemmän melodiasoiton kokeilun pohjustaminen
Etsitään punaista	Kysytään lapsilta, tietävätkö he mikä väri lapuissa on? Etsitään tilasta mahdollisimman monta punaista asiaa. Voidaan myös pohtia, mikä muu voi olla punaista, kuin tilassa olevat asiat.	Punaiseen tutustuminen
Taputus punaisen kanssa	Kokeillaan uudestaan taputella kehoa ja eri pintoja mutta nyt niin, että punaisen merkin näkyessä soitetaan ja merkin kadotessa lopetetaan	Toiminnan aloitus ja lopetus merkistä, äänen keston hahmotus, kuvionuottien elementtien sisällyttäminen "tavallisiin" harjoituksiin
Sisilisko	Lauletaan sisiliskolaulu. A-osassa (nopeampi) lapset saavat läpsytellä reisiä, B-osassa (hidas) huojutaan ja heilutellaan käsiä ylhäällä. Vaihdetaan toimintoja niin, että A-osassa juostaan vapaasti tilassa ja B-osassa huojutaan paikallaan.	Musiikin muodon hahmottaminen, energian purkaminen, ohjeiden seuraaminen
Varalle Zemer atik	Kuunnellaan Zemer atik -laulu. Tanssitaan laulun mukana yhdessä. Varaohjelma, tehdään jos on ylimääräistä aikaa.	Musiikin muodon hahmottaminen, ohjeiden seuraaminen
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen saaminen lapsilta
Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion päätös

3. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen
Pysähdy, kun musiikki loppuu	Liikutaan eri tavoin tilassa musiikin tahtiin. Kun musiikki pysähtyy, jähmetytään paikalleen. Ohjaajan ohjeesta etsitään jotain punaista	Energian purkaminen, äänen keston hahmotus, ohjeiden seuraaminen, edellisen tunnin asian muistelu
Sade	Tehdään lattiaan sormilla ja käsillä sadetta. Ensin tehdään tihkusadetta sormilla oikein nopeasti, sitten isoja pisaroita käsillä oikein hitaasti	Tempon esittely
Sisilisko	Lausutaan yhdessä ensin laulun sanat muistutukseksi, koska viimeksi kaikki eivät olleet paikalla. Kuunnellaan kun ohjaaja laulaa laulun. Pohditaan, kumpi laulun osista (A vai B) on nopea ja kumpi hidas. Soitetaan yhdessä laulun mukana nopeasti ja hitaasti	Tempon hahmottaminen, edellisen tunnin asioiden muistuttelu, eri tempojen harjoittelu
Postilaatikko	Kerrataan, että ohjaaja tunki nuottiolion jolta saimme viimeksi postia. Keksitään oliolle yhdessä nimi (tai vahvistetaan vanha). Avataan postilaatikko, josta paljastuu ruskeita nuotteja. Asetetaan viestin sisältö oikeisiin paikkoihin. Etsitään tilasta ruskeita asioita	Kuvionuottien esittely hausalla tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta, myöhemmän melodiasoiton kokeilun pohjustaminen
Liikkumiset	Liikutaan lasten keksimin tavoin tilassa ruskean ja punaisen välillä (merkit teipattu seiniin).	Musiikin muodon hahmottaminen, ruskeaan tutustuminen
Alicia thubi thubi	Liikutaan tilassa laulun rytmissä punaisen ja ruskean välillä. Harjoitellaan rytmissä liikkumista. Koitetaan erottaa laulun A ja B osa. A osassa mennään kohti punaista ja B osassa kohti ruskeaa. Lauletaan laulua hitaasti ja nopeasti ja muutetaan liikkumisrytmiä tempon mukaan	Sykkeessä pysymisen harjoittelu, musiikin muodon hahmottaminen, tempon hahmottaminen
Varalle: sisilisko	Liikutaan sisilisko-laulun tahtiin punaisen ja ruskean välillä	Musiikin muodon hahmottaminen, sykkeessä pysymisen harjoittelu, tempon hahmottaminen
Ryhmissä soitto	Otetaan rytmimunat ja kerrataan merkistä soittoa. Ohjaaja jakaa lapset kahteen ryhmään ja pyytää toista ryhmää seuraamaan punaista merkkiä ja toista ruskeaa. Soitetaan eri aikaan	Ohjeiden seuraaminen, kuvionuottien elementtien sisällyttäminen "tavallisiin" harjoituksiin,

	ja samaan aikaan	yhteissoiton harjoittelu
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen saaminen lapsilta, tuokion arviointi
Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus

4. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Koitetaan soittaa perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen
Musiikin mukaan liikkuminen	Liikutaan ympäri tilaa kun musiikki soi. Kun musiikki pysähtyy, mennään ohjaajan huutaman värin luokse	Energian purkaminen, äänen keston hahmotus, ohjeiden seuraaminen, edellisen tunnin asian muistelu
Sammakot kiinni	Ohjaaja asettaa lattialle merkin. Sovitaan lasten kanssa yhdessä, mikä tämä merkki on. Ohjaaja kertoo että asia pitäisi ottaa yhtäaikaan kiinni. Ohjaajan laskusta otetaan yhtä aikaa otus/eläin kiinni. Lisätään merkkien määrää yksitellen kuitenkin enintään neljään	Peräkkäisyyden harjoittelu, rytmin hahmottaminen
Postilaatikko	Avataan postilaatikko, josta paljastuu harmaita merkkejä. Laitetaan merkit oikeille paikoille viestiin. Etsitään tilassa olevia harmaita asioita	Kuvionuottien esittely hausalla tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta, myöhemmän melodiasoiton kokeilun ja säestämisen pohjustaminen
Ulle dulle dof	Ohjaaja lausuu lorua Ulle dulle dof. Lapset koittavat kävellä/hyppiä tilassa lorun tahtiin.	Rytmin hahmottaminen
Alicia thubi thubi	Taputetaan kappaleen perussyke käsillä tai kehoon. Ohjaaja soittaa rummulla perussykettä ja lapset koittavat astua aina kun kuulevat rummun äänen (kuljetaan sykkeessä). Tempo voidaan hidastaa ja nopeuttaa. Otetaan rytmimunat ja kokeillaan soittaa samaan aikaan kun astutaan, eli samaan aikaan kun kuuluu rummun ääni. Jos harjoitus sujuu, voidaan kulkea kappaleen muodon mukaan värien välillä	Rytmin hahmottaminen (musiikin muodon hahmottaminen)
Rytmimunilla soitto	Muistellaan ryhmissä merkin seuraamista. Säestetään ryhmissä	Yhteissoiton harjoittelu, ohjeiden seuraaminen, rytmin

	ohjaajan laulamaa kappaletta ohjaajan merkkien mukaan	hahmottaminen
Varalle Hyvää yötä ja huomenta	Kuunnellaan kappale kerran yhdessä. Liikutaan kappaleen muodon mukaan sykkeessä punaisen, ruskean ja harmaan välillä	Musiikin muodon hahmottaminen, kuvionuottien elementtien sisällyttäminen "tavallisiin" harjoituksiin
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion arviointi
Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus

5. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Koitetaan taputtaa perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen
Musiikin mukaan liikkuminen	Liikutaan ympäri tilaa kun musiikki soi. Kun musiikki pysähtyy, mennään jonkun seinällä olevan värin luokse. Ohjaaja antaa tehtäviä eri väreihin liittyen (etsi tämä väri tilasta, etsi tämä väri omista tai kaverin vaatteista, miettikää ryhmässä tämän värinen kasvi/kukka, miettikää ryhmässä tämän värinen eläin, miettikää ryhmässä tämän värinen marja/hedelmä, menkää näistä kivoimman värin luo, miettikää ryhmässä voiko jokin ihmisessä olla tämän väristä). Voidaan myös koittaa liikkua rytmissä muutaman "normaalin" kierroksen jälkeen.	Energian purkaminen, äänen keston hahmotus, ohjeiden seuraaminen, edellisen tunnin asian muistelu
Matala-korkea -tutustuminen	Ohjaaja soittaa lapsille korkeita ja matalia ääniä. Pohditaan minkälaisia äänet ovat (korkeita/matalia). Kysytään lapsilta, osaavatko he tehdä korkeita ääniä? Entäs matalia? Lapset laittavat vielä silmät kiinni ja ohjaaja soittaa erilaisia ääniä, lasten tulee kertoa oliko ääni korkea vai matala	Matalan ja korkean hahmottaminen
Ruusperi	Opetellaan Ruusperi-laulun sanat. Juostaan tilassa laulua laulaen. "Sekö hajosi" -sanojen jälkeen pysähdytään. Ohjaaja	Matalan ja korkean hahmottaminen, ohjeiden kuunteleminen

	kysyy kumpi mutteri on irti, ylämutteri (korkealla äänellä) vai alamutteri (matalalla äänellä). Lapset kertovat tai näyttävät kumpi. Kiinnitetään mutteri kiinni oikeanlaista ääntä tuottaen (korkeaa/matalaa)	
Postilaatikko	Avataan postilaatikko, josta paljastuu sinisiä merkkejä. Laitetaan merkit oikeille paikoille viestiin. Etsitään tilassa olevia sinisiä asioita	Kuvionuottien esittely hausalla tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta, myöhemmän melodiasoiton kokeilun ja säestämisen pohjustaminen
Sammakot kiinni	Muistellaan viime kertaista olion/eläimen pyydystystä ja kokeillaan sitä muutaman kerran muistin virkistykseksi. Ohjaaja kertoo, että tällä kertaa litsataan olio/eläin. Sovitaan yhdessä mikä tämä olio/eläin on. Ohjaajan laskusta litsataan oliot/eläimet yhtä aikaa. Vaihdetaan osa merkeistä hieman pitempiin ja kerrotaan, että näitä pitää litsata kahden laskun verran. Kokeillaan vielä niin, että otetaan yksi merkki, jota pitää litsata neljän laskun verran. Lasten taitojen mukaan voidaan yhdistellä lyhyitä ja pitempiä merkkejä.	Peräkkäisyyden harjoittelu, äänen keston hahmottaminen, rytmin hahmottaminen, melodiasoiton pohjustaminen
Jäniksellä pitkät korvat	Otetaan lasten kanssa perussyke reisiin. Ohjaaja laulaa jäniksellä pitkät korvat -laulua ja leikkii lapsille malliksi laululeikin, lapset tekevät perässä. Kun ollaan laulettu laulu kerran koetetaan säestää se laattasoittimilla ja rytmimunilla. Annetaan kaikkien kokeilla säestämistä melodiasoittimilla. Voidaan kysellä lopuksi lapsilta kumpi ääni on korkeampi, punainen vai sininen	Säestämisen harjoittelu, rytmin hahmottaminen, matala-korkea erottelu
Varalle hyvää yötä ja huomenta	Kuunnellaan kappale kerran yhdessä. Liikutaan kappaleen muodon mukaan sykkeessä punaisen, ruskean ja harmaan/sinisen välillä	Musiikin muodon hahmottaminen, kuvionuottien elementtien sisällyttäminen "tavallisiin" harjoituksiin
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion arviointi
Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus

6. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauetaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Koitetaan taputtaa perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen
Musiikin mukaan liikkuminen	Liikutaan ympäri tilaa kun musiikki soi. Kun musiikki pysähtyy, mennään ohjaajan huutaman värin luokse. Lopussa voidaan valita väri itse ja ohjaaja antaa niihin liittyen eri tehtäviä, kuten edellisellä tuokiolla. Liikutaan myös musiikin rytmin mukaan	Energian purkaminen, äänen keston hahmotus, ohjeiden seuraaminen, edellisen tunnin asian muistelu
Pitkiin ja lyhyisiin ääniin tutustuminen	Ohjaaja soittaa lapsille pitkiä ja lyhyitä ääniä. Pohditaan minkälaisia äänet ovat (pitkiä vai lyhyitä). Kysytään lapsilta osaavatko he itse tehdä pitkiä ääniä? Entäs lyhyitä?	Äänen keston hahmottaminen
Äänien mukaan liikkuminen	Ohjaaja soittaa eri pituisia ääniä, lapset liikkuvat tilassa niiden mukaan (esim. lyhyet äänet pomppien/äkkinäisesti ja pitkät hitaasti/koko ajan liikkuan). Huomioidaan myös tauot	Äänen keston hahmottaminen, ohjeiden seuraaminen
Sammakot kiinni	Muistellaan edellisen tuokion liitsattua eläimiä/otuksia. Harjoitellaan lyhyempää ja pitempää litsausta kertaukseksi. Esitellään lapsille laatikko, johon mahtuu aina neljä eläintä/oliota. Jatketaan litsaamista niin, että aina jokaisella laskulla ei tarvitsekaan litsata mitään (esitellään tauot). Yhdistellään pitempiä ja lyhyempiä litsauksia (esitellään myös pisteellinen puolinuotti)	Peräkkäisyyden harjoittelu, äänen keston hahmottaminen, rytmin hahmottaminen, melodiasoiton pohjustaminen
Melodiasoiton harjoittelu	Kerrotaan lapsille, että seuraavaksi he pääsevät jatkamaan litsausta soittimia soittaen. Annetaan tulostettuna lapsille muutama valmis helppo melodialappu, jotka soitetaan laattasoittimiin tai pianoon. Lasten taitojen mukaan voidaan kokeilla myös melodioita, joissa on kaksi tai kolme eri säveltä.	Melodiasoiton harjoittelu, peräkkäisyyden siirtäminen soittimiin, äänen keston hahmottaminen
Postilaatikko	Avataan postilaatikko, josta paljastuu uudenlaisia merkkejä, joista osa on samoja kuin	Kuvionuottien esittely hausalla tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta,

	edellisillä kerroilla. Uutena värinä tulee musta. Laitetaan merkit oikeille paikoille viestiin. Laatikossa on myös lappu, joka kertoo että tämä viesti on valmis. Etsitään tilassa olevia mustia asioita	melodiasoiton ja säestämisen pohjustaminen
Valmiin viestin tutkiminen	Ohjaaja kysyy lapsilta, näkevätkö he tilassa viestin merkkejä. Kun on hoksattu piano/laattasoittimet, ohjaaja soittaa melodian lapsille. Viesti paljastuu lastenlauluksi Pienen pieni veturi	Viestin (eli kuvionuotti-informaation) konkretisointi ja siirto soittimiin
Viestin soittaminen	Kokeillaan soittaa viestiä yhdessä. Lasten taitojen mukaan 1 tai 2 lasta saa soittaa melodiaa, tai sitten ohjaaja soittaa sen. Muut lapset säestävät sekä melodia-että rytmisoittimin. Vaihdetaan niin, että kaikki saavat kokeilla kaikkia vaihtoehtoja.	Yhteissoiton harjoittelu, säestämisen harjoittelu, edellisten tuokioiden asioiden yhdistely (melodiasoiton harjoittelu)
Varalle jonkin tutun kappaleen säestäminen ja laulaminen (vastaaminen nuotti-oliolle)	Lapset kertovat, millä laululla he haluaisivat vastata nuotti-oliolle. Harjoitellaan laulun säestämistä ja laulamista. Ohjaaja lupaa välittää viestin eteenpäin	Lasten toiveiden kuunteleminen, yhteissoiton ja säestämisen harjoittelu
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion arviointi
Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus

7. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Koitetaan taputtaa perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen
Eri tunnelmien kuuntelu ja niiden mukaan liikkuminen	Ohjaaja soittaa lapsille duuri- ja mollisointuja. Lapset näyttävät ilmeillään miltä sointu kuulostaa. Tämän jälkeen kuunnellaan yhdessä muutama erilaisia tunnelmia omaava musiikkipätkä ja keskustellaan niistä. Lopuksi soitetaan samat pätkät uudelleen ja liikutaan niiden mukaan	Sointiväriin hahmottaminen, kuuntelemisen harjoittelu, energian purkaminen
Korkean ja matalan arvuuttelu	Lapset laittavat silmät kiinni ja ohjaaja soittaa erilaisia ääniä, lasten tulee kertoa oliko ääni	Korkean ja matalan hahmottaminen, lasten osallistaminen, korkea-matala

	korkea vai matala. Tämän jälkeen ohjaaja soittaa kaksi ääntä peräkkäin ja lasten tulee arvata kumpi ääni oli korkeampi. Ohjaaja myös kertoo minkä värisiä säveliä soittaa. Annetaan myös muutaman lapsen kokeilla korkeiden ja matalien äänien soittoa	informaation liittäminen kuvionuotti-informaatioon
Musiikin mukaan liikkuminen	Ohjaaja laittaa musiikkia soimaan, jonka taso vaihtelee korkean ja matalan välillä. Lasten tulee kuunnella musiikkia ja liikkua sen mukaan, missä kappaleen säveltaso liikkuu (korkealla = kurotetaan ylöspäin/liikutaan korkealla, matalalla = kuljetaan mahdollisimman matalalla)	Korkean ja matalan hahmottaminen
Sointujen/äänien kuuntelu	Ohjaaja soittaa lapsille useita ääniä samanaikaisesti. Pohditaan lasten kanssa miltä ääniyhdistelmä kuulosti (hyvältä = harmonia). Annetaan myös muutaman lapsen kokeilla useiden äänien samanaikaista soittoa.	Harmonian hahmottaminen, lasten osallistaminen
Viestin selvittäminen ja soittaminen	Ohjaaja kysyy lapsilta muistavatko he, mistä viestin merkkejä löytyy. Ohjaaja soittaa melodian lapsille. Viesti paljastuu lastenlauluksi Pienen pieni veturi. Kokeillaan soittaa viestiä yhdessä. Lasten taitojen mukaan 1 tai 2 lasta saa soittaa melodiaa, tai sitten ohjaaja soittaa sen. Muut lapset säestävät sekä melodia-että rytmisoittimin. Vaihdetaan niin, että kaikki saavat kokeilla kaikkia vaihtoehtoja	Yhteissoiton harjoittelu, säestämisen harjoittelu, edellisten tuokioiden asioiden yhdistely (melodiasoiton harjoittelu)
Oliolle vastaaminen	Keksitään, miten oliolle voidaan vastata. Soitetaan vastauslaulu oliolle. Ohjaaja lupaa välittää viestin eteenpäin	Lasten toiveiden kuunteleminen, yhteissoiton ja säestämisen harjoittelu
Varalle kiinalainen tanssi	Kuunnellaan yhdessä kappale kiinalainen tanssi ja koitetaan erottaa sieltä jousi- ja puhallinsoittimet. Jaetaan ryhmä kahteen. Kuunnellaan kappale uudestaan ja toinen ryhmä saa tanssia musiikin mukana kun jousisoittimet soivat ja toinen kun puhallinsoittimet soivat	Kuuntelun harjoittelu, musiikin osatekijöiden erottelu
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion arviointi

Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus
----------------------------	--	-----------------

8. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Koitetaan taputtaa perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen
Nuottien mukaan liikkuminen	Ohjaaja näyttää lapsille eri aika-arvoisia nuotteja. Muistellaan kuinka pitkä mikäkin nuotti oli. Ohjaaja näyttää tempoa ja nuottia ja lapset liikkuvat ohjaajan ohjeiden mukaan. Jos esim näytetään 1/4 nuotteja niin tehdään uusi liike jokaisella iskulla, kun ohjaaja vaihtaa puolinuotteihin, liike tehdään harvemmin. Jos joku lapset haluavat tulla näyttämään tempoa niin annetaan tähän myös mahdollisuus. Jatketaan harjoitusta niin, että lapset saavat vuorollaan tulla soittamaan neljä iskua valitsemaansa soittimeen. Jokainen lapsi pääsee vuorollaan kokeilemaan. Neljän iskun jälkeen on seuraavan vuoro	Äänen keston hahmottaminen, rytmin hahmottaminen, nuottien seuraaminen, sykkeeseen soitto
Soittoenergian purkaminen	Kerrotaan lapsille, että kohta lähdetään soittamaan. Ensin he saavat kuitenkin kokeilla soittimia vapaasti minuutin tai kahden ajan	Soittoenergian purkaminen
Soittamisen harjoittelu	Ohjaaja jakaa ryhmän puoliksi. Jatketaan "Pienen pieni veturi" -kappaleen harjoittelemista. Puolet ryhmästä soittaa rytmisoittimia ja puolet melodiasoittimia. Harjoitellaan ensin kappaleen säestämistä. Vaihdetaan ryhmiä niin, että kaikki pääsevät kokeilemaan melodiasoittimia. Jos joku lapsista haluaa tulla näyttämään nuottia, annetaan tähän myös mahdollisuus. Kokeillaan lopuksi vielä soittaa melodiaa	Yhteissoiton harjoittelu, säestämisen harjoittelu, edellisten tuokioiden asioiden yhdistely, melodiasoiton harjoittelu
Postilaatikko	Avataan postilaatikko, josta paljastuu uuden viestin alku. Uutena värinä keltainen. Laitetaan viestin palaset oikeaan järjestykseen. Etsitään tilassa olevia keltaisia asioita	Kuvionuottien esittely hausalla tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta, melodiasoiton ja säestämisen pohjustaminen

Uuden viestin selvittäminen	Aletaan selvittää uutta viestiä. Koitetaan Ensin säestää ja sen jälkeen soittaa melodiaa.	Yhteissoiton harjoittelu, säestämisen harjoittelu, edellisten tuokioiden asioiden yhdistely (melodiasoiton harjoittelu)
Varalle Alicia thub thub ja variaatiot	Otetaan yhteinen perussyke käsiin. Ohjaaja laulaa Alicia thub thub -laulun, lapset saavat laulaa mukana jos haluavat. Siirrytään liikkumaan laulun rytmin mukaan, pidetään edelleen perussyke käsissä. Ohjaaja ohjeistaa hetken päästä, että seuraavaksi lasten tulee astua ainoastaan kun he kuulevat sanan "bum". Muutetaan sanan kohdalla tehtävää liikettä ja liikkeen suuntaa	Rytmin hahmottaminen, ohjeiden seuraaminen, energian purkaminen
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa	Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion arviointi
Suljen ihanan soittorasian	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus

9. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Koitetaan taputtaa perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen
Muotojen arvuuttelu	Ohjaaja näyttää lapsille ympyröitä, kolmioita, neliöitä ja rasteja ja kysyy lapsilta, tuntevatko he kyseiset muodot. Pohditaan yhdessä muotojen nimiä	Kuvionuottien muotoihin tutustuminen
Äänen mukaan liikkuminen	Ohjaaja soittaa lapsille eri soittimia. Lapset liikkuvat vapaasti tilassa soittimen äänen mukaan. Annetaan myös osan lapsista tulla soittamaan soittimia. Kokeillaan myös liikkua muiden esineiden äänen mukaan (esim paperi, legot jne)	Sointiväriin hahmottaminen, musiikin kuuntelu, lasten osallistaminen
Äänen vaihto	Lapset saavat kaikki itselleen 2 eriväristä putkea. Ohjaaja neuvoo lapsia laittamaan toisen käden selän taakse. Toisella kädellä kosketaan sitä väriä, jota ohjaaja näyttää. Kokeillaan samaa musiikin tahtiin	Äänen vaihtamisen harjoittelu
Postilaatikko	Avataan postilaatikko, josta	Kuvionuottien esittely hausalla

	paljastuu viimeksi alkaneen viestin loppu. Uutena värinä vihreä. Laitetaan merkit oikeille paikoille viestiin. Etsitään tilassa olevia vihreitä asioita	tavalla, kuvionuottien esittely asteittain, yhteistoiminta, melodiasoiton ja säestämisen pohjustaminen
Soittoenergian purkaminen	Kerrotaan lapsille, että kohta lähdetään soittamaan. Ensin he saavat kuitenkin kokeilla soittimia vapaasti minuutin tai kahden ajan	Soittoenergian purkaminen
Viestin selvittäminen ja soittaminen	Ohjaaja soittaa lapsille viestin melodian, viesti paljastuu lauluksi Hämähäkki. Kokeillaan soittaa melodiaa lasten kanssa. Säestetään kappaletta myös yhdessä eri soittimilla.	Yhteissoiton harjoittelu, melodiasoiton harjoittelu, säestämisen harjoittelu, edellisten tuokioiden asioiden yhdistely
Pienen pieni veturi	Harjoitellaan kappaleen melodiaa ja muistellaan säestystä. Kokeillaan eri soitinten kanssa	Yhteissoiton harjoittelu, melodiasoiton harjoittelu, säestämisen harjoittelu, edellisten tuokioiden asioiden yhdistely
Varalle: Parin säestäminen	Lapset ottavat itselleen parin. Ohjaaja kertoo lapsille, että seuraavaksi toinen pareista lähtee liikkumaan ja toinen säestää. Säestäjän tulee huomioida parin tempo ja voima. Vaihdetaan niin, että kaikki saavat kokeilla molempia osia	Informaation seuraaminen, säestämisen harjoittelu
Palaute	Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa. Lapset myös kertovat ohjaajalle toiveita viimeisen kerran loppujuhlaa varten	Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion arviointi, lasten toiveiden kuunteleminen
Soittorasia	Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana	Tuokion lopetus

10. tuokiosuunnitelma

Leikki/laulu/harjoitus	Toiminta	Tavoite
Mitä tehdään	Lauletaan Mitä tehdään laulu, jokainen lapsi saa keksiä toiminnan laulun B-osaan. Taputetaan perussykettä laulun A-osan aikana.	Tuokion aloitus, jokaisen lapsen huomiointi, alkuenergian purkaminen, musiikin muodon hahmottaminen, rytmin hahmottaminen, lasten toiveisiin vastaaminen
Pysähdy kun musiikki loppuu (eri musiikeilla)	Liikutaan eri tavoin tilassa eri musiikkien tahtiin. Kun musiikki pysähtyy, jähmetytään paikalleen. Yhdistetään tähän aiemmilta tuokiolta se, että lapset saavat valita seuraavan kappaleen listalta	Lasten toiveisiin vastaaminen, lasten osallistaminen, energian purkaminen

Rummuttelua	Kaikki lapset saavat rummun (joko djemben tai kehärummun) (jos ei rumpuja riitä kaikille, osa saa muita rytmisoittimia, kuten rytmimunan tai kapulat, ja vaihdetaan soittimia niin, että kaikki pääsevät soittamaan rumpua). Ohjaajalla on ensin suuri djembe. Ohjaaja kertoo että seuraavaksi rummutellaan eri rytmejä yhdessä. Ohjaaja näyttää mallia ja rummuttaa rytmin lapsille, joka sen jälkeen soitetaan yhdessä. Sitten annetaan rumpu seuraavalle ja joku lapsista pääsee näyttämään rytmin. Jatketaan niin kauan, että kaikki ovat saaneet rummuttaa	Lasten toiveisiin vastaaminen, lasten osallistaminen, rytmiikan harjoittelu, jokaisen lapsen huomiointi
Soittimien kohtelusta juttelu	Käydään lasten kanssa lyhyesti läpi miten soittimia kohdellaan niin, etteivät ne hajoa. Ei käytetä liikaa voimaa ja kunnioitetaan soittimia	Päiväkodin toiveisiin vastaaminen, soitinten kunnioittamisesta muistuttaminen
Vapaata soittoa	Ohjeistetaan lapsille, että he saavat soittaa eri soittimia vapaasti muutaman minuutin ajan. Puolen minuutin välein vaihdetaan soitinta niin, että kaikki saavat kokeilla useita soittimia	Soittoenergian purkaminen, itsen luova ilmaisu, lasten toiveiden kuuntelu
Hepokatti	Ohjaaja avaa postilaatikon viimeisen kerran ja sieltä paljastuu hepokatti ja kaksi sointumerkkiä. Ohjaaja laulaa lapsille Hepokatti -laulun ja seuraa lasten reaktioita. Jos lapset pitävät laulusta, kokeillaan säestää se yhdessä. Ohjaaja kertoo, että laittaa metronomin soimaan ja aina kun metronomista lähtee ääni, lapset soittavat ohjaajan näyttämää väriä. Ohjaajalla on punainen ja musta sointumerkki käsissään, joita hän näyttää rytmissä lapsille. Säestetään kappaletta ohjaajan laulaessa. Kappaleen loputtua ohjaaja korostaa, että kaikki osasivat säestää kokonaisen kappaleen ihan itse. Voidaan vaikka taputtaa kaikille sen kunniaksi	Säestämisen harjoittelu, rytmin hahmottaminen, ohjeiden seuraaminen, onnistumisen kokemus
Varalle toiveita tai: Alicia/musiikin tahtiin liikkuminen	Lapset saavat ehdottaa, mitä haluaisivat vielä tehdä. Jos ehdotuksia ei rynny, lapset saavat valita haluavatko he liikkua	Lasten toiveiden kuuntelu

	<p>musiikin tahtiin niin, että musiikki tulee kaiuttimista ja yritetään liikkua sen rytmissä. Jos lapset haluavat voidaan lisätä nuottien seuraaminen tehtävään. Toinen vaihtoehto on liikkua Alicia - laulun tahtiin ohjaajan antamien ohjeiden mukaisesti</p>	
<p>Palautte & heipat</p>	<p>Lapset kertovat millainen tuokio oli, mikä oli kivaa ja mikä vaikeaa, tylsää tai liian helppoa. Lapset myös kertovat ohjaajalle mitä ovat tykänneet koko "kuvionuottimuskarista". Ohjaaja kertoo, että tämä oli "muskarin" viimeinen kerta ja sanotaan yhteisesti heipat</p>	<p>Palautteen kerääminen lapsilta, tuokion ja koko projektin arviointi, hyvästien sanominen</p>
<p>Soittorasia</p>	<p>Lauletaan laulu ja leikitään leikki sen mukana</p>	<p>Tuokion lopetus</p>

Liite 15: Tuokioilla käytetyt materiaalit

Alho, E. Hautsalo, H. Perkiö, S. 2002. Vauvojen laulun aika. Porvoo: WSOY

-Mitä tehdään, s. 50

-Liikkumiset, s. 72

-Ruusperi, s. 79

-Jäniksellä pitkät korvat, s. 90

-Sisilisko, s. 92

-Sateen rummutus, s. 124

Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. 2002. Kuvionuotit

-Pienen pieni veturi, s. 30

Painamaton lähde. Musiikin syventävien opintojen tunneilta saatu materiaali.

Liite 16: Päiväkodille koostettu vihkonen kuvionuottien käyttömahdollisuuksista

Johdanto

Tämä vihkonen on luotu kertomaan kuvionuoteista ja antamaan ideoita niiden käytöstä osana varhaisiän musiikkikasvatusta. Vihkosta voi lukea kuvionuottien perusteista ja tutustua menetelmään. Kuvionuotit on helppo tapa myös aikuiselle opetella soittamaan, vaikkei aiempaa musiikillista taustaa olisikaan. Vihkosta löytyy myös osio ideoista miten kuvionuotteja voisi käyttää osana päiväkodin musiikkikasvatusta. Vihkon lopussa on myös osio, jossa kerrotaan käytännön vinkeistä kuvionuottien käytössä lasten kanssa. Tarkoitus on rohkaista jatkamaan kuvionuottien käyttöä sekä tarjota konkreettisia välineitä siihen.

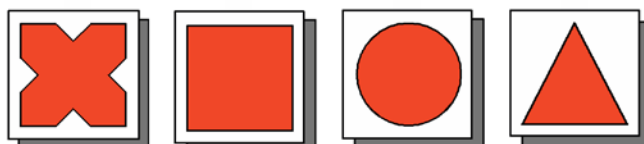
Tämä vihko on osa ”Kuvionuottimuskari” – Kuvionuottien mahdollisuudet päiväkodissa toteutettavassa musiikkikasvatuksessa’ -opinnäytetyötä. Opinnäytetyössä tarkasteltiin kuvionuottien mahdollisuuksia osana varhaista musiikkikasvatusta päiväkodissa. Vihko sisältää siis myös esimerkkejä leikeistä, joita opinnäytetyön aikana käytettiin. Vihkon tarkoitus osana opinnäytetyötä on palvella opinnäytetyön tavoitetta päiväkodin musiikkikasvatuksen lisäämisestä ja kehittämistä. Koska vihko on osa opinnäytetyötä ja opiskelijan kirjoittama siinä esitetyt näkemykset ovat henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvia ja opinnäytetyön aikana ilmitulleita seikkoja.

Ihania musisointihetkiä!

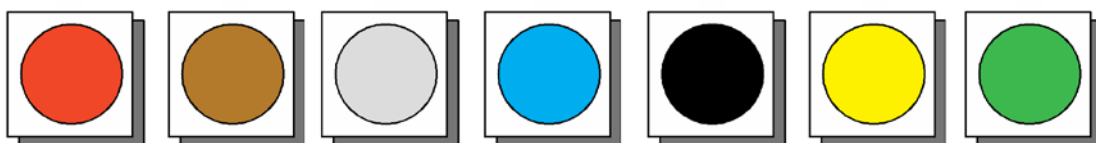
Kuvionuotit

Kuvionuotit ovat Kaarlo Uusitalon kehittämä vaihtoehtoinen nuotinnusmenetelmä. Se on siis tapa kirjoittaa nuotteja tavalla, joka on perinteisiä nuotteja helpommin ymmärrettävissä. Kuvionuoteilla voidaan ilmaista lähes kaikki sama informaatio kuin perinteisilläkin nuoteilla. Ainoastaan vaikeimpia rytmikuvioita ja hyvin korkeita ja matalia ääniä ei voida kuvionuoteilla kirjoittaa. Saman tiedon tarjoaminen mahdollistaa sen, että kuvionuoteista on helppo siirtyä askeleittain perinteiseen nuottikuvaan, jos tämä on yksilön/ryhmän kannalta tarkoituksenmukaista. Kuvionuoteissa perinteisten nuottien tieto ilmaistaan värien, kuvioiden sekä kuvion suuruuden avulla.

Kuvionuoteissa jokaisella sävelellä on oma värinsä ja jokaisella oktaavilla oma muotonsa, näin muodon ja värin yhdistelmällä voidaan kuvata kappaleen sävelkorkeutta ja melodiaa.

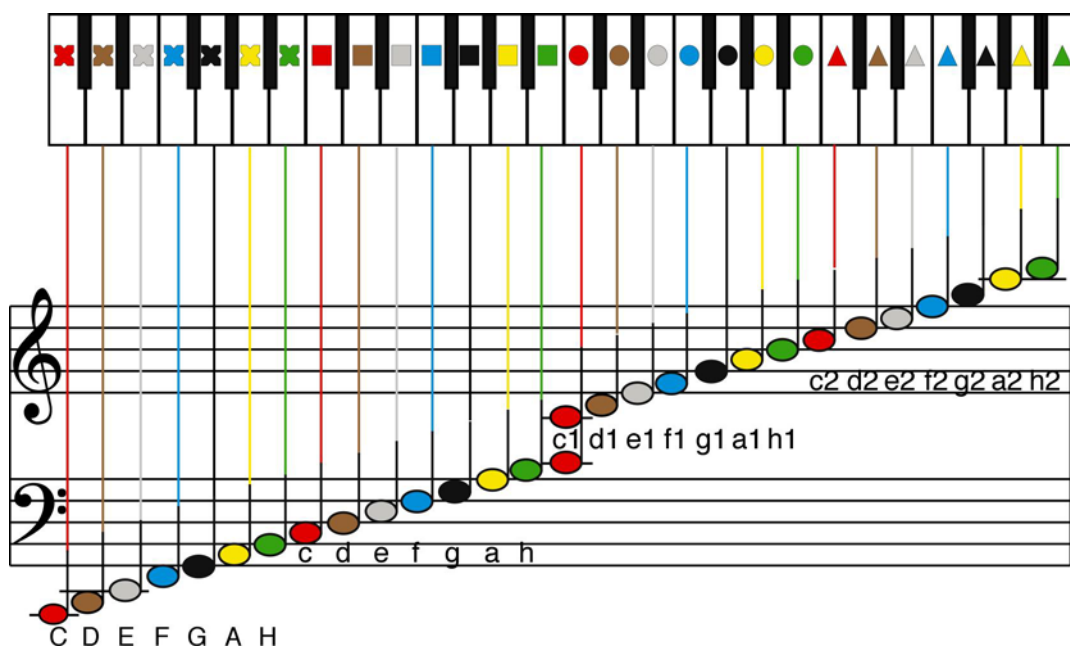

Oktaavialojen muodot

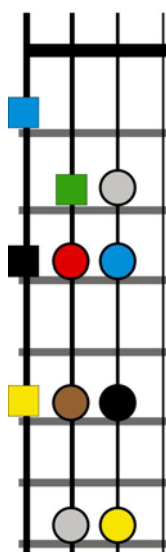
Sävelten värit

Soitettava sävel on siis muodon ja värin yhdistelmä. Soitettava sävel löytyy soitinta katsomalla. Soittimeen on liimattu tarrat oikeiden sävelten kohdalle, joten soittajan tulee vain löytää soittimesta samanlainen kuvio, kuin nuoteissa oikean sävelen soittamiseksi. Kuvionuotit ovat sovellettavissa useimpiin yleisiin soittimiin kuten viuluu, kitaraan, pianoon, laattasoittimiin ja rumpuihin.

Kuvionuoti pianossa

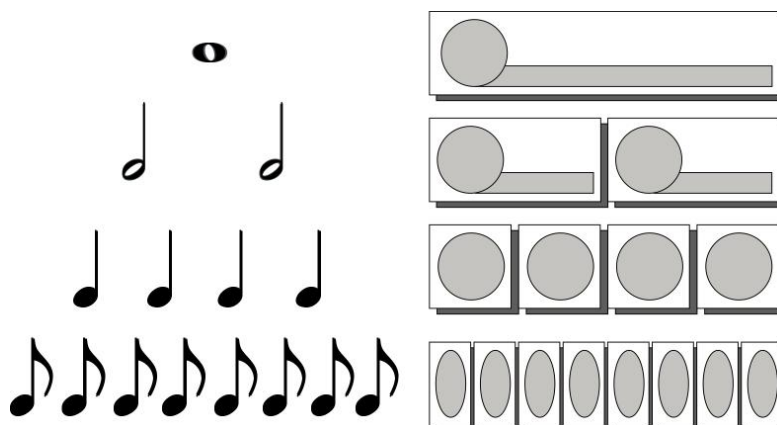
E A D G

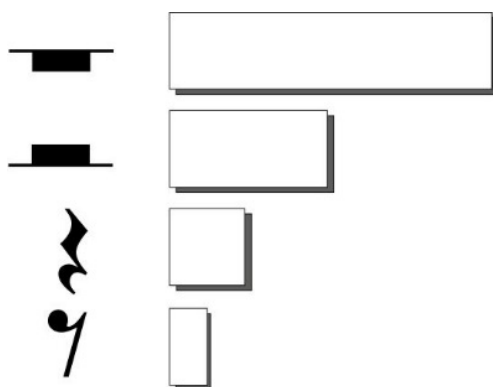
Kuvionuotit bassossa

Eri oktaavialat merkitään eri merkkien avulla. Suuri oktaaviala merkitään vinoristillä, pieni oktaaviala neliöllä, yksiviivainen oktaaviala ympyrällä ja kaksiviivainen oktaaviala kolmiolla. Muita oktaavialoja ei kuvionuoteissa ole koodattu pedagogisista syistä.

Nuottien aika-arvot on esitetty fyysisesti nuottien pituutena. $1/8$ -osanuotti on puolet pienempi kuin $1/4$ nuotti, joka taas on puolet pienempi kuin puolinuotti, joka on puolet kokonuotin pituudesta. Tauot ilmaistaan vastaavasti tyhjän nuotin pituutena.

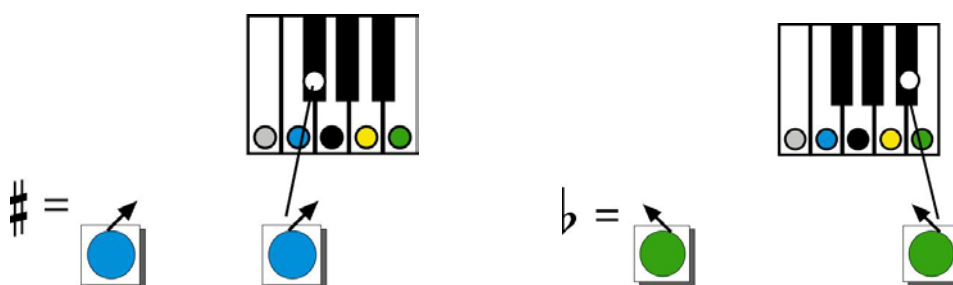

Kuvionuottien aika-arvot verrattuna perinteiseen nuottikuvaan

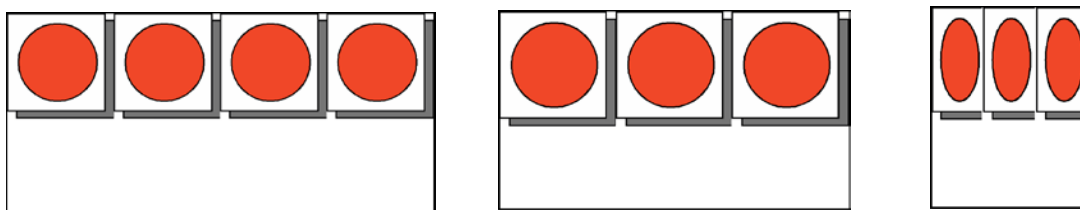
Kuvionuottien tauot verrattuna perinteisen nuottikirjoituksen taukoihin

Ylennykset ja alennukset on kuvionuoteissa merkitty liittämällä nuoli siihen suuntaan, missä ylennys tai alennus sijaitsee. Ylennykset merkitään oikealle osoittavalla nuolella kun taas alennuksissa nuoli osoittaa vasemmalle.

Ylennyksen ja alennuksen merkintä kuvionuoteilla

Kuvionuoteissa tahdit merkitään tahtilaatikkoina. Tahtilajin voi päätellä siitä, kuinka monta 1/4 nuottia (tai vaihtoehtoisesti 1/8 nuottia) yhteen tahtilaatikkoon mahtuu.

4/4-tahti, 3/4-tahti ja 3/8-tahti kuvionuoteilla ilmaistuna

Tahtilaatikkoon merkitään melodia yläriville, mahdolliset sanat melodian alle ja soinnut laatikon vasempaan alakulmaan (soita mitä näet, 9). Komppilapuissa, eli säestämiseen tarkoitetuissa nuoteissa, sanat ovat laatikon keskellä ja sointumerkki laatikon yläkulmassa.

												<i>melodia</i>
Sa - tu	me - ni	sau -	naan.	Lait- toi	lau - kun	nau -	laan.					<i>sanat</i>
												<i>soinnut</i>

tahti

Melodianuotti kuvionuoteilla kirjoitettuna

Ke -vät toi,	ke -vät toi	muu - ra - rin,	

ke -vät toi,	ke -vät toi	maa - la - rin,	

Komppilappu kuvionuoteilla kirjoitettuna

Soinnut merkitään kuvionuotteihin laatikkona, joka on sävelen värinen ja jossa on sävelen nimi sisällä. Jos soinnun soittaminen vaatii jonkun sävelen ylentämistä, se merkitään sointuun erikseen. Vastaavasti sointukäännökset, eli soinnut joissa matalin sävel ei ole soinnun pohjasävel, merkitään sointulaatikoihin erillisinä merkkeinä. Myös ylimääräiset äänet soinnussa merkitään erikseen. (soita mitä näet, 13.)

Sointuja kuvionuoteilla kirjoitettuna

Yksinkertaisin tapa soittaa sointuja on soittaa soinnun pohjasävelen väriä (soita mitä näet, 12). Eli esimerkiksi C -duuri- tai C -mollisointu soitetaan painamalla mitä tahansa C:tä, eli punaista väriä. Kolmisointujen rakentaminen harjoitellaan erikseen. Lasten kanssa helpointa on aloittaa yhden sävelen soittamisesta ja kun tämä sujuu alkaa muodostamaan pikkuhiljaa sointuja. Sointujen muodostamisesta lisää voi lukea mistä tahansa Kuvionuotti kirjasta sekä kuvionuotteja käsittelevistä opinnäytetöistä tai graduista.

Kuvionuottien käytön mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Kuvionuotit ovat musiikkikasvatuksen menetelmä, jota voi hyvin soveltaa varhaiskasvatukseen. Niiden avulla lapsille avautuu mahdollisuus soittaa itse ja luoda itse musiikkia. Tätä mahdollisuutta heillä ei ehkä ennen ole ollut. Seuraavaksi tarjoan ideoita siihen, miten kuvionuottien käyttöä voisi jatkaa päiväkodissa.

Kuvionuottien luonnollisimmat käyttömahdollisuudet ovat musiikkikasvatuksessa. Kuvionuottien avulla kenen tahansa, joka kykenee tunnistamaan eri muotoja ja värejä sekä yhdistämään samannäköiset muodot, on helppo soittaa. Käytännössä tämä avaa mahdollisuuden harjoitella eri kappaleiden soittoa lasten kanssa. Kappaleita voidaan harjoitella yksilöllisesti tai ryhmän kanssa ja voidaan soittaa sekä melodiaa että harjoitella säestämistä. Aikuisen on hyvä olla näyttämässä missä nuoteissa mennään ja esim. säestämisen kanssa voi auttaa jos aikuinen vaikka rummuttaa rummusta merkin aina kun pitää soittaa. Säestämistä harjoiteltaessa voidaan myös tehdä niin, että puolet ryhmästä säestää kappaletta ja puolet laulaa sitä ohjaajan mukana. Näin soitto ja laulu saadaan yhdistettyä.

Lapsille olisi hyvä antaa mahdollisuus harjoitella soittamista myös itsenäisesti. Yksi vapaan leikin piste voisi esimerkiksi olla bändileikki, jossa lapset pääsevät soittamaan vapaasti. Bändipisteen luona voisi myös olla valmiita nuotteja, joita lapset voivat halutessaan soittaa. Kun lapset ymmärtävät nuottien peruselementit useat heistä kykenevät myös harjoittelemaan kappaleita itsenäisesti. Mahdollisuus itsenäiseen soittoon voi myös innostaa lapsia soittamisen maailmaan yhä enemmän.

Soittomahdollisuuksia voidaan myös sisällyttää osaksi päiväkodin toimintaa. Esimerkiksi aamupiirissä laulettavan laulun aikana yksi tai muutama lapsi voisi aikuisen kanssa aina saada mahdollisuuden säestää laulettavaa tervetulolaulua. Sen lisäksi että tämä voi tuottaa lapsille onnistumisen kokemuksia he pääsevät myös harjoittelemaan esiintymistä matalalla kynnyksellä. Myös esimerkiksi laululeikeissä yksi tai muutama lapsi voisi toimia aina säestäjänä. Samoin myös muissakin laulutilanteissa, joita päiväkodin arjessa on.

Kuvionuotit tarjoavat myös mahdollisuuden säveltämiseen. Säveltämiseen tarvitaan yleensä aina aikuisen apua. Lapsi voi päässään koostaa jonkun melodian, jonka aikuinen sitten kirjoittaa ylös. Kappale nimetään ja se voidaan soittaa myös nuoteista. Yksi mahdollisuus on myös antaa lasten koostaa sävellyksiä (esim. kahden-neljän tahdin mittaisia) niin, että heille annetaan tyhjät tahdit ja sitten kuvionuotteja, jotka he asettavat paikoilleen. Muodostunut melodia soitetaan yhdessä, sitä voidaan muokata ja sille annetaan yhtälailla nimi. Säveltäminen tarjoaa lapselle mahdollisuuden ilmaista itseään toisella tavoin kuin soitettaessa valmiita kappaleita. Tämä on myös hyvä tapa osallistaa lapsia musiikkikasvatuksessa. Säveltämistä on helpoin tehdä yhden tai muutaman lapsen kanssa kerrallaan, sillä aikuisen huomio ja läsnäolo on siinä tärkeää.

Kuvionuotit ovat myös väline tarinasäveltämisessä. Tarinasävellys on sadutusmenetelmän musiikillinen sovellus. Siinä lapsi säveltää kappaleen oman tarinansa pohjalta tai keksii tarinan oman sävellyksensä pohjalta. Tämäkin on hyvä tapa tukea lapsen itseilmaisua, ilmaisun monipuolisuutta sekä lisätä lasten kuulemistä. Sadutukseen voi tutustua tarkemmin lukemalla Liisa Karlssonin kirjan ”Sadutus. Avain

osallistavaan toimintakulttuuriin”. Tarinasäveltämisestä tarkempaa tietoa löytyy muun muassa opinnäytetyöstä ”Ukosta, kummituksesta ja vähän kissoistakin - Tarinasäveltäen lapsen maailma tutummaksi päiväkodin aikuiselle” sekä kirjasta ”Tarinasäveltämisen taito”.

Kuvionuotit ovat myös hyvä tapa harjoitella rytmiikkaa lasten kanssa. Lapsille voidaan muodostaa kuvionuottien avulla erilaisia rytmejä, joiden soittamista harjoitellaan. Rytmejä voidaan taputtaa, soittaa keholla tai esimerkiksi rummuttaa. Rytmejä soitettaessa voi helpottaa, jos rytmit ovat lyhyitä, esim. yhden tai kahden 4/4 tahdin mittaisia. Aikuisen tahdin laskeminen ja rytmin mallinäyttäminen voi myös auttaa lapsia rytmien soittamisessa. Myös leikin muodostaminen rytmeistä voi auttaa. Opinnäytetyön aikana käytettiin leikkiä, jossa lapset litsasivat erikokoisia hyttsyisiä ohjaajan kanssa. Suurempia hyttsyisiä piti litsata pitempään kuin pienempiä ja hyttsysten litsausjärjestystä muutettiin. Samaa leikkiä voisi soveltaa myös niin, että ohjaaja näyttää lapsille kuvionuoteilla minkälaisia hyttsyisiä, tai mitä tahansa muita hyönteisiä, litsataan ja missä järjestyksessä ja lapset litsaavat hyttsyet esim rumpuihin. Ohjaaja siis näyttäisi nuottia lapsille ja lapset seuraisivat sitä. Opinnäytetyön aikana käytettiin myös leikkiä, jossa lasten tuli liikkua eri nuottien mukaan, eli eri rytmissä. Taustalla soi musiikki ja ohjaaja näytti lapsille vuorotellen eri nuotteja, joiden mukaan heidän tuli liikkua. Ohjaajan näyttäessä esimerkkiä myös lapset ymmärtävät leikin idean. Esimerkiksi 4/4-osa nuottia näytettäessä lasten tuli ottaa askel jokaiselle iskulle. Kun nuottia vaihdettiin puolinuottiin askel otettiin vain joka toiselle iskulle ja kokonuotin aikana vain yksi askel neljän laskun aikana. Lapset pitivät leikistä paljon ja pyysivät sitä vielä opinnäytetyön viimeisellä kerralla leikittäväksi. Rytmiikkaa voidaan myös harjoittaa sävellysten avulla, lapset voivat esimeksiksi luoda rummuilla tai taputtaen erilaisia rytmejä, jotka aikuinen kirjoittaa ylös. Tarinasävellystä voidaan käyttää myös tässä apuna.

Kuvionuotteja voidaan myös käyttää laulamisen harjoitteluun. Eräässä opinnäytetyössä kuvionuotteja oltiin käytetty laulamisen tukena. Opiskelija oli luonut kuvionuoteista ”rappuset”, joita pitkin leikkikaluhahmo kulki ylös ja alaspäin. Ohjaaja lauloi samanaikaisesti kyseisen sävelet. Kyseisessä työssä käytettiin sävelten solmisaationimiä (doremifasolatido), mutta harjoituksessa voitaisiin yhtä hyvin käyttää sävelten reaalnimiä tai vaikka värien nimiä. Lapsi voi näyttää aikuiselle miten rappusia kuljetaan ja aikuinen voi laulaa sävelet. Leikkiä voi kokeilla myös niin, että aikuinen näyttää rappusten kulun ja laulaa sen lasten kanssa yhdessä. Leikki on varmaankin helpoin aloittaa vain muutamalla ”rappusella” ja sitten lisätä rappusia lasten osaamistason mukaan. Sama leikki voidaan siirtää myös liikuntaan. Tällöin lapset voisivat esimerkiksi osana temppurataa hyppiä eri värejä pitkin ja hyppiessään laulaa kyseisen värin sävelen aikuisen kanssa. Värit kannattaa järjestää kuvionuottien mukaiseen järjestykseen, koska lasten voi olla vaikea vielä hahmottaa eri intervalleja. Toki jos leikki vaikuttaa lapsille helpolta, voidaan alkaa harjoitella eri intervallien laulamista ja yhdistää nämä myös liikuntaan.

Kuvionuotteja voi myös käyttää osana liikuntakasvatusta. Musiikkiliikunnassa kuvionuotteja voi käyttää kuvaamaan lapsille, miten heidän tulisi liikkua. Esimerkiksi lasten oppiessa mistä muodosta tulee matalia ääniä ja mistä korkeita, näitä kahta voidaan käyttää ohjeistamaan millä tavoin liikutaan. Esim. kun ohjaaja näyttää kolmio- muotoa (joka kuvionuoteissa vastaa kaksiviivaista oktaavialaa) lasten tulee liikkua

mahdollisimman korkealla ja vastaavasti ohjaajan näyttäessä vinoristiä (eli suuren oktaavialan muotoa) lasten tulee liikkua mahdollisimman matalalla. Tähän voidaan lisätä keskimmainen oktaavi, jolloin liikutaan keksitasossa, eli normaalisti. Leikkiä voidaan leikkiä sellaisenaan tai lisätä siihen vastaavalta oktaavialalta soittaminen, jolloin lapset oppivat myös yhdistämään eri muodot eri korkeusasteisiin. Leikkiä voidaan myös leikkiä eri väreillä, jolloin esimerkiksi vihreä väri tarkoittaisi korkealla liikkumista, punainen matalaa ja sininen keskitasoa. Tähänkin voidaan yhdistää äänet, helpointa on ehkä aloittaa niin että punainen soitetaan vinoristinä, vihreä kolmiona ja sininen ympyränä. Toki leikkiä voidaan leikkiä myös käyttäen vain yhtä oktaavialaa, jolloin on helpoin aloittaa ympyrästä, eli yksiviivaisesta oktaavialasta ja tämän jälkeen kokeilla samaa muissa oktaavialoissa.

Kuvionuotteja voidaan toki käyttää liikunnassa myös muilla tavoin. Tietyllä muodolla tai värillä voidaan esimerkiksi symboloida tiettyä paikkaa, kuten maa-meri-laiva leikissä. Tällä tavoin voidaan harjoitella myös nuorempien lasten kanssa värien ja muotojen tunnistamista. Tietty väri tai muoto voi myös edustaa jotain liikettä. Voidaan esimerkiksi sopia, että ympyrä tarkoittaa kuperkeikkaa, vinoristi x-hyppyjä, neliö yhdellä jalalla tasapainoilua ja kolmio vapaata tempua. Lapset saavat sitten liikkua tilassa vapaasti musiikin tahtiin ja kun musiikki pysähtyy, ohjaaja näyttää jonkun muodon ja lasten tulee tehdä tätä vastaava liike. Liikkeet voivat olla mitä vain ja niitä voidaan yhdistää myös väreihin. Lisäksi nuottien pituuksia voidaan käyttää merkinä siitä millä tavoin lasten tulee liikkua. Esimerkiksi kokonuotti voi merkitä, että liike tulee tehdä todella hitaasti kun taas 1/8-osa nuotti voi merkitä että liike tulee tehdä todella nopeasti. Muita aika-arvoja voidaan yhdistää leikkiin näiden ääripäiden välimuodoiksi.

Muodoilla ja väreillä voidaan myös koodata muita asioita. Esimerkiksi yhteissoitossa voidaan sopia että jokin väri tai muoto tarkoittaa tiettyä soitinta ja tämän muodon näkyessä soitetaan tätä soitinta. Näin voidaan leikkiä koko ryhmän kanssa tai sitten jakaa ryhmä useampaan osaan ja antaa jokaiselle ryhmälle oma symbolinsa ja tämän symbolin näkyessä vain kyseinen ryhmä saa soittaa. Puolet ryhmästä voi esimerkiksi soittaa kapuloita ja toinen puoli triangelia, jolloin kapuloilla ja triangeleilla on omat symbolinsa. Näin voidaan leikkiä myös kapellimestarileikkiä. Kyseisessä leikissä jokainen lapsi saa oman soittimen ja yksi ryhmästä valitaan kapellimestariksi. Kapellimestari saa sitten johtaa orkesteria näyttämällä ketkä lapset tai mitkä soittimet saavat soittaa vuorollaan ja minkä soitinten tulee olla hiljaa. Kuvionuotteja käytettäessä jokaiselle soittimelle voitaisiin sopia oma muoto tai väri ja kapellimestari näyttäisi aina niitä muotoja tai värejä jotka saavat soittaa ja muut olisivat hiljaa.

Muodoilla ja väreillä voidaan myös leikkiä aarteenmetsästystä. Lappuja eri väreistä tai muodoista voidaan esimerkiksi piilottaa eri puolille päiväkotia tai sen pihaa ja lapset voidaan jakaa ryhmiin. Ryhmien tehtävänä on etsiä mahdollisimman monta oman ryhmän väriä tai muotoa. Lopuksi katsotaan kuinka monta mikin ryhmä löysi. Tätä leikkiä voidaan leikkiä myös ilman asioiden piilotusta, jolloin lapsille voidaan antaa ohjeistus, että heidän tulee löytää mahdollisimman monta tietyn väristä tai muotoista asiaa päiväkodista. Tällöin lapset keräävät päiväkodin välineistöä. Leikille voidaan asettaa tietty aikaraja ja lopuksi katsotaan kuinka monta mikin ryhmä löysi.

Muotoja voidaan myös käyttää isompien lasten kanssa yhteistyöharjoituksena. Lapset voidaan jakaa pareihin tai ryhmiin, jonka jälkeen heille näytetään jokin muoto. Lasten

tehtävänä on muodostaa tämä muoto oman parin tai ryhmän kanssa käyttäen omia kehojaan. Leikki harjoittaa muotojen tunnistusta, lasten kehonhallintaa sekä yhteistyötä. Muotoja voidaan myös jäljentää esimerkiksi langan avulla näin haluttaessa. Samaa leikkiä voidaan leikkiä myös kirjaimia tai numeroita käyttäen.

Käytännön vinkkejä kuvionuottien käytön jatkamiseen

Kuvionuottien käyttöön liittyy, kuten moneen muuhunkin toimintaan lasten kanssa, myös paljon käytännön seikkojen pohtimista. Tässä luvussa esitellään niistä muutamia. Luku keskittyy erityisesti kuvionuottien käytön kannalta olennaisiin asioihin, mutta käsittelee myös muutamaa muuta seikkaa, jotka on musiikkikasvatuksessa ja varhaiskasvatuksessa muutenkin tärkeää huomioida.

Kuvionuottien käytössä on tärkeää pohtia niihin liittyvää pedagogiikkaa. Kuvionuotteihin tutustumisen voi aloittaa jo hyvinkin pienten lasten kanssa siitä, että heidän kanssaan tutustutaan väreihin ja muotoihin ja opetellaan nimeämään niitä. Kun lapsi osaa selkeästi tunnistaa esimerkiksi eri värejä voidaan jo kokeilla hyvin yksinkertaista säestämistä hänen kanssaan. Esimerkiksi värit tunnistava kaksivuotias voi harjoitella yhdellä värillä säestämistä aikuisen kanssa. Säestämisen ei tarvitse olla rytmikästä, tärkeintä on että lapsi nauttii soittamisesta ja osuu valittuun väriin. Tässä vaiheessa on hyvä, että lapselle tarjotaan mahdollisuus soittaa vain kyseistä väriä. Tämä onnistuu esimerkiksi poistamalla laattasoittimista kaikki muut värit, paitsi soitettava väri. Jos lapsi laitetaan soittamaan pianoa, jossa on monia koskettimia, hän saa liian monta ärsykettä yhtä aikaa eikä pysty keskittymään hänelle annettuun ohjeeseen soittaa sävelistä vain yhtä. Vanhemmille lapsille, jotka pystyvät jo käsittelemään useampaa ärsykettä kerralla ja joiden keskittymiskyky on harjaantuneempi voi antaa useampia vaihtoehtoja ja lopulta lapsi voi opetella valitsemaan kaikista vaihtoehdoista häneltä pyydetyn.

Kuvionuotteihin tutustumisessa on hyvä edetä yksi tai muutama väri kerrallaan. Ensin voidaan harjoitella esimerkiksi vain yhden värin soittoa ja muuttaa väriä aina eri kappaleiden mukaan. Kuvionuotteihin tutustumiseen säestäminen onkin hyvä vaihtoehto. On monia lastenlauluja, joissa käytetään vain muutamaa sointua. Kuvionuotteihin ja säestämiseen tutustumisessa voidaan soittaa näitä lauluja ja poistaa useita sointuja sisältävistä lauluista kaikki ylimääräiset soinnut ja keskittyä yhdellä tai kahdella äänellä säestämiseen. Poistettujen sointujen kohdalla voidaan vaikka taputtaa. Hyvä harjoituslaulu on esimerkiksi Hepokatti, jota säestetään kahdella soinnulla, punaisella ja mustalla. Aluksi laulun säestämistä voidaan harjoitella vain yhdellä soinnulla ja toisen kohdalla taputtaa. Myös henkilökunta voi kehittää omia lauluja, jotka sisältävät vain muutamalla soinnulla säestämistä. Kun yhdellä sävelellä säestäminen sujuu voidaan siirtyä kahdella äänellä säestämiseen ja sitten kolmella ja niin edelleen. Samoin melodiasoitossa on hyvä valita aluksi lauluja jotka sisältävät vain muutamien sävelen eivätkä monia intervallihyppyjä. Kun näiden laulujen melodiasoitto onnistuu voidaan lisätä säveliä ja jossain vaiheessa intervalleja. Näin eteneminen on pedagogista ja lasten taitojen mukaista.

Värien välillä vaihtelu on myös asia, jota lasten kanssa on hyvä harjoitella. Kun yhdellä sävelellä säestäminen onnistuu voidaan alkaa kokeilla kahdella eri sävelellä säestämistä. Sävelten välillä vaihtamista on hyvä harjoitella esimerkiksi leikillä, jolla lapsen tulee koskea aikuisen pyytämää väriä. Tähän hyvä väline ovat boomwhackersit tai vaikkapa legot. Lapselle voidaan antaa kaksi eriväristä legoa eteen ja aikuinen toistaa näitä värejä satunnaisessa järjestyksessä, jota lapsen tulee seurata koskettamalla kyseistä väriä. Leikki voidaan muokata tarkkaavaisuusleikiksi, jolloin aikuinen pitää jännitystä yllä siitä milloin värin vaihto tapahtuu ja palkitsee kehuilla sen tai ne lapset, jotka olivat

tarkkoja seuraamaan. Vanhempien lasten kanssa leikkiä voidaan leikkiä myös rytmien kanssa niin, että sovitaan montako kutakin väriä ”soitetaan” ja missä järjestyksessä. Sitten kokeillaan soittamista yhdessä. Tämä leikki antaa jo valmiuksia myös melodiasoittoon, jossa täytyy osata vaihtaa säveliä oikeassa rytmissä.

Melodiasoittoa harjoitellessa on myös tärkeää edetä vähän kerrallaan. Sen lisäksi, että on hyvä aloittaa kappaleilla joissa on vain muutama eri sävel, kappaleita on hyvä opetella yksi tahti kerrallaan. Yhden kappaleen melodian opettelemiseen voi mennä useita viikkoja, mutta kun edetään rauhallisesti ja lasten taitojen mukaan, se varmasti onnistuu lopulta. Harjoitellaan siis ensin soittamaan ensimmäinen tahti ja kun sen soittaminen sujuu, harjoitellaan toinen tahti ja yhdistetään nämä toisiinsa. Tätä jatketaan kappaleen loppuun saakka. Melodiasoiton harjoittelussa auttaa myös, että aikuinen näyttää lapsille missä mennään ja toistaa soitettavia säveliä kappaleen rytmissä. Myös esimerkiksi rummun tai metronomin käyttö voi auttaa lapsia pysymään rytmissä mukana.

Rytmiikan harjoittelu on myös erittäin tärkeää ja sen tulisi kulkea nuottien opettelu mukana koko ajan. Rytmiikka on tärkeää sekä melodiasoiton että säestämisen kannalta ja jotta lapsi voisi kunnolla oppia kumpaakaan näistä, tulee hänen kyetä soittamaan rytmissä ja eri rytmejä. Rytmiikan opettelu ja rytmikasvatus ovat siis myös hyvin tärkeitä soittamisen opetteluun kannalta.

Kuten siis kaikessa muussakin pedagogisessa toiminnassa on tärkeää edetä loogisessa järjestyksessä helpoimmasta vaikeampaan ja aloittaa vain muutamalla elementillä, joita pikkuhiljaa lisätään. Tämä koskee kaikkia aiemmin mainitsemani seikkoja sävelistä nuottien pituuksiin. Esimerkiksi säveliä, eli eri värejä, opeteltaessa on hyvä ensin opetella kaikki eri värit ja niiden välillä vaihtaminen ja vasta kun lapset selkeästi osaavat sen siirtyä puhumaan ylennyksistä ja alennuksista. Nämä eivät välttämättä ole edes olennaisia seikkoja varhaisiän musiikkikasvatuksessa, joten ylennyksiä ja alennuksia ei ole välttämätöntä opettaa lapsille ollenkaan. Tärkeää on tarkkailla lasten taitoja ja edetä niiden mukaan eikä asettaa liian tiukkoja päämääriä sille, minkälaiset taidot pitäisi saavuttaa tietyn ajan sisällä.

Kuvionuotteja voi luoda itse aivan tavallisella tekstinkäsittelyohjelmalla. Kaikki tarvittavat asiat löytyvät sivulta <http://www.helsinkimissio.fi/resonaari/kuvionuotit%C2%AE>. Kuvionuotit-kirjoja on myös saatavilla neljä kappaletta. Kirjat ovat nuottikirjoja ja sisältävät valmiita nuotinnuksia monista kappaleista. Kirjoja on saatavilla useista verkkokaupoista sekä muun muassa F-musiikista.

Yksi tärkeä seikka varhaiskasvatuksessa on myös lasten osallisuus, johon pitäisi kaikessa toiminnassa panostaa. Kuvionuottien käytössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapset saavat näyttää nuottia tai antaa tutussa leikissä ohjeita muille. Kun ollaan tutustuttu kaikkiin kuvionuottien väreihin lapset voivat myös antaa ehdotuksia kappaleista, mitä he haluaisivat soittaa. Laulettaessa lapsia voi myös osallistaa laulujen säestämiseen. Jos säestyssoittimena toimii kitara, voi aikuinen esimerkiksi painaa kitaran kaulasta soinnut ja lapsi soittaa kitaran kieliä. Lasten osallisuutta voidaan myös lisätä esimerkiksi suunnittelemalla musiikki- tai muita tuokioita lasten kanssa. Jos lapset saavat päättää esimerkiksi muutaman tuokioilla käytettävän leikin tai harjoituksen, voi

aikuinen muokata niistä tuokion tavoitteita vastaavat. Yksi hyvä tapa lasten osallistamiseen myös tuokioiden suunnittelussa on liikuntakartta ???, joka on kehitetty osana Tätä ja tätä opinnäytetyötä. Tämä menetelmä on sovellettavissa myös mihin tahansa muuhun lasten kanssa tehtävään toimintaan. Muitakin tapoja osallistaa lapsia on hyvä pohtia ja kokeilla, sillä ne usein myös innostavat lapsia toimintaan enemmän. Osallisuuteen kuuluu kuitenkin myös valinta siitä, haluaako osallistua, joten lapsia ei tulisi pakottaa toimintaan, jos he eivät halua.

Lasten motivointi on myös tärkeää kaikessa varhaiskasvatustoiminnassa. Opinnäytetyön aikana tuli ilmi, että soittimien soittaminen on lapsista erittäin kiinnostavaa ja eri soittimet motivoivat myös soittamaan. Lapsilla tulisikin siis olla mahdollisuus myös kokeilla erilaisia soittimia, myös melodiasoittimia ja niiden soittamista. Erilaisten soittimien kokeilulla voidaan siis motivoida lapsia myös soittamisen ja nuottien luvun opetteluun. Tärkeää on tarjota lapsille heitä motivoivia välineitä, jotta soittaminen on hauskaa.

Kannustus on myös hyvä tapa lasten motivointiin. Erityisesti pienet lapset haluavat usein näyttää aikuisille kuinka taitavia ovat, joten kannustamalla ”oikein” tekeviä lapsia voidaan motivoida myös muita tekemään samoin. Tällä tavoin voidaan lapsia motivoida myös ei niin kiinnostaviin harjoituksiin, tekemällä niistä leikki, jossa katsotaan kuka osaa tehtävän parhaiten. Usein tilanteissa, joissa aikuinen kehuu yhden ryhmän jäsenen toimintaa, muut lapset haluavat näyttää, että hekin osaavat toimia näin, saadakseen aikuisen positiivista huomiota. Näin voidaan myös ohjailla lasten toimintaa toivottuun suuntaan.

Tärkeintä kuvionuottien sisällyttämisessä varhaiskasvatukseen on kuitenkin se, että halu oppia lukemaan nuottia ja soittamaan lähtee lapsista. Jos tätä halua ei ole, ei lapsia tulisi pakottaa nuottien harjoitteluun. Kuvionuottien käytön osana musiikkikasvatusta tulee siis olla perusteltua. Lasten halu soiton opetteluun onkin paras perustelu kuvionuottien käyttöön, sillä kaikki nuotinluvun taidot voidaan opetella myös muilla keinoin eikä nuotinluvun opetteluun tulisi olla musiikkikasvatuksen ensisijainen päämäärä. Tavoitteena tulisi olla herättää lapsissa into ja kiinnostus musiikkiin ja kehittää heidän musiikillisia taitojaan, jotka myös kehittävät sekä lasten aivoja että tukevat heidän muuta kehitystään. Usein lapset kuitenkin ovat kiinnostuneita soittimista ja soittamisesta, jolloin kuvionuottien käyttö osana musiikkikasvatusta on täysin perusteltua. Kun halu opetella soittamaan lähtee lapsista, ovat he myös motivoituneempia harjoituksiin sekä eri taitojen opetteluun, vaikka ne voisivatkin olla vaikeita. Lasten osallistaminen muun muassa kuvionuotteihin tutustumisprojektin suunnitteluun onkin yksi hyvä keino lisätä lapsilähtöisyyttä ja varmistaa, että tavoitteet lähtevät lapsista. Lapset voivat olla mukana määrittämässä mitä taitoja he haluavat opetella, jolloin voidaan myös varmistaa, että lapset ovat motivoituneita kyseisten asioiden opetteluun. Toki kasvattajan tulee huolehtia siitä, että eteneminen on pedagogista ja järkevää, mutta lopulta toiminnan ja tavoitteiden tulisi määräytyä lasten, ei kasvattajan mukaan.

Kuvionuotteihin tutustumisen ja soittamisen opetteluun lähteminen lapsista on tärkeää, sillä kuten aiemmin todettiin, nuotinluvun ei tulisi olla varhaisiän musiikkikasvatuksen keskeinen tavoite. Kuvionuotteja voidaan kuitenkin käyttää osana musiikkikasvatusta ja niiden käyttö voi palvella sen tavoitteita. Lisäksi kuvionuoteilla voidaan tarjota lapsille

mahdollisuus soittaa, mitä heillä ei usein ole aiemmin ollut. Lisäksi kuvionuotteihin tutustuminen nuorena helpottaa lasten soiton ja nuotinluvun opettelua myös myöhemmin elämässä, esimerkiksi koulumaailmassa. Nämä ovat hyviä perusteita kuvionuottien sisällyttämiseksi varhaiskasvatukseen, mutteivät merkitse mitään, jos ei into soittamiseen lähde lapsista.

Näitä seikkoja kannattaa siis huomioida kuvionuottien käytön jatkamisessa ja sen pohtimisessa. Toivottavasti tämä vihko on tarjonnut lisää tietoa kuvionuoteista sekä käytännön vinkkejä niiden käyttämisestä. Vihkon lopussa on vielä lista teoksista, joista voi lukea lisää kuvionuoteista sekä niiden käytöstä.

Musiikki ja musisointi jatkukoon ja eläköön vahvana päiväkotinne osana!

Kuvionuotti-teoksia:

Alho, Tomio. 2009. Kuvionuottitoiminnan kehitys sosiaalisiksi työvälineeksi. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

Alppi Markus. 2014. Kuvionuottimenetelmä - mahdollisuus koulun musiikinopetuksessa. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston Musiikin laitos.

Haatainen Alina & Luusua Kaisa. 2006. Nuotinluku ja opetus kuvionuottimenetelmällä pianonsoiton alkeisopetuksessa. Oulun yliopisto: Musiikkikasvatuksen pro gradu -tutkielma.

Huhtinen, H. 2002. "Keltainen soi korkeemmalta kun harmaa" Kokemuksia kuvionuottimenetelmän soveltamisesta musiikkileikkikoulussa. Tutkielma. Sibelius-Akatemia, musiikkikasvatuksen koulutusohjelma.

Hyvönen Iida. 2010. An action research on the use of Figurenotes in primary school music education. University of Oulu: Master's thesis.

Joensuu Marjukka. 2015. Kuvionuottimenetelmän hyödyntäminen musiikin yleisopetuksessa. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston Musiikin laitos.

Kaikkonen Markku. 2008. Figurenotes Allows All to Make Music. eNewsletter Doorway to Room 217 -julkaisussa. Issue 8, October 2008. www.room217.ca

Kaikkonen Markku 2006. Punaisesta punaiseen. Helsinki: Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari.

Kaikkonen Markku. 2006. Kuvionuotit. Uusi näkökulma musiikkikasvatukseen ja musiikin erityispedagogiikkaan. Sibelius-Akatemia: Pro gradu tutkielma. Helsinki.

Kaikkonen, M. & Uusitalo, K. 2005. Soita mitä näet. Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Jyväskylä: Kehitysvammaliitto

Kaikkonen Markku. 2004. Pianonsoiton alkeet kuvionuoteilla. Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari. Helsinki.

Kaikkonen Markku. 1998. Resonaarin kuvioita. Musiikkikasvatus (Finnish Journal of Music Education) 3 (3), 115-118.

Kaikkonen Markku & Uusitalo Kaarlo. 2001. Kuvionuottimenetelmä ja sen sovellusalueita. Teoksessa Mahdollisuuksien avautuminen - Eurooppalainen näkökulma kehitysvammatyöhön. Docold-projekti.

Reijonen Riitta. 2004. Uusia kuvioita koulun musiikkikasvatukseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu; varhaisiän musiikkikasvatuksen erikoistumisopinnot.

Saarikivi Ilkka. 2007. Uusia värejä musisointiin. Opettajien kokemuksia kuvionuottimenetelmän soveltamisesta yleisopetuksessa. Helsingin yliopisto: Pro gradu -tutkielma.

Vikman Kirsi 2001. Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus eri kohderyhmillä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto

Vikman Kirsi ja Kaikkonen Markku. 1999. Piano soikoon! Kuvionuoteista perinteiseen nuottikirjoitukseen. Musiikin erityispalvelukeskus Resonaari. Helsinki.

Yamada Machiko. 2005. Finnish Figurenotes Music Therapy Method. A Tool for Improving the Quality of Life of the Mentally Disabled People. Bulletin of the Lifelong Learning Research Institute, Hokkaido Asai Gakuen University Vol 8. March, 2005. (215-224). Japan. (article in Japanese language).